

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

ALTINÖZÜ İLÇESİNDE YAŞAYAN İKİ DİLLİ KONUŞURLARIN AĞIZ ÖZELLİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
HüseyinTUTAR**

**Danışman
Dr. Öğr. ÜyesiAhmet HAŞİMİ**

HATAY-2021

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

ALTINÖZÜ İLÇESİNDE YAŞAYAN İKİ DİLLİ KONUŞURLARIN AĞIZ ÖZELLİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Hüseyin TUTAR**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet HAŞİMİ**

HATAY-2021

ONAY

HÜSEYİN TUTAR tarafından hazırlanan “**ALTINÖZÜ İLÇESİNDE YAŞAYAN İKİ DİLLİ KONUŞURLARIN AĞIZ ÖZELLİKLERİ**” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİMDALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

../ .. /2021

Jüri Üyeleri	İmza
Unvan Ad-SOYAD (Tez Danışmanı - Başkan)	
Unvan Ad-SOYAD (Üye)	
Unvan Ad-SOYAD (Üye)	

HÜSEYİN TUTAR tarafından hazırlanan “**ALTINÖZÜ İLÇESİNDE YAŞAYAN İKİ DİLLİ KONUŞURLARIN AĞIZ ÖZELLİKLERİ**” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunana jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım.**

Doç.Dr.Mustafa Onur Kan
Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (../../2021)

Hüseyin TUTAR

ÖN SÖZ

Yazılı bir geleneği olmayan, ölçünlü dille eş zamanlı kullanılan özel konuşma biçimlerine ağız denir.

Bugün elimizde Anadolu ağızlarıyla ilgili ilk bilgiler, 17. yüzyıla kadar gitmektedir. 17. yüzyılda kaleme alınan Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde bazı bölge ağızları hakkında söz varlığına dayalı az da olsa bilgiler vardır.

Anadolu ağızlarını inceleyen çalışmalar, ilk olarak yabancı bilim adamlarınca (Maksimov 1867, Ignác Kúnos 1892) 19. yüzyılın sonlarında makale seviyesinde başlayan çalışmalardır. Anadolu ağızları konusunu 20. yüzyılın başlarında doğrudan ele alan ilk Türk bilim adamları ise Necip Asım Yazıksız (Balhasanoğlu) ve Ömer Asım Aksoy'dur. Ahmet Caferoğlu, Anadolu ve Rumeli ağızlarından malzeme toplayarak bunları ses ve şekil açısından incelemiştir. Zeynep Korkmaz, Sadettin Buluç, Selahattin Olcay, Hamza Zülfikar, Turgut Günay, Ahmet Bican Ercilasun, Efrasiyab Gemalmaz ve Tuncer Gülensoy bu çalışmaları daha da ileriye taşımışlardır. Tuncer Gülensoy ve Ercan Alkaya tarafından hazırlanan Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası adlı eseri taramış 2011 yılı itibariyle bitirme tezi, yüksek lisans ve doktora tezi olmak üzere toplam 3392 adet ağızlarla ilgili bilimsel çalışma tespit edilmiştir. Yine Metin Güler tarafından Ekim 2012 tarihine kadar yapılan çalışmalar taranmıştır. Güler, 2012 yılı itibariyle üniversitelerimizde yapılan lisansüstü çalışmaları sınıflandırdığı verileri, Prof. Dr. Tuncer Gülensoy ve Doç. Dr. Ercan Alkaya tarafından hazırlanan Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası adlı çalışma ile YÖK Ulusal Tez Merkezi tez tarama sayfasından almıştır. Değerlendirme sonucunda Türkiye sınırları içerisinde bulunan yerleşim yerleri (il-ilçe) üzerine birçok ağız araştırması yapılmasına rağmen 19 ilimizle ilgili herhangi bir ağız çalışmasının yapılmadığı görülmüştür. Ülke sınırlarımız içerisinde bulunan 852 ilçeden ise 135'inin ağız araştırmasının tamamlandığı tespit edilmiştir. Halen birçok üniversitede akademik seviyede ağız araştırmaları devam etmektedir.

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızı üzerine yapılan bu araştırma örneklem yöntemiyle 18 yerleşim biriminden 18 kişiyle görüşülerek 18 adet metin oluşturulmuştur. Derleme sırasında sesleri normal olarak çıkarabilen ve askerlik

hizmeti dışında bölge dışına çıkmamış kişiler dinlenmeye çalışılmıştır. Kayıt sırasında ses çözünürlüğü yüksek, gürültü engelleyici ve deşifreyi kolaylaştırıcı yeni teknoloji

kayıt cihazları kullanılmıştır. Metinlerden alınan örneklerin kaynakları belirtilirken öncemahalle ismi numarası, sonunda da o metnin satır numarası verilmiştir.

Çalışma, Giriş, İnceleme ve Sonuç bölümlerinden oluşmuştur. Giriş bölümünde Kavramsal çerçeve, iki dillilik, ilçenin tarihi, özellikleri ve nüfusu ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. İnceleme bölümünde, yazıya geçirilen metinlerdeki sesler 1999 yılında TDK tarafından yayımlanan Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni'nde yer alan önerilere mutabık kalınmaya çalışılarak tanımlanmış ve ses olaylarının nedenleri açıklanmıştır. Sonuç bölümünde Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızıyla ilgili tespit edilen özellikler ortaya konulmuştur.

Beni bu araştırmaya sevk eden ve çalışmamın her safhasında bana yol gösteren danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ahmet HAŞİMİ'ye ve bizleri misafir eden değerli Altınözü halkına teşekkürü bir borç biliyorum.

ALTINÖZÜ İLÇESİNDE YAŞAYAN İKİ DİLLİ KONUŞURLARIN AĞIZ ÖZELLİKLERİ

Hüseyin TUTAR

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2021

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet HAŞİMİ

ÖZET

Bu araştırma, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Hatay ilinin Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağız özelliklerini tespit etmek ve incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla örneklem yöntemiyle 18 yerleşim biriminden 18 kişiden metin derlemesi yapılmış ve derlenen bu metinler yazıya aktarılmıştır. Daha sonra metinler çağdaş Türkiye Türkçesiyle karşılaştırılarak ortaya çıkan farklılıklar tespit edilmiştir. Bu karşılaştırmalar Hatay ağızı ile de yapılmıştır.

Araştırma bulgularında Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında, Oğuz Türkçesinin tarihsel gelişim sürecinde olduğu gibi ve bugün birçok Anadolu ağızında da tespit edilen, ses değişimleri tespit edilmiştir. Ölçünlü dille aynı kullanıma sahip yönleri ile ölçünlü dile göre farklılık gösteren yönleri de araştırmada tespit edilmiştir. Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızından tespit edilen hususlardan birisi de iki dilli konuşurlarda görülen kod değişimidir. Bazı hâl eklerinin birbirlerinin yerine kullanıldığını görülmektedir.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlardan birisi de araştırmanın, iki dilli konuşurlarla ilgili ağız çalışmalarının hazırlanmasında atılacak adımlardan birisini teşkil edecek olmasıdır.

Anahtar Kelimeler:

AltınözüAğızı,İki Dillilik, Ses ve Şekil Bilgisi

DİALECT CHARACTERISTICS OF BILINGUAL SPEAKERS LIVING IN ALTINÖZÜ DISTRICT

Huseyin TUTAR

Department of Turkish Language and Literature, Master Thesis, 2021

Supervisor: Dr. Lecturer. Ahmet HAŞİMİ

ABSTRACT

This research was carried out to identify and examine the dialects of bilingual speakers living in Altınözü district of Hatay, which has hosted many civilizations. For this purpose, texts were collected from 18 people from 18 settlements using the sampling method and these collected texts were transcribed. Then, the differences that emerged were determined by comparing the texts with modern Turkey Turkish. These comparisons were also made with Hatay dialect.

In the research findings, sound changes have been determined in the dialects of bilingual speakers living in Altınözü district, as in the historical development of Oghuz Turkish, and in many Anatolian dialects today. The aspects that have the same usage with the standard language and the aspects that differ according to the standard language were also determined in the research. One of the issues identified from the dialects of bilingual speakers living in Altınözü district is the code change seen in bilingual speakers. It is seen that some case suffixes are used interchangeably. We see that some state suffixes are used interchangeably.

One of the results obtained in this study is that the research will constitute one of the steps to be taken in the preparation of dialect studies about bilingual speakers.

Keywords:

Altınözü Dialect, Bilingualism, Phonology and Morphology

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	
ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
HARİTALAR LİSTESİ	xi
KISALTMALAR.....	xii

GİRİŞ

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Tezin Önemi ve Amacı	2
1.2. Varsayımlar	2
1.3. Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	3
1.4. Araştırma Yöntem ve Teknikleri.....	3
2. ALTINÖZÜ İLÇESİ.....	4
2.1. Altınözü Tarihi	4
2.2. Altınözü Ekonomisi.....	5
3. İKİ DİLLİLİK	5
3.1.İki Dillilik Türleri.....	6
3.1.1. Bireysel İki Dillilik:.....	6
3.1.2. Toplumsal İki Dillilik:	7
4. ALTINÖZÜ İLÇESİNDE İKİ DİLLİLİK	7

1. BÖLÜM

İNCELEME

1. SES BİLGİSİ.....	10
1.ÜNLÜLER	10
1.1.Ölçünlü Dilde Bulunan Ünlüler	10
1.1.1. / a / Ünlüsü.....	10

1.1.2./ e / Ünlüsü	10
1.1.3. / ı / Ünlüsü	10
1.1.4. / i / Ünlüsü.....	11
1.1.5. / o / Ünlüsü.....	11
1.1.6. / ö / Ünlüsü.....	11
1.1.7. / u / Ünlüsü.....	11
1.1.8. / ü / Ünlüsü.....	11
1.2. Ölçünlü Dilde Bulunmayan Ünlüler	11
1.2.1. / è / Ünlüsü.....	12
1.2.2. / ú / Ünlüsü.....	12
1.3. Ünlü Uzunlukları.....	12
1.3.1. Birincil Ünlü Uzunlukları.....	12
1.3.2. İkincil Ünlü Uzunlukları	13
1.3.2.1. / ā / Ünlüsü.....	13
1.3.2.1.1. Ünsüz erimesine bağlı.....	13
1.3.2.2. / ē / Ünlüsü.....	13
1.3.2.2.1. Ünsüz erimesine bağlı.....	13
1.3.2.3. / ī / Ünlüsü	13
1.3.2.3.1. Vurguya bağlı.....	13
1.3.2.4. / ō / Ünlüsü	13
1.3.2.4.1. Ünsüz erimesine bağlı.....	14
1.3.2.5. / ū / Ünlüsü	14
1.3.2.5.1. Vurguya bağlı.....	14
1.4. İkiz Ünlüler	14
1.5.Kalınlık-İncelik Uyumu	14
1.5.1.Alıntı Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu	14
1.5.1.1. İlerleyici Benzeştirme.....	14
1.5.1.2. Gerileyici Benzeştirme.....	15
1.5.1.3. İlerleyici-Gerileyici Benzeştirme	15
1.5.2.Türkçe Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu	15
1.5.3. Kalınlık-İncelik Uyumunun Bozulması.....	15
1.5.3.1. Kalınlaşma Yönünden	15
1.5.3.2.İncelme Yönünde	15

1.6.Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu.....	16
1.6.1.Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bozulması.....	16
1.7.Ünlü Değişmeleri	16
1.7.1.Kalın Ünlülerin İncelmesi.....	16
1.7.1.1./ a / > / e / Değişmesi	16
1.7.1.2./ ı / > / i / Değişmesi.....	17
1.7.1.3./ u / > / ü / Değişmesi	17
1.7.2.İnce Ünlülerin Kalınlaşması.....	17
1.7.2.1./ e / > / a / Değişmesi	17
1.7.2.2./ i / > / ı / Değişmesi.....	17
1.7.2.3./ ö / > / o / Değişmesi.....	17
1.7.3.Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	18
1.7.3.1./ a / > / o / Değişmesi	18
1.7.4.Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi.....	18
1.7.4.1./ ö / - / è / Meselesi	18
1.7.4.2./ u / > / ı / Değişmesi.....	18
1.7.5.Geniş Ünlülerin Daralması	18
1.7.5.1./ a / > / u / Değişmesi	19
1.7.5.2./ e / > / i / Değişmesi	19
1.7.5.3./ o / > / u / Değişmesi.....	19
1.7.5.4./ ö / > / ü / Değişmesi.....	19
1.7.6.Dar Ünlülerin Genişlemesi.....	19
1.8.Ünlü Düşmesi	20
1.8.1.Hece Kaynaşmasıyla Ünlü Düşmesi.....	20
1.8.2.Alıntı Kelimelerde Ünlü Düşmesi.....	20
1.9.Ünlü Türemesi.....	20
1.9.1.İç Seste Ünlü Türemesi	20
1.10.Ünlü Birleşmesi.....	20
2.ÜNSÜZLER.....	21
2.1.Ölçünlü Dilde Bulunmayan Ünsüzler	21
2.1.1./ ħ / Ünsüzü	21
2.1.2./ ķ / Ünsüzü	21
2.1.3./ ñ / Ünsüzü	21

2.2.Ünsüz Değişmeleri	22
2.2.1.Tonlulaşma.....	22
2.2.1.1./ k / > / g / Değişmesi.....	22
2.2.1.2./ p / - / b / Meselesi	23
2.2.1.3./ t / > / d / Değişmesi.....	23
2.2.1.4./ ş / > / j / Değişmesi	23
2.2.2.Tonsuzlaşma	23
2.2.2.1./ b / > / p / Değişmesi.....	24
2.2.2.2./ k / Ünsüzünün Korunması	24
2.2.3.Sızıcılaşma	24
2.2.3.1./ ç / > / ş / Değişmesi.....	24
2.2.3.2./ ç / > / j / Değişmesi.....	24
2.2.3.3./ k / > / ğ / Değişmesi.....	24
2.2.3.4./ k / > / ħ / Değişmesi.....	24
2.2.4.Akıcılaşma.....	25
2.2.4.1./ ğ / > / y / Değişmesi.....	25
2.2.4.2./ n / > / l / Değişmesi.....	25
2.2.4.3./ r / > / l / Değişmesi.....	25
2.2.4.4./ ñ / Ünsüzü İle İlgili Durumlar	26
2.2.5.Süreksizleşme.....	26
2.2.5.1./ j / > / c / Değişmesi	26
2.2.5.2./ y / > / g / Meselesi	26
2.2.6.Ünsüz Benzeştirmeleri.....	27
2.2.6.1.İlerleyici Benzeştirme.....	27
2.2.6.1.1.Tam Benzeştirme	27
2.2.6.2.Gerileyici Benzeştirme.....	27
2.2.6.2.1.Tam benzeştirme.....	27
2.2.6.2.2.Yarı Benzeştirme	28
2.2.7.Ünsüz İkizleşmesi	28
2.2.8.Ünsüz Düşmesi	28
2.2.8.1./ f / düşmesi.....	28
2.2.8.2./ ğ / düşmesi.....	28
2.2.8.3./ l / düşmesi.....	29

2.2.8.4./ n / düşmesi.....	29
2.2.8.5./ r / düşmesi.....	29
2.2.8.6./ y / düşmesi.....	29
2.2.9.Ünsüz Türemesi.....	29
2.2.9.1./ -g / meselesi	29
2.2.9.2./ v / türemesi.....	30
2.2.9.3./ y / Ünsüzünün Korunması	30
2.2.10.Hece Kaynaşması.....	30
ŞEKİL BİLGİSİ	31
1.İSİMLER	31
1.1.İsimden İsim Yapma Ekleri.....	31
1.1.1.-An	31
1.1.2.-CA	31
1.1.3.-CI	31
1.1.4.-I	32
1.1.5.-daş	32
1.1.6.-dUz	32
1.1.7.-leyin	32
1.1.8.-II	32
1.1.9.-IXK	33
1.1.10.-mAn.....	33
1.1.11.-(I)ncI.....	33
1.1.12.-sXz	33
1.2.Fiilden İsim Yapma Ekleri	34
1.2.1.-(A)K	34
1.2.2.-elek	34
1.2.3.-GA	34
1.2.4.-I	34
1.2.5.-(y)IcI	35
1.2.6. -KXn.....	35
1.2.7.-(X)k	35
1.2.8.-(X)m	35
1.2.9. -mAn.....	35

1.2.10.-(X)n	36
1.3.İsim Çekimi Ekleri	36
1.3.1.Çokluk Eki.....	36
1.3.2.Aitlik Eki	36
1.3.3.İyelik Ekleri	37
1.3.4.Hâl Ekleri.....	39
1.3.4.1.Yalın Hâl	39
1.3.4.2.İlgi Hâli	39
1.3.4.3.Yükleme Hâli	40
1.3.4.4.Yönelme Hâli	41
1.3.4.5.Bulunma Hâli	41
1.3.4.6.Çıkma Hâli	42
1.3.4.6.1.Zaman zarfları yapar.....	42
1.3.4.6.2.Bulunma hâli yerine kullanılır	42
1.3.4.6.3.Karşılaştırma bildirir.....	43
1.3.4.6.4.Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde bu ek iki örnekte yönelme hali işlevinde kullanılmıştır.....	43
1.3.4.5.Vasıta Hâli	43
1.3.4.5.1.Birliktelik ve vasıta bildirir.....	43
1.3.4.5.2.Zaman zarfları yapar.....	43
1.3.4.5.3.Durum bildirir.....	44
1.3.4.6.Eşitlik Hâli	44
1.3.4.6.1.Miktar zarfları yapar	44
1.3.4.7.Yön Gösterme Hali.....	44
1.3.5.Soru Eki.....	45
2.FİİLLER	45
2.1.Fiil Yapma Ekleri	45
2.1.1.Fiilden Fiil Yapma Ekleri	45
2.1.1.1.-dAr	45
2.1.1.2.-Dır	46
2.1.1.3.-(X)l	46
2.1.1.4.-mA	46
2.1.1.5.-(X)n	47

2.1.1.6.-p	47
2.1.1.7.-(A)r / -(X)r.....	47
2.1.1.8.-(A)ş / -(X)ş	47
2.1.1.9.-(A)T / -(X)T	48
2.1.1.10.-y	48
2.1.2.İsimden Fiil Yapma Ekleri	48
2.1.2.1.-X	48
2.1.2.2.-lAn	48
2.1.2.3.-(X)r	49
2.2.Fiil Çekimi.....	49
2.2.1.Şahıs Ekleri	49
2.2.1.1.Birinci Tip Şahıs Ekleri.....	49
2.2.1.2.İkinci Tip Şahıs Ekleri.....	51
2.2.1.3.Üçüncü Tipteki Şahıs Ekleri.....	53
2.2.2.Şekil ve Zaman Ekleri.....	54
2.2.2.1.Görülen Geçmiş Zaman	54
2.2.2.2.Duyulan Geçmiş Zaman	56
2.2.2.3.Şimdiki Zaman.....	57
2.2.2.4.Gelecek Zaman.....	58
2.2.2.5.Geniş Zaman	59
2.2.2.6.Emir-İstek.....	61
2.2.2.7.Dilek-Şart	62
2.2.2.8.Gereklilik.....	63
2.2.3.Ek-Fiil.....	63
2.2.3.1.Ek-Fiilin İsim Çekimi.....	64
2.2.3.1.1.Hikâye.....	64
2.2.3.1.2.Rivayet.....	64
2.2.3.1.3.Bildirme.....	65
2.2.3.1.4.Şart.....	66
2.2.3.2.Fiillerin Birleşik Çekimleri	66
2.2.3.2.1.Hikâye.....	66
2.2.3.2.1.1.Görülen Geçmiş Zaman Hikâyesi	66
2.2.3.2.1.2.Duyulan Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	66

2.2.3.2.1.3.Şimdiki Zaman Hikâyesi.....	67
2.2.3.2.1.4.Gelecek Zamanın Hikâyesi	67
2.2.3.2.1.5.Geniş Zamanın Hikayesi.....	67
5.2.6.2.1.6.İstek Kipinin Hikayesi	68
2.2.3.2.2.Rivayet.....	68
2.2.3.2.2.1.Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti.....	68
2.2.3.2.2.2.Şimdiki Zamanın Rivayeti.....	68
2.2.3.2.2.3.Gelecek Zamanın Rivayeti	68
2.2.3.2.2.4.Geniş Zamanın Rivayeti.....	68
2.2.3.2.3.Şart.....	69
2.2.3.2.3.1.Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı.....	69
2.2.3.2.3.2.Geniş Zamanın Şartı.....	69
2.2.3.2.3.3.Gelecek Zamanın Şartı	70
2.2.3.3.Katmerli Birleşik Çekimler.....	70
2.2.3.4.Ek-Fiilin Olumsuzu	70
3.FİİLİMSİLER	70
3.1.İsim-Fiiller.....	70
3.1.1.–mA	71
3.1.2.–mAK	71
3.2.Sıfat-Fiiller	71
3.2.1.-(y)AcAK.....	71
3.2.2.-(y)An	72
3.2.3.-DXK 72	
3.3.Zarf-Fiiller.....	72
3.3.1.-(y)A	73
3.3.2.-ArAK.....	73
3.3.3.–dikçe.....	73
3.3.4.-(y)IncA.....	73
3.3.6.-ken	74
3.3.7.–mAdAn.....	74
SONUÇ	75
KAYNAKÇA.....	79
METİNLER.....	77

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 2018 yılı TÜİK sonuçlarına göre Altınözü ilçe nüfusu	5
Tablo 2.Yukarıda ünsüzlerle ilgili tablo verilmiştir.	22
Tablo 3.İyelik Ekleri.	37
Tablo 4. Birinci tipteki şahıs ekleri.	49
Tablo 5.İkinci tipteki şahıs ekleri.	51
Tablo 6.Üçüncü tipteki şahıs ekleri.	53
Tablo 7.Emir-İstek kipi ekleri.	61

HARİTALAR LİSTESİ

Resim 2.Haritada 2021 yılı itibariyle Altınözü ilçesi.	8
---	---

KISALTMALAR

bk.	Bakınız
BT	Batı Türkçesi
C	Cilt
çev.	Çeviren
DS	Derleme Sözlüğü
DTCFD	Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi
EAT	Eski Anadolu Türkçesi
ET	Eski Türkçe
haz.	Hazırlayan
KB	Kutadgu Bilig
krş.	Karşılaştırınız
OT	Orta Türkçe
s.	Sayfa
TDAY	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TKAE	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TT	Türkiye Türkçesi
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve devamı

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

â	kısa a sesi
ā	uzun a sesi
è	kapalı e sesi
ē	uzun e sesi
ī	uzun ı sesi
ō	uzun o sesi
ú	u-ü arası ünlü
ū	uzun u sesi
ğ	art damak tonlu ünsüzü
h	gırtlak h'si
ķ	art damak tonsuz ünsüzü
ñ	damak ünsüzü n

GİRİŞ

Altınözü ilçesi tarih boyunca farklı din ve dillerin dolayısıyla farklı kültürlerin ortak yaşam alanı olmuştur. Bölgede yaşayan Sünni, Nusayri ve Hristiyan Arap asıllı vatandaşlar, Türkçenin yanı sıra etkin bir şekilde Arapçayı da kullanmaktadır. Arapça ve Türkçe birbiri ile etkileşim hâlinindedir. Bugüne kadar Altınözü ilçesinde dil bilim alanında bir akademik çalışma yapılmıştır. Bu çalışma da bir yüksek lisans tezi olan ‘‘Hatay Altınözü Bölgesinde Konuşulan Arapça Diyalektiği: Atasözleri, Deyimleri ve Bunların Fasih Arapçayla Karşılaştırılması’’ adlı çalışmadır. Prof. Dr. Jale Öztürk’ün Hatay Ağzı adlı çalışmasında Altınözü ilçesi de yer almaktadır. Bu akademik çalışmada Altınözü ilçesinde yaşayan Türk kökenli vatandaşlarla görüşülmüş olup onların ağız özellikleri ile ilgili çalışma yapılmıştır. Alim Koray Cengiz ‘‘Dil Kültür İlişkisi Açısından Hatay’da İki Dillilik’’ adlı yüksek lisans tezinde de Altınözü’nde yaşayan iki dilli konuşurlardan söz etmektedir. Ayrıca Prof. Dr. Jale Öztürk’ün ‘‘Hatay İli Samandağ İlçesinde İki Dilli Konuşurların Ağız Özellikleri’’ adlı makalesi Hatay ilinde yapılan iki dillilik alanında önemli çalışmalardan biridir (2014: 264).

Bu tez çalışması Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağız özelliklerinin tespiti konusunda alanda yapılan ilk çalışma olma özelliği taşımaktadır. Literatür çalışmasının yanı sıra alanda yapılan çalışmalarla iki dilli konuşurların ağız özellikleri, dil bilimsel olarak incelenmeye çalışılmıştır.

1.Kuramsal Çerçeve

Ağızlar, yerel konuşma biçimleri, yaygın olarak standart dilin değişime uğramış, kaba varyasyonları şeklinde düşünülür. Ancak bu genel kanının aksine dil bilimsel olarak ağızlar, bir dilin veya lehçesinin hâkim olduğu bölge içerisinde yer alan, belli topluluklarca konuşulup nesiller arasında aktarılan ve çeşitli yönleriyle standart dilden farklılaşan ancak buna karşın anlaşma güçlükleri ortaya çıkarmayan kendine has biçimler olarak tanımlanagelmıştır (Gemalmaz, 1989; Korkmaz, 1992; Ergin,1998; Aksan, 2007). Standart dilin aksine ağızlar, kendi doğal süreçlerinde gelişir. Kendi doğal sürecinde gelişen saf dil geçmişten gelen bazı özelliklerini de beraberinde getirmektedir. Bu ağızların bir dilin geçmişi ve bugünkü durumu inceleyen bir bilim dalı haline gelmesini sağlamıştır. Zeynep Korkmaz, A. Maksimov’un Hüdavendigâr ve Karamanlı ağızları üzerine yazdığı Opıt Izsledovanija

Tjurskicli Dialektov v Chudavendgare i Karamanii (St. - Petersburg 1867) adlı denemesini Anadolu ağızları üzerindeki çalışmaların başlangıcı olarak kabul eder (1976: 143). Ağız çalışmaları 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren yerli araştırmacılar tarafından ele alınmış, geliştirilmiş, derleme ve araştırma niteliğinde birçok eser ortaya konmuştur.

İki dillilik kavramı için tek bir tanım kullanmak oldukça zordur. Türkçe Sözlükte iki dillilik, iki ayrı dile sahip olma veya iki ayrı dili okuyup yazma gücünde ve becerisinde olma şeklinde karşılık bulmuştur (Türkçe Sözlük, 2011). İki dillilik yaş, edinim biçimi, edinim koşulları, ana dile maruz kalıp kalmama durumu, her iki dildeki yetkinlik düzeyi gibi pek çok değişkene bağlı olarak tanımlanabilmektedir. “İki dillilik” ve “çok dillilik” terimleri, yaygın olarak birden fazla dil kullanma becerisi kazanmış bireyleri belirtmek için kullanılmakla birlikte, iki dillilik ve çok dillilik oldukça karmaşık sosyal, psikolojik ve dilbilimsel olgulardır (Bölükbaşı Kaya, Hançer ve Golynskala; 2019:98) .

1.1. Tezin Önemi ve Amacı

Tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan Hatay zengin bir araştırma alanıdır. Altınözü ilçesi Hatay iline bağlı bir ilçe olup farklı din, mezhep ve milletten insana ev sahipliği yapmaktadır. İlçede Türkler, Hristiyan Araplar, Nusayri Araplar, Sünni Araplar ve Kürtler yaşamaktadır. Bu etnik ve dini farklılık bir çok kültürel zenginliği beraberinde getirmiştir. Bölgede günlük yaşamda Türkçe ve Arapça etkin olarak kullanılmaktadır. İlçede yaşayan Arap kökenli Hristiyan, Sünni ve Nusayri insanlar günlük yaşamlarında halen etkin olarak Arapça’yı kullanmaktadır. İki dilli olan bu bireylerin birçoğu resmi dil Türkçeyi sonradan öğrenmişlerdir.

Bu tez çalışmasında, Arapça ve Türkçe bilen iki dilli bireylerin günlük hayattaki ihtiyaçlar doğrultusunda Türkçeyi kullanım özelliklerine göre ağız özelliklerini tespit etmeye çalışılacaktır. Bu çalışmayla, Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli bireylerin ağız özelliklerinin farklı boyutlarıyla ve dil bilimi bakış açısı ile ele alınarak incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.2. Varsayımlar

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağız özellikleri ele alınırken araştırmada doğrulanmaya çalışılan varsayımlar ise şunlardır:

a- İki dillilik Altınözü’nde dilsel zenginliğe yol açmaktadır.

- b- Türkçe ve Arapça'da dil karışması söz konusudur.
- c- Sosyal hayatta bulunulan ortam, şartlar ve sosyal statü dil seçiminde etkin bir rol oynamaktadır.
- d- Resmi dil olan Türkçeyi sonradan öğrendikleri için ölçünlü dile yakın özellikler barındırmaktadırlar.

1.3. Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Altınözü ilçesinde yaşayan ve doğuştan itibaren ana dili olarak Arapça'yı ve daha sonra da iletişim, ticari, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlara bağlı olarak Türkçe'yi öğrenmek durumunda kalan iki dilli bireyler bulunmaktadır. Bu tez çalışması, ilçede yaşayan iki dilli konuşurların ağız özelliklerini, bunların nedenlerini, ortaya çıkışını ve sonuçlarını kapsamına almaktadır. Çalışmada, kuramsal olarak iki dilliliğin ne olduğu ortaya koyulmaya çalışılmış ve ilçede yaşayan iki dilli konuşurların ağız özellikleri incelenmiştir. Bu bakımdan çalışma hem kuramsal hem de alan çalışması niteliğini taşımaktadır.

1.4. Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Altınözü ilçesinde günlük yaşamda Arapça ve Türkçe etkin bir şekilde kullanılmaktadır. İlçede ve Hatay ilinde yaşayan iki dilli konuşurların ağız özellikleri konusunda alanda daha önce yeterince çalışma gerçekleştirilmemiştir. Alanda tez çalışmasına başlamadan önce konu ile ilgili yerli ve yabancı kaynakları içeren geniş bir literatür çalışması yapılmıştır. Örneklemelerin ve alan araştırması yapılacak bölgelerin belirlenmesinde Altınözü ilçesinde yaşayan Hristiyan Arap, Nusayri Arap ve Sünni Arapların yaşadığı alanlar seçilmiştir. Literatür çalışmasının ardından konu başlıkları belirlenmiş ve konu başlıkları doğrultusunda çalışma alanının belirlenmesi yoluna gidilmiştir. Çalışma alanlarında somut verilere ulaşmak amacıyla, ilçe merkezi ve mahallelerden görüşme yapmak amacıyla 18 adet kılavuz kişi belirlenmiştir. Kaynak kişiler, Arapça ve Türkçe bilen, Türkçe'yi sonradan öğrenen iki dilli bireylerden oluşmaktadır. Kaynak kişilerle Covid-19 önlemleri kapsamında, tedbirlere uyularak yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca veri toplamak için ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Alan araştırmalarında, elde edilen sonuçlar, dil bilgisi açısından değerlendirilmiştir.

2.ALTINÖZÜ İLÇESİ

2.1. Altınözü Tarihi

Altınözü, idari birim olarak Hatay iline bağlı olup 48 mahalleden oluşmaktadır. İlçe adını Osmanlı Devleti zamanında almış olup o zaman Fatikli Mahallesinde düzenlenen tapu sicillerinde Altınözü adının geçtiği tespit edilmiştir. İlçe Hz. Ömer devrinde 638 yılında Araplar tarafından fethedilmiştir. Araplar tarafından ele geçirilmesinden sonra ‘‘kale tipi şato’’ anlamına gelen ‘‘Kasır’’ olarak bir süre devam etmiş ve zamanla bu isim bozularak, halk arasında Kuseyr diye anılmaya başlamıştır. Altınözü daha sonra Haçlılar tarafından işgale uğramış ve bu işgal 150 yıl boyunca devam etmiştir.

Memluk Sultanı Baybars Kuseyr bölgesini ele geçirerek bu bölgede 1517 yılına kadar hüküm sürmüştür.

Dönemin Osmanlı Sultanı Yavuz Sultan Selim Han Mısır seferi (1517) sırasında eski adıyla Kuseyr bölgesini Osmanlı topraklarına katmış, bölgede altın madenleri olduğu için de şehre Altınözü adını vermiştir.

II. Abdulhamit’in toprak reformu sırasında Altınözü kazası o dönem Osmanlı hakimiyetinde olan ve günümüzde Suriye topraklarında kalan Halep Vilayetine bağlanmıştır. Mondros ateşkes antlaşmasından sonra Altınözü halkı, Ankara anlaşmasına kadar Fransızlar karşı üstün bir direniş göstermiş, bu direniş karşısında Fransızlar 3 yıl süreyle Altınözüne girememiştir fakat yapılan antlaşmanın akabinde Fransızlar, Hatayın Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılmasına kadar (23 Temmuz 1939) işgale direnen halkla mücadele etmiştir. Hatay’ın anavatan topraklarına dahil olmasıyla birlikte bu durum sona ermiştir. Hatay vilayeti oluşturulduktan sonra Altınözü de ilçe olarak 1945 yılında Hatay iline bağlanmış ve 8 ilçeden biri olmuştur.

İlçede bulunan en önemli tarihi eserler arasında günümüze kadar ulaşmış Kürşat Kalesi diye bilinen Koz Kalesi, bulunduğu yerleşim yerinden dolayı Koz Kalesi adını almıştır. Bulunduğu bölgeye nazaran yüksek bir kayalık üzerindeki kale, kalın ve güçlü duvarlara sahiptir. Büyük bir kısmı iklim ve coğrafi şartlar dolayısıyla hasar görmüş olmasıyla birlikte iri taşlardan oluşmuş olan kısmı iyi durumdadır. Helenistik dönemde yapılmış olan bu kale başta Bizanslılar olmak üzere birçok medeniyete ev sahipliği yapmış daha sonra önemini yitirmiştir. Milattan önce III. ve I. yüzyıllar arasında bir yerleşim yeri olan Gelinler Dağında yaşayan insanlar kayaları oyarak kendilerine evler yapıp burada yaşamaktaydılar. Yunushan Köyüne üç kilometrelik bir

mesafede bulunan dağın eteğinde Sırtan Mağarası bulunmaktadır. Bu mağara ve çevresinde bir çok katlı mezar bulunması bölgeyi tarihi olarak daha önemli bir yer haline getirmiştir. Altınözü Tokaçlı Köyündeki kalıntıların Melik-i Hileni'nin yazlık sarayı olduğu söylenmektedir. Burada yapılan kazılarda çok sayıda altın ve günlük kullanım eşyaları ile karşılaşmıştır. (<http://www.altinozu.gov.tr/altinozu-tarihi>).

Tablo 1.

2018 yılı TÜİK sonuçlarına göre Altınözü ilçe nüfusu

Yıl	İlçe	Kadın Nüfusu	Erkek Nüfusu	Toplam Nüfus
2018	Altınözü	29.908	31.198	61.106

Kaynak: (<http://www.altinozu.gov.tr/altinozu-tarihi>)

2.2.Altınözü Ekonomisi

İlçe halkının büyük bir bölümü tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile uğraşmakta olup bunu yanında %10'luk kadar bir dilimi el sanatları ile uğraşmaktadır. Uğraşılan tarım faaliyetlerinin en önemlileri başta zeytin ve zeytinyağı ürünleri olmak üzere tütün, buğday ve sebze üretimidir.

İlçe topraklarının yüzölçümü 357.000 dekar olup, 301.160 dekarlık bölümü tarım yapmaya uygundur. Tarıma elverişli araziler Yarseli Baraj Gölünden, Asi Nehrinden, Kuseyri Çayından ve yeraltı kaynaklarından sulanmaktadır.

Zeytincilik bölgesi olan ilçemizde 3.645.490 adet zeytin ağacı bulunmaktadır. Elde edilen tane zeytinler, ilçemize bağlı mahallelerde mevcut 40 adet zeytinyağı fabrikasında işlenmektedir. 1 adet zeytinyağı dolum tesisi ve 1 adet zeytin salamura tesisi bulunmaktadır. Yıllık ortalama 11.000 Ton zeytin yağı üretilmektedir (<http://www.altinozu.gov.tr/altinozu-tarihi>).

3.İki Dillilik

Diller arası etkileşim, farklı dillerin konuşulması, farklı dillere ait grupların yüzyıllar içinde çeşitli nedenlerden ötürü bir arada yaşamaları iki dillilik kavramını da beraberinde getirmiştir.

İki dillilik kavramını, bireysel ve toplumsal iki dillilik açısından ayrı ayrı ele almak gerekmektedir. İngilizcede “Bilingualism”, Fransızcada “Bilinguisme”, Almancada “Zweisprachigkeit / Bilingualität” terimleriyle ifade edilen bireysel iki dillilik kavramıyla ilgili farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Bloomfield (1933: 56) iki

dilliliği “İki dili de birbirine yakın seviyede bilmek, iki dili de anadili konuşuru gibi etkin bir şekilde kullanabilmek” olarak tanımlamıştır. Bu tanıma göre iki dilde de aynı ölçüde yeterliliğe sahip olan ve aynı şekilde kendini ifade edebilen bireyler “gerçek iki dilli” bireyler olarak kabul edilmektedir. Lewandowski (1984: 184) de iki dillilik olgusuna Bloomfield gibi yaklaşmakta, iki dilliliği iki dile aynı oranda hâkim olma, ikinci dilde de kendisini ana dilindeki kadar iyi ifade etme becerisi olarak görmektedir. Ancak çok dar kapsamlı olan bu tanımlamalar, iki dilli olarak değerlendirilebilecek birçok insanı dışarıda bırakmaktadır.

3.1.İki Dillilik Türleri

İki dillilik, dil bilimcilerin yaptıkları bireylerin dil kullanımına bağlı olarak ele alınabileceği gibi aynı zamanda sosyolinguistik, psikolinguistik ve dil antropolojisi alanında çalışma yapanlar tarafından grup ve topluluk boyutunda da ele alınabilmektedir (Cengiz, 2006: 28). Dilbilimciler,iki dilliliği ikiye ayırmaktadırlar. Bir grup iki dile de ileri düzeyde hakim olmayı iki dillilik olarak kabul ederken diğerleri ise az seviyedeki dil yeterliliğinin iki dillilik için yeterli olduğunu ifade etmektedirler. İki dillilik farklı bilim dallarında farklı biçimde ele alınmakta psikologlar daha çok zihinsel boyutuyla, sosyologlar kültür ve toplum açısından, pedagoglar ise eğitim açısından incelemektedirler (Temel ve Bekir, 2005: 65). Dünya genelinde çok sayıda iki dilli birey bulunmakta; iki dilli veya çok dilli bireylerin sayısının tek dilli bireylere göre daha fazla olduğu bilinmektedir (Yılmaz ve Demirel, 2015: 1694). Bir insanın iki dilli olarak yetişmesi, özellikle başka milletlerden, ana dilleri farklı ana babaların çocuklarında görülmekte; ayrıca, yabancı ülkelerde çok uzun süre o ülke halkıyla sıkı ilişkiler içinde yaşayanlarda, iyi bir yabancı dil öğrenimi görerek bunu uygulama imkanı bulanlarda, herhangi bir yerdeki azınlıkların dilinde, resmi dili aynı olan ülkelerde, kısacası, birden fazla dilin öğrenilip kullanılması durumunda ortaya çıkmaktadır (Aksan, 2000: 26). Karaağaç ise iki dilliliği bireysel ve toplumsal iki dillilik şeklinde ikiye ayırıyor:

3.1.1. Bireysel İki Dillilik:

“Bireyin iki dilli oluş durumudur. Dil edinimi çok değişik nedenlerle oluşmuş iki dilli bir çevrede gerçekleşen kişi veya iki dil bilen kimseler, iki dilli (bilingual) kimselerdir. İki dilli bireyler, genellikle iki yolla ortaya çıkarlar: İki kültürlü ortamlarda büyüme ve ihtiyaç için öğrenme (Karaağaç, 2011: 222-228). “

3.1.2. Toplumsal İki Dillilik:

“Toplumun hayat akışından, toplumun benimsediği dinden göçlere, politik nedenlerden modalaşmalara kadar oldukça değişik nedenlerle, bir toplumun iki dilli oluşudur. Dil dışı nedenlerle ilişkiye giren iki toplumun dili, bu iki dilin eşit tutulması durumunda, yeni bir karma dilin, bir melez dilin (pidgin, hybrid, creole, creolized, corrupt, mixed, mongrel, impure language) ortaya çıkışına neden olabilir (Karaağaç, 2011: 222-228).”

Günümüzde yaygın olan düşünce, iki dilliliğin başlangıcı için ikinci dilde anlamlı ifadeler kurmanın yeterli olduğudur. Bireye iki dilli denilmesi için bireyin ikinci bir dilde kusursuz, eksiksiz bir yetkinliğe sahip olması gerekmemektedir. İki dillilik türleri açıklanırken dilin edinildiği zaman dilimi önem taşımakta; kritik dönem yapılan sınıflandırmalarda dil ediniminin ölçüt olarak alınabilmektedir. Dünyanın her ülkesinde aynı iki dillililere rastlanmadığı gibi bir ülkenin kendi içinde, aynı yerleşim biriminde bile tek bir iki dillilik türüne rastlanmayabilir. Buanlamda iki dillilik dünya genelinde tek tip bir olgu değildir. “Günümüzde benimsenen tanıma göre bireyin iki dilli sayılabilmesi için o kişinin günlük yaşantısında kullandığı tüm dillerde aynı düzeyde yetkin olması gerekmemektedir.” (Yılmaz, 2014: 1643). İki dilliyi da çok dilli insanlar tüm dillerde aynı yeterliliğe sahip değildir (Wardhaugh, 1986: 96). İki dillilik sadece anne-babaya bağlı olarak değil aynı coğrafyada birden fazla dilin konuşulmasıyla da ortaya çıkabilmektedir. Bu tip durumlarda dillerden biri vericidil/ödünclenen/baskın dil olurken diğer dil ise dil/ödüncleyen dil/ zayıf dil olmaktadır (Nalbant, 2009: 1607).

4. Altınözü İlçesinde İki Dillilik

Altınözü ilçesinde yaşayan Sünni ve Hristiyan Arapların yerleştiği bu bölgelerde Arapça konuşulmaktadır. Altınözü'ne bağlı Hanyolu köyünde Kürtçe konuşulmaktadır(Cengiz, 2006: 27). Altınözü ilçesinde Nusayri Araplar da yaşamaktadır. Alan taraması yapılırken iki mahalleden Nusayri Araplarla da görüşülmüştür. İlçede yaşayan iki dilli konuşurlar günlük yaşamda daha çok Arapçayı tercih etmektedirler. Kamusal alanda ve yabancı kişilerle ilişkilerde Türkçe konuşulmaktadır. Altınözünde ikamet eden anadili Arapça olan iki dilli konuşurlarda kod değişimi örnekleri tespit edilmiştir. Derlenen metinlerde de görüleceği üzere Türkçe konuşurken arada kelimenin Arapça karşılığını da kullanmaktadırlar. Karaağaç'ın sınıflandırmasına göre Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurlar toplumsal iki dilli sınıfına girmektedirler. Hatay' da iki dillilik konusundaki

Resim 1.
Haritada 2021 yılı itibariyle Altınözü ilçesi.

Derleme Yapılan Yerleşim Birimlerinin İsimleri

Altınözü İlçesi

1.Boynuyoğun Mahallesi

2.Yarseli Mahallesi

3.Tokaçlı Mahallesi

4.Akdarı Mahallesi

5.Yunushanı Mahallesi

6.Ziyaret Mahallesi

7.Mayadalı Mahallesi

8.Kılıçtutan Mahallesi

9.Kansu Mahallesi

10.Yolağzı Mahallesi

11.Sarılar Mahallesi

12.Enek Mahallesi

13.Babatorun Mahallesi

14.Fatikli Mahallesi

15.Çetenli Mahallesi

16.Oymaklı Mahallesi

17.Erbaşı Mahallesi

18.Kamberli Mahallesi

1. BÖLÜM

İNCELEME

1. SES BİLGİSİ

1.Ünlüler

Türkçede bulunan sekiz vokalin (ünlü) yanında Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzında e ile i arasında bir ses olan *é* vokali bulunmakta olup (*a, e, é, ı, i, o, ö, u, ü*) bunların yanında bu dokuz vokalin değişip gelişmesiyle oluşan ve anlamsal olarak ayırt edici özelliği bulunmayan (*ā, â, ē, ú, ō, ī, ū*) vokalleri de bulunmaktadır.

1.1.Ölçünlü Dilde Bulunan Ünlüler

Ölçünlü dilde kullanılan sekiz ünlü Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde de kullanılmaktadır.

1.1.1./ a / Ünlüsü

Ölçünlü dildekullanılan geniş, düz ve kalın *a* ünlüsüdür.

rahatsız “rahatsız” (1/11),

düşman “düşman” (2/15),

mahsul “mahsul” (9/6).

1.1.2./ e / Ünlüsü

Ölçünlü dildeki geniş, düz ve ince *e* ünlüsüdür.

Sürye “Suriye” (9/9),

râhmetlik “rahmetli” (10/15),

bele “böyke” (2/14).

1.1.3. / ı / Ünlüsü

Ölçünlü dildeki dar, düz ve kalın *ı* ünlüsüdür.

satıyollar “satıyorlar” (1/13),

darı “mısır” (4/17),

koyarık “koyarız” (5/15).

1.1.4. / i / Ünlüsü

Ölçünlü dilde kullanılan dar, düz ve ince *i* ünlüsüdür.

İrak “İrak” (6/26),

götürüllerdi “götürürlerdi” (7/26),

Diyep “Diyap” (7/26).

1.1.5. / o / Ünlüsü

Ölçünlü dildeki geniş, yuvarlak ve kalın *o* ünlüsüdür.

doğuz “domuz” (7/22),

hoca “hoca” (9/24),

konuşturuyo “konuşturuyor” (10/28).

1.1.6. / ö / Ünlüsü

Ölçünlü dildeki geniş, yuvarlak ve ince *ö* ünlüsüdür.

örtmenler “öğretmenler” (9/18),

görücek “görececek” (6/7),

döverik “döveriz” (5/15).

1.1.7. / u / Ünlüsü

Ölçünlü dilde kullanılan dar, yuvarlak ve kalın *u* ünlüsüdür.

çucuğum “çoçuğum” (6/13),

kubba “kubbe” (7/16),

nuhut “nohut” (8/23).

1.1.8. / ü / Ünlüsü

Ölçünlü dildeki dar, yuvarlak ve ince *ü* ünlüsüdür.

şoforluk “şoförlük” (3/6),

böyük “büyük” (2/35),

1.2. Ölçünlü Dilde Bulunmayan Ünlüler

Bu ünlüler, *kapalı e* ünlüsü hariç, ölçünlü dilde kullanılan ünlülerden gelişen ve anlam farklılığı oluşturmeyen ünlülerdir

1.2.1. / ě / Ünlüsü

Ölçünlü dile göre boğumlanma noktası *e* ve *i* ünlüleri arasında bulunan ve metinlerimizde *i*'den çok *e* sesine daha yakın, düz ve ince olan bu ses, alanyazında *kapalı e* olarak bilinmektedir.

Bu ses, Türkiye Türkçesi ağızlarında da (Nevşehir, Kırşehir ve Uşak) tespit edilmiştir (Korkmaz, 1994; Günşen, 2000; Gülsevin, 2002).

Metinlerimizde ilk hecede bu sese iki örnekte rastlanmıştır.

Ė bari “e bari” (1/15),

dedikleri “dedikleri” (2/10)

bişè ‘ ‘ bir şey’ (13/14).

1.2.2. / ú / Ünlüsü

Ölçünlü dile göre boğumlanma noktası *u* ile *ü* arasında gerçekleşen dar ve yuvarlak bir ünlüdür.

k, g, ğ, ñ ünsüzlerinin kalınlaştırma etkisi ile orta damak bölgesinde, dil sırtının orta damağın ön kısmına yükselmesi ile boğumlanan kalınlaşmış (*ü > u*) bir ünlüsüdür (Korkmaz, 1994, s. 34).

Bu sese Nevşehir (Korkmaz, 1994, s. 33), Kırşehir (Günşen, 2000, s. 22) ve Kars (Ercilasun, 2002, s. 88) ağızlarında da rastlanmaktadır.

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerden *ü > ú* değişmesinin bazı örnekleri şunlardır:

tútıyorum“tutuyorum” (8/34),

şú“şu” (8/39),

úlek dur “yahu dur)” (9/29).

1.3. Ünlü Uzunlukları

1.3.1. Birincil Ünlü Uzunlukları

Yapılan araştırmalar neticesinde Ana Türkçe, Köktürk ve Eski Uyğurca’da birincil ünlü uzunlukları tespit edilmiştir. Bugün Türkmençe, Halaçça ve Yakutça dışındaki lehçelerde birincil ünlü uzunlukları normal ünlülere dönüşmüştür. Ancak Anadolu ağızlarının birçoğunda bu birincil ünlülerin saklandığı tespit edilmiştir (Öztürk, 2009, s. 41).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde ise birincil ünlü uzunlukları tespit edilememiştir.

1.3.2. İkincil Ünlü Uzunlukları

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından yapılan derlemelerde, ses olaylarına veya vurguya bağlı ikincil ünlü uzunlukları ā, ē, ī, ū, ō ünlüsü dışında tespit edilmemiştir.

1.3.2.1. / ā / Ünlüsü

Bölge ağzından derlenen metinlerde ā ünlüsü, bir örnek dışında tespit edilememiştir.

1.3.2.1.1. Ünsüz erimesine bağlı

***n* ünsüzünün erimesiyle**

sattā ‘‘zaten’’ (2/18).

1.3.2.2. / ē / Ünlüsü

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde ē ünlüsü, ünsüz erimesine bağlı ortaya çıkmaktadır.

1.3.2.2.1. Ünsüz erimesine bağlı

***y* ünsüzünün erimesiyle**

şēlere ‘‘şeylere’’ (11/29)

ölüncē ‘‘ölünceye’’(11/55).

1.3.2.3. / ī / Ünlüsü

Bölge ağzından derlenen metinlerde vurguya bağlı ortaya çıkan uzun *ı* sesidir. *ī* ünlüsünün bölge ağzından derlenen bazı örnekleri şu şekildedir:

1.3.2.3.1. Vurguya bağlı

yapmazdīk‘‘yapmazdık’’ (5/15).

1.3.2.4. / ō / Ünlüsü

Bu ses metinlerimizde ünsüz erimesine bağlı olarak ortaya çıkan uzun *o* ünlüsüdür.

1.3.2.4.1. Ünsüz erimesine bağlı

ğ ünsüzünün erimesiyle

örtmanlar “öğretmenler” (9/18).

1.3.2.5. / ū / Ünlüsü

Bu ses, bölge ağızından derlenen metinlerde vurguya bağlı ortaya çıkan uzun *u* ünlüsüdür.

1.3.2.5.1. Vurguya bağlı

dūr “dur ” (9/29),

ūlek “ulan” (9/29).

1.4. İkiz Ünlüler

İkiz ünlüler aynı ünlünün tekrarlanması veya iki ayrı ünlünün yan yana gelmesinden oluşmaktadır.

Metinlerimizde ikiz ünlüye rastlanmıştır.

kalacaiz “kalacağız” (2/16),

alacaiz “alacağız” (2/21).

1.5.Kalınlık-İncelik Uyumu

ET’de döneminden beri tam anlamıyla gelişmiş olan bu uyum, günümüz Türkiye Türkçesinde de, tek şekilli bazı ekler ve çeşitli nedenlerle ünlü incelmeye uğrayan bazı kelimeler hariç, devam etmektedir (Ergin, 2003: 71).

1.5.1.Alıntı Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında alıntı kelimelerde uyuma aykırı kelimelerde genellikle uyum sağlanmaktadır. Metinlerimizde kalınlık-incelik uyumu benzeştirmelerin etkisiyle sağlanmıştır.

1.5.1.1. İlerleyici Benzeştirme

mecbürdük “mecburduk” (7/33),

dükgen “dükkan” (9/11),

yazana “yazıhane” (18/25),

bağça “bahçe” (18/34).

1.5.1.2. Gerileyici Benzeştirme

barabar “beraber” (II/30-28),
duřman “ dűřman” (2/14)
tene “tane” (5/7),

1.5.1.3. İlerleyici-Gerileyici Benzeştirme

barabar “beraber” (9/32),
ceneze “cenaze” (9/14)
yuklama “ yoklama”(2/33).

1.5.2. Tűrkçe Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu

Ölçűnlű dilde gerek kelime kűk ve gűvdelerinde gerekse onlara getirilen eklerde kalınlık-incelik uyumu saęlamdır. Bűlge aęzından derlenen metinlerde y űnsűzűnűn etkisiyle kalınlık-incelik uyumuna aykırı kullanımlar da vardır.

Metinlerimizden bazı űrnekleri řunlardır:

çalışıyo “çalışıyor” (6/14),
kalacayız“kalacağız” (8/19).

1.5.3. Kalınlık-İncelik Uyumunun Bozulması

1.5.3.1. Kalınlařma Yűnűnden

Metinlerimizde űnlű kalınlařması yoluyla kalınlık-incelik uyumunun bozulması űrnek tespit edilememiřtir.

1.5.3.2.İncelme Yűnűnde

y, ř, c, ę, l, m, n, s, t, z gibi dudak, diř, diř eti, diř eti-űn damak bűlgelerinde boęumlanan űnsűzler, kalın űnlűleri bazen kendi boęumlanma sınırlarına doęru ęekerek, tűrlű hecelerde onların incelmesine yol aęarlar (Korkmaz, 1994: 56). Ařaęıdaki kelimelerde uyum saęlanmıřtır.

leken “lakın” (8/28),
Sűrye “Suriye”(9/10).

1.6. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Türkçede köklerde olsun, köklerle ekler arasında olsun bir kelimedede ünlüler arasında umumiyetle düzlük-yuvarlaklık bakımından bir uygunluk olduğu göze çarpar (Ergin, 2003: 72).

Bölge ağzından yapılan derlemelerde düzlük-yuvarlaklık uyumu ölçünlü dile göre daha ileridir. Hatta dudak ünsüzleri yanında bulunan ve ölçünlü dilde de uyuma girmeyen bazı dar-yuvarlak ünlülerin metinlerimizde düz ünlülere dönüşerek düzlük-yuvarlaklık uyumuna girdiği örnekler tespit edilmiştir.

çavış “çavuş” (7/21),
pambık “pamuk” (7/35).

1.6.1. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bozulması

Ölçünlü dilde de düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmeyen şimdiki zaman eki -yor biçimi bölge ağzından derlenen metinlerde de genellikle uyuma girmez.

gönderiyo“gönderiyor” (9/22),
getiriyollar“getiriyorlar” (1/7).

1.7. Ünlü Değişmeleri

1.7.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

Kalın ünlülerin incelmesi daha önce kalınlık-incelik uyumu konusunda ele alınmıştı bk. (1.5.3.2). Burada olaya ünlü değişmeleri açısından bakılacaktır.

1.7.1.1. / a / > / e / Değişmesi

Bölge ağzından derlenen metinlerde bu ses değişimi alıntı kelimelerde ilerleyici ve gerileyici ünlü benzeştirmeleri etkisiyledir.

İlerleyici ünlü benzeştirmesi etkisiyle

dükgen “dükkan” (9/11),
Diyep “Diyap” (8/25),
güneh “günah” (16/53),
hana “hane” (16/70).

Gerileyici ünlü benzeştirmesi etkisiyle

tene “tane” (5/7),

sebbeh̄ten “sabahtan” (15/15),

1.7.1.2. / ı / > / i / Değişmesi

y ünsüzünün inceltici etkisiyle

şarkıylâ “şarkıyla” (6/16),

çalışıyo “çalışıyor” (6/14).

1.7.1.3. / u / > / ü / Değişmesi

Aşağıdaki örneklerde ortaya çıkan değişikliğin sebebi kalınlık-incelik uyumuna bağlı olarak gelişen benzeşme etkisiyle ortaya çıkmaktadır.

mecbürdük“mecburduk” (7/33),

Sür̄ye “Suriye” (9/10).

1.7.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

Bazı art damak ünsüzlerinin yanlarındaki ince ünlülere etki ederek onları kalınlaştırdığı Türkçenin bilinen bir kuralıdır. Bununla birlikte metinlerimizde ilerleyici ünlü benzeştirmesi etkisi ve başka sebeplerle de ünlü kalınlaşması ortaya çıkmaktadır.

1.7.2.1. / e / > / a / Değişmesi

İlerleyici ünlü benzeştirmesiyle

kubba “kubbe” (7/16).

1.7.2.2. / i / > / ı / Değişmesi

Bölge ağzından derlenen metinlerde bu değişiklik ortaya çıkmaktadır.

ihtıyar “ihtiyar” (9/24),

vaht “vakit” (7/11),

burdakı “burdaki” (12/6).

1.7.2.3. / ö / > / o / Değişmesi

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde ünlü kalınlaşmasına uygun bir örnek vardır.

şoforluk “şoförlük” (3/21).

1.7.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

Altınözü ilçesi ağızından derlenen metinlerde dudak ünsüzlerinin ve türlü sebeplerin etkisiyle ortaya çıkar.

1.7.3.1. / a / > / o / Değişmesi

he yo “evet yahu” (2/42).

1.7.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

1.7.4.1. / ö / - / ê / Meselesi

Metinlerimizden tespit edilen aşağıdaki örnekte ö > e yönünde meydana gelen bir değişimdir.

bële “böyle” (2/14) < eyle 11. yüzyıl (Korkmaz, 2009: 700), < bu öyle

1.7.4.2. / u / > / ı / Değişmesi

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında u yuvarlak ünlüsü dudak ünsüzlerinin yanında bulunmasına rağmen sözcükteki düz ünlülerin etkisiyle düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyarak düzleşmiştir. Metinlerimizde bu durumun örneklerine sıklıkla rastlanır.

pambık “pamuk” (7/20),

kırbani “kurbanı” (3/25),

yumşıyo “yumuşuyor” (7/9),

okıyamaz ‘okuyamaz’ (12/20),

yağmır ‘yağmur’ (15/8),

karpız, kavın ‘karpuz, kavun’ (15/32).

1.7.5. Geniş Ünlülerin Daralması

y, ş, c, ç, z, s, l, m, n, t gibi dudak, diş, diş eti-ön damak bölgelerinde boğumlanan ünsüzler kalın ünlülerin incelmesine neden olduğu gibi aynı zamanda daraltma etkisi de taşımaktadırlar (Korkmaz, 1994: 59).

Bu durumun metinlerimizdeki bazı örnekleri şunlardır:

1.7.5.1. / a / > / u / Değişmesi

yuv “yahu” (2/15),
oruya “oraya” (9/14).

1.7.5.2. / e / > / i / Değişmesi

Metinlerimizden derlenen aşağıdaki örnekte *e > i* değişikliğinin sebebi y ünsüzünün daraltıcı etkisidir.

hibe “heybe” (10/25).

Bölge ağzından derlenen metinlerden aşağıdaki sözcükte *e > i* değişikliği değil eski biçimin korunması olarak değerlendirilmektedir.

yimek “yemek” (7/31) < yi-, yä- (Caferoğlu, 2011: 293).

1.7.5.3. / o / > / u / Değişmesi

patuz “patoz” (4/19),
nuhut “nohut” (8/23),
uğlum “oğlum” (2/42).
kumutan “komutan” (2/13),
yuklama “yoklama” (2/33),
uturur “oturur” (9/19),
ilkukul “ilkokul” (12/6),
pulis “polis” (12/12),
huca “hoca” (14/12),
doktur “doktor” (16/9).

1.7.5.4. / ö / > / ü / Değişmesi

süyledim “söyledim” (2/41).

1.7.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi

1.7.6.1. /ü/ > /ö/

gözel “güzel” (15/18).

1.8. Ünlü Düşmesi

Bölge ağzından derlenen metinlerde hece kaynaşmasında, alıntı kelimelerde ve geniş zaman ekinde ünlü düşmesine rastlanmaktadır.

1.8.1. Hece Kaynaşmasıyla Ünlü Düşmesi

Metinlerimizden tespit edilen bazı kelimelerde iki hece kaynaşarak tek heceye dönüşür.

orda ‘’orda’’ (12/31),

atacez ‘’atacağız’’ (2/33),

suleyecez ‘’sulayacağız’’ (8/26),

kantra ‘’kantara’’ (14/48).

Metinlerimizden tespit edilen bir kelimede son hecedeki ünlünün düştüğü tespit edilmiştir.

kum ‘’kuma’’ (8/10).

1.8.2. Alıntı Kelimelerde Ünlü Düşmesi

Sürye ‘‘Suriye’’ (9/9).

1.9. Ünlü Türemesi

1.9.1. İç Seste Ünlü Türemesi

Metinlerimizde orta hecede meydana gelen ünlü türemesi orta heceyi kuvvetlendirmek içindir. Bölge ağzından derlenen metinlerde rastladığımız tek örnek şudur:

harcılık ‘‘harçlık’’ (16/39).

Ayrıca bir örnekte Antakya adının İslami dönemdeki kullanım şekli olan Antâkiye kelimesini görmekteyiz. Burada içi seste ünlü türemesi gibi görülen durum kelimenin Arapçadaki kullanımındır.

Antakiya (5/8).

1.10. Ünlü Birleşmesi

Ünlü birleşmesi, iki ayrı kelimenin, yan yana gelen ünlülerinin kaynaşmasından ortaya çıkar.

Bölge ağzından derlenen metinlerden tespit edilen örnek şudur:

noluyok ‘‘ne oluyoruz’’ (2/36).

Metinlerimizde hece kaynaşması sonucu da ünlü birleşmesi meydana gelir. Bu durumda bir telafi uzunluğu ortaya çıkar.

bilyom “biliyorum” (5/10).

2. Ünsüzler

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında ölçünlü dilde kullanılan *b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z* ünsüzlerinin yanı sıra, bu ünsüzlerden boğumlanma nitelikleri itibarıyla farklı olan *h, k, ñ* ünsüzleri bulunmaktadır.

2.1. Ölçünlü Dilde Bulunmayan Ünsüzler

2.1.1. / h / Ünsüzü

Hırıltılı *h* diye de nitelendirilen tonlu ve sızıcı gırtlak ünsüzüdür. Bu ses, bir çok Anadolu ağızlarında kullanılmaktadır (Karahana, 1996: 65). Ayrıca Kütahya, Kırşehir, Hatay ve Ankara ağızlarında da bu ses kullanılmaktadır (Gülensoy, 1998; Günşen, 2000; Öztürk, 2009; Akca, 2015).

hastâlıklara “hastalıklara” (3/25),

hamle “hamle” (2/13),

artıh “artık” (6/15),

nuhut “nohut” (8/23).

2.1.2. / k / Ünsüzü

Süreksiz, tonsuz ve gırtlak tarafına biraz daha yakın bir art damak ünsüzüdür. Bölge ağızından derlenen metinlerde bu ses sadece kalın ünlülerle kullanılır.

kaldık “kaldık” (8/13),

şarkıylen “şarkıyla” (3/8),

kalacayız “kalacağız” (8/19).

2.1.3. / ñ / Ünsüzü

Akıcı ve damak ünsüzüdür. Bu ses, kelime köklerinde, ilgi hali eklerinde, iyelik ikinci kişi teklik ve çokluk eklerinde, fiilin ikinci kişi teklik ve çokluk eklerinde Hatay ili Türkmen yerleşim birimlerinde sıklıkla kullanıldığı halde bu bölgede kullanımı diğer bölgelere nazaran daha azdır.

doğuz “domuz” (8/22),

çocuklarınızı (15/36),
döllerinizi anaınızı, babalarınızı(15/37),
dineliyordu “dineliyordu” (15/17).

Tablo 2.

Yukarıda ünsüzlerle ilgili tablo verilmiştir.

	Süreksiz			Sürekli						Zayıf Ünsüzler
				Sızıcı		Akıcı Ünsüzler				
	Tonlu	Tonsuz	Yarı Tonlu			Tonlu	Tonsuz	Geniz	Yanak	
Çift Dudak	b	p				m				
Diş-Dudak	ɸ			v	f					
Diş-Diş Eti	d	t	T	z	s	n	Ž			
Diş Eti-Ön Damak	c	ç	ś	j	ş		Í			
Ön Damak	g	k	ḳ	ğ			L	r, ṛ	y	ý
Art Damak	g̣	ḳ		ğ̣		ñ	Ñ			
Gırtlak				ḥ	h					

2.2. Ünsüz Değişmeleri

2.2.1. Tonlulaşma

Kelime başında tonlulaşma, Oğuz Türkçesinin en belirgin özelliklerinden birisidir. Ölçünlü dilde, tonsuz ünsüzle biten kelimelere tonlu ile başlayan ekler "tonsuz" olarak eklenir. Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında ise, ölçünlü dildeki bu tonluluk-tonsuzluk uyumu genelde vardır.

2.2.1.1. / k / > / g / Değişmesi

Kelime başında *k* > *g* değişmesi

goyunu geçiyi “koyunu keçiyi” (15/8).

Kelime ortasında *k* > *g* değişmesi

bakgal “bakkal” (9/11),

dükgene “dükkanda” (10/11),

asger ‘asker’ (17/42).

Kelime sonunda $k > g$ değişmesi

bâyag ‘bayak’ (2/17).

2.2.1.2. / p / - / b / Meselesi

bara ‘para’ (9/17),

barmak ‘parmak’ (17/38),

pölüşürdük ‘bölüşürdük’ (18/47).

Bölge ağızından derlenen aşağıdaki alıntı kelime alındığı dildeki biçimiyle kullanılır. Tez konumuzu oluşturan iki dillilerin ana dili Arapçadır. Aşağıdaki örnekte kelime Arapçada kullanıldığı şekilde kullanılmaya devam etmektedir.

rakib ‘rakip’ (12/10).

2.2.1.3. / t / > / d / Değişmesi

Kelime başında $t > d$ değişmesi

duz ‘tuz’ (8/55),

direktör ‘traktör’ (9/33)

daş ‘taş’ (16/57),

tohtur ‘doktor’ (15/35),

tuvar ‘duvar’ (15/23),

tiken ‘diken’ (17/47).

Kelime ortasında $t > d$ değişmesi

yedmiş ‘yetmiş’ (2/8)

2.2.1.4. / ř / > / j / Değişmesi

Bölge ağızından derlenen metinlerde tek örneğine rastladığımız bir ses olayıdır.

Rüjdi ‘Rüştü’ (10/11).

2.2.2. Tonsuzlaşma

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında tonsuzlaşma eğilimi tonlulaşma kadar yaygın değildir.

2.2.2.1. / b / > / p / Değişmesi

Metinlerimizde nadiren karşılaşılan bir değişmedir.
sıpahleyin“sabahleyin” (2/18).

2.2.2.2. / k / Ünsüzünün Korunması

kömecek “gömecek”(8/40).

2.2.3. Sızıcılışma

Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli nedenlerle sızıcı ünsüzlere dönüşmesi olayıdır.

2.2.3.1. / ç / > / ş / Değişmesi

Oğuz grubu ağızlarının birçoğunda ç > ş değişmesine rastlamak mümkündür. Nevşehir, Kars ve Ankara ağızları üzerine yapılan çalışmalarda da bu değişime rastlanmaktadır (Korkmaz, 1994; Ercilasun, 2002; Akca, 2015).

Metinlerimizde, iki örneğine rastladığımız örnek şu şekildedir:

geşti “geçti” (2/44),
aştırdım “açtırdım” (16/46).

2.2.3.2. / ç / > / j / Değişmesi

üj “üç” (2/24).

2.2.3.3. / k / > / ğ / Değişmesi

Bölge ağzından derlenen metinlerden özellikle ünsüz yumuşaması sonucu ortaya çıkan bir ses olayıdır.

pamuğa “pamuğa” (3/20),< pamuk+a

2.2.3.4. / k / > / ħ / Değişmesi

Türkçede kelime başında ħ bulunmaz. Bugün ħ ile başlayan birkaç kelime ET devresinde k sesini ihtiva etmekteydi. Sesin ħ şeklinde inkişafı daha sonraki yüzyıllarda olmuştur. Bazı kelimelerde hece sonunda, hece başında k’lar ħ olmuştur. Bir kısım kelimede ise k/ ħ olmuştur (Timurtaş, 2012: 48).

Bölge ağzından derlenen metinlerde kelime ortası ve sonunda sıkça rastladığımız bu ses değişmesine diğer bazı Batı Anadolu ağızlarında Ankara, Kırşehir, Nevşehir ve Hatay ağızlarında da rastlanmaktadır (Akca, 2015; Günşen, 2000; Korkmaz, 1994; Öztürk, 2009).

bayah “bayak” (2/10),
kahtık “kalkık” (2/19),
artıh “artık” (6/18),
vahıt “vakit” (7/11).

2.2.4. Akıcılaşma

b, g, k gibi patlayıcı ünsüzlerden biri ile *h* gırtlak ünsüzünün; *r, l, m, n, y* gibi bol sesli akıcı ünsüzlerden birine dönüşmesidir (Korkmaz, 2007: 14).

2.2.4.1. / ğ / > / y / Değişmesi

deyil “değil” (12/15),
teymenimiz “teğmenimiz” (2/11),
eyitim “eğitim” (2/19),
öylene “öğleye” (2/22),
eyer “eğer” (12/22),
deyirmen “değirmen” (14/37).

2.2.4.2. / nl / > / ll / Değişmesi

bullari “bunları” (2/39),
onnar “onlar” (14/90),
bunnar “bunlar” (17/14).

2.2.4.3. / rl / > / ll / Değişmesi

Alandan derlenen metinlerde görülen bazı örnekleri şunlardır.

dövellər “döverler” (3/6),
koyallardı “koyarlardı” (3/7),
ediyollar “ediyorlar” (5/13),
yoğuruyollar “yoğuruyorlar” (7/7).

2.2.4.4. / ñ / Ünsüzü İle İlgili Durumlar

Bugün Doğu, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgeleri ağızlarında bu ses duyulmamaktadır. EAT, bu bakımdan damak *n*'sinin korunduğu diğer bölgelerin (Batı Anadolu, Orta Anadolu, Güney Anadolu, kısmen Batı ve Orta Karadeniz) ağızlarıyla birleşmektedir (Karahana, 1996: 19).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızından derlenen metinlerde *ñ* sesinin birkaç örnek dışında kullanılmadığını görmekteyiz. Bu da iki dilli bir toplumun sonradan öğrendiği dili ölçünlü dilde olduğu gibi kullandığını göstermektedir.

Kelime köklerinde

doğuz “domuz” (8/24),

dineliyodu “dineliyordu” (15/17).

İyelik eki ikinci çokluk şahıslarda

çocuklarınıızı (15/36)

dölleriniizi, ananıızı, babalarınıızı (15/37).

2.2.5. Süreksizleşme

Bölge ağızından derlenen metinlerde az sayıda görülen sürekli ünsüzlerin süreksiz ünsüzlere dönüşmesi hadisesidir.

2.2.5.1. / ç / > / j / Değişmesi

üj “uç” (2/24).

2.2.5.2. / y / > / g / Meselesi

gine “yine” (7/30),

gene “yine ” (10/37).

Burada *y > g* şeklinde bir ses değişmesi değil eski şeklin korunması olarak karşımıza çıkmaktadır. *gene/gine* değişimi meselesi etimolojik sözlüklerde de rastlanmaktadır (Tietze, 2002: 130).

2.2.6. Ünsüz Benzeştirmeleri

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında çok çeşitli olmamakla birlikte sıklıkla benzeştirme örnekleriyle karşılaşmaktadır.

2.2.6.1. İlerleyici Benzeştirme

2.2.6.1.1. Tam Benzeştirme

/ -nl- / > / -nn- / benzeştirmesi

Bölge ağızında derlenen metinlerde en sık rastlanan benzeştirme çeşididir.

kenner “kendileri” (5/13),

onnarı “onları” (7/8),

bunnara “bunlara” (7/38),

güllerde “günlerde” (3/20).

bulları “bunları” (2/39),

onnar “onlar” (7/13).

yannız “yalnız” (9/19).

/ -nd- / > / -nn- / benzeştirmesi

Metinlerimizde tek örneğine rastladığımız benzeştirmedir.

kenner “kendileri” (5/13).

2.2.6.2. Gerileyici Benzeştirme

2.2.6.2.1. Tam benzeştirme

/ -rl- / > / -ll- / benzeştirmesi

Metinlerimizde geniş zaman ve şimdiki zaman eklerinden sonra üçüncü çokluk kişi eklerinin geldiği durumlarda bu benzeştirme ortaya çıkmaktadır. Alandan yaptığımız derlemelerde çok sık karşılaşılır.

getiriyollar “getiriyorlardı” (1/7),

koyallardı “koyarlardı” (3/7),

edeller “ederler” (3/17).

yapallardı “yaparlardı” (6/16),

satıyollar “satıyorlar” (1/7),

döveller “döverler” (3/6).

2.2.6.2.2. Yarı Benzeştirme

/ -md- / > / -nd- / benzeştirmesi

şimdi kelimesinde dñzenli olarak meydana gelen bir benzeştirmedir. Sebebi diş-diş eti ùnsñzñnñn etkisidir.

şindi “şimdi” (2/34).

2.2.7. Ùnsñz İvizleşmesi

İç seste iki ùnlñ arasında bulunan ve vurguyu ùzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ùnsñzlerin, açık ve zayıf boğumlanmalı ilk hece ùnlñlerinin etkisi altında kendi hece sınırlarını aşacak bir yoğunlukla boğumlanmaları sonucunda söz konusu ùnsñzdeki tekrarlanmayı gösteren ses olayıdır. Ùnsñz ikizleşmesinin sebepleri arasında vurgu da yer alır (Korkmaz, 2007: 231).

Alandan yapılan derlemelerde, yukarıdaki tanımda yer alan her iki şekilde de ortaya çıkan ùnsñz ikizleşmesine sıklıkla rastlanır.

küççük “küçük” (2/12) ,

otturtmamak “oturmamak” (2/25),

yassak “yasak” (7/25),

yakkın “yakın” (5/6),

ossun “olsun”(3/28).

2.2.8. Ùnsñz Dñřmesi

Bölge ağızından derlenen metinlerde de bu sebeplerden dolayı ùnsñz dñřmeleri meydana gelmektedir. Metinlerimizde her ùnsñz dñřmesinde ùnlñ uzaması meydana gelmemektedir. ğ, g, ğ, y, k bazen de r ùnsñzñnñn dñřmesinden sonra ùnlñ uzaması meydana gelmektedir.

2.2.8.1. / f / dñřmesi

Metinlerimizde sınırlı sayıda örnekte tespit edilebilmiştir.

afedersin“affedersin” ((3/22).

2.2.8.2. / ğ / dñřmesi

Metinlerimizdeğ ùnsñzü hemen hemen bütün kelimelerde eriyerek kaybolmakta ve ùnlñ uzamalarına sebep olmaktadır.

ortmenler“öğretmenler” (9/18),
gereince “gereğince” (12/43).

2.2.8.3. / l / düşmesi

Metinlerimizde son seste sadece bir örnekte karşılaşılan bir ses olayıdır.
kâ “kal” (7/8).

2.2.8.4. / n / düşmesi

Alandan derlenen metinlerde sadece bir kelimedede rastlanmıştır.
zati “zaten” (1/15),

2.2.8.5. / r / düşmesi

soğna “sonra”(5/15).

2.2.8.6. / y / düşmesi

Metinlerimizde rastladığımız düşme eğilimi en fazla olan ünsüzlerden birisi de y ünsüzüdür.

şê “şey” (2/12),
buğda “buğday” (3/6),
eşaları “eşyaları” (7/36),
ele “öyle” (9/14).

2.2.9. Ünsüz Türemesi

Kelime ön, iç ve son seslerinde, kelimenin aslında olmayan bir ünsüzün türemesi olayı: elbette > helbette, ır > yır, ırak > yırak, igit > yiğit, bazen > bağzen, tamir > tağmir, temin > teymin, dua > duva, şair > şayir vb. belkim, çünkü, barım gibi kelimelerde görülen son sesteki -m, ET’deki -mA pekiştirme ekinin kalıntısı gibi görünüyor (Korkmaz, 2007: 231).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızından derlenen metinlerde kelime tabanlarında ünsüz türemeleri pek sık rastlanan bir ses olayı değildir. Metinlerimizde bu ses olayına sözcüğün ortasında ve sonunda rastlanmaktadır.

2.2.9.1. / -g / meselesi

doğuz “domuz” (8/24).

2.2.9.2. / v / türemesi

yuv“ ya hu” (2/15).

2.2.9.3. / y / Ünsüzünün Korunması

Metinlerimizde y ünsüzünün korunduğu örnekler şunlardır:

suy “su” (5/21),

“suylarımız” kelimesi su < suy < suw < sub gelişimini göstermektedir. suw (Eski Uygurca) < sub (Köktürkçe) (Ercilasun, 2004: 279).

Metinlerimizde tespit edilen aşağıdaki örneklerdeki y sesi alıntı kelimelerin Türkçeleştirilmesiyle ilgilidir. Bu örnekte ünsüzleşme görülmektedir.

‘ayleden “aileden”(8/13). i>y .

y ünsüzü, metinlerimizden tespit edilen aşağıdaki örneklerde de ünsüz türemesi olarak kullanılmaktadır. Aşağıdaki örneklerde ünsüz ikizleşmesi olmuştur.

bekliyoruz “bekliyoruz” (2/18)

büyyük “büyük” (2/19).

2.2.10. Hece Kaynaşması

Kimi zaman iç seste iki ünlü arasında bulunan *b, k, g, ğ, n, h, v, y* ünsüzlerinin erimesi sonucu iki ayrı hecenin ünlülerinin karşılaşması, kimi zaman da ünlü ile biten bir sözün, ünlü ile başlayan bir ek ya da bir söz ile birleşmesi sonucunda oluşur (Korkmaz, 2007: 231).

Metinlerimizde çok sık rastlanan bir ses olayıdır.

evlendiricik“evlendireceğiz” (7/54),

sıkıyok“sıkıyoruz” (5/16),

bilyom “biliyorum” (5/10) ,

gidecen“gideceksin” (3/28),

alim ‘’alayım’’ (2/39).

ŞEKİL BİLGİSİ

1. İsimler

1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

İsim kök ve gövdelerinden isimler türetmeye yarayan eklerdir. Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde görülen isimden isim yapma ekleri şunlardır:

1.1.1. -An

Bu ek, ET’de sözcüklere kuvvetlendirme, bağlılık ve çokluk anlamı katar (Gabain, 2007, s. 44).

Metinlerimizde bir kelimedede tespit edilmiştir.
oğlan “oğlan, erkek çocuğu” (5/7).

1.1.2. -CA

Aslında bir çekim eki olan bu ek,kalıplaşarak veya işlev değiştirerek eskiden beri yapım eki halinde de kullanılmaktadır. Çekim eki olarak başlıca işlevleri isimlere gibi, göre, ile, kadar, birlikte manaları katmaktadır. Yapım eki olarak da kavim isimlerinden dil, lehçe ve şive isimleri yapmakta kullanılır.

ET’de ek tabii yalnız ç’li idi: Uygur-ça, Türk-çe misallerinde olduğu gibi. Batı Türkçesinde de başlangıçta yalnız ç’li şekilleri vardı. c’li şekilleri EAT’dan sonra ortaya çıkmıştır. Bugün c’li, ç’li şekilleri konsonant uyumuna bağlı olarak yan yana kullanılmaktadır (Ergin, 2003: 167).

binlerce “binlerce” (9/10),
Derince’de “Derince mahallesinde” (II/32-65),
İngilizce (12/26),
Arapça (5/9).

1.1.3. -CI

Bu ek, Türkçenin eski devirlerinden beri kullanılan işlek eklerindendir. Meslek ve uğraşı alanlarını ifade eden isimler yapar. Bu ekin, ET’de sadece -cı, -ci şekilleri vardı.

Metinlerimizde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyan bu ek, daha çok tonlu şekliyle kullanılır.

çalgıcı (3/14),
kiracı (5/22),
yabancı (8/18),
yardımcı (12/57).

1.1.4. -l

Metinlerimizde kuvvetlendirme işleviyle kullanılmaktadır. Bu eke, metinlerimizde bir sözcükte rastlanmıştır.

birincil (12/24).< birinci-l.

1.1.5. -daş

Bu ek, ölçünlü dilde olduğu gibi isimlerden, ortaklık ve beraberlik bildiren isimler yapar.

arkadaş (9/23),

1.1.6. -dUz

Bu ek, Eski Türkçede de işlek değildir: *idiz / yidiz* “yüksek”, *kunduz / kuntuz*, *yıldız / yiltuz* gibi birkaç örnek bırakmıştır (Gabain, 2007: 43).

Metinlerimizde sadece bir kelime rastlanmıştır.

gündüz (6/17). ET, OT kün-tüz (Gülensoy, 2007: 396).

1.1.7. -leyin

İsimden zaman zarfları yapan bu ekin metinlerimizden tespit edilen tek örneği şudur:

Sıpahleyin ‘sabahleyin(2/18).

1.1.8. -II

Bu ek, ölçünlü dilde de işlek olarak kullanılan isimlerden isim yapan eklerdendir.

vërimli (1/6),

akıllı (8/9).

Bir ülkeye ait olma anlamı verir

Suriyeliler (5/22).

İsimlerden sıfat yapar(Adlaşmış sıfat)

yaşlılar (3/10).

1.1.9. -IXK

Bu ek, Türkçenin en işlek isimden isim yapan eklerinden biridir. Genellikle soyut isimler, yer, meslek ve hastalık isimleri yapar.

-*Ilk* / -*lUk* ekinin kullanımıyla ilgili metinlerimizden derlenen bazı örnekler şunlardır:

zeytincilikte (1/16),

askerlik(2/10),

hastâlıklara (3/25),

tıkallığı “tıkanıklığı” (3/26), < tıka-l+lık (tüke-l örneğindeki gibi)

delillik (9/22)

1.1.10. -mAn

Bu da işlek olmayan eklerden biridir. Umumiyetle mübalağa ve benzerlik ifade eder. *koca-man*, *kara-man*, *ak-man*, *köle-men*, *küçü-men* misallerinde olduğu gibi. Buna benzeyen bir de fiilden isim yapma eki vardır: *seç-men*, *göç-men*, *şış-man*, misallerinde olduğu gibi. *göç* ve *şış*’in aynı zamanda isim kökleri olduğu düşünülürse *göç-men* ve *şış-man* isimden yapılmış isim olarak da kabul edilebilir (Ergin, 2003: 176).

Bölge ağızından derlenen metinlerde ölçünlü dilde olduğu gibi belirli kelimelerde kullanılan bir ektir.

kocaman (2/37),

direkmen (12/12).,

1.1.11. -(I)ncI

Bu ek, metinlerimizde sayı isimlerinden sıra sayı sıfatları yapar.

sekizinci (2/36),

ikinci(3/13),

birinci(6/12).

1.1.12. -sXz

İsimlerden sıfat yapan bir ektir ve olumsuzluk anlamı taşır. Bu ek, ET’de bugün olduğu gibi dört şekliyle kullanılmış, Eski Oğuz Türkçesinde yuvarlak şekilleriyle kullanıldığı için düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymamıştır(Timurtaş, 2012: 79).

Metinlerimizde bu ekin kullanımına ait tek örneği şudur:

dilsiz (10/28).

1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

Fiil kök ve gövdelerine getirilerek onlardan isimler meydana getiren eklerdir.

1.2.1. -K

Fiilden yapılmış isimlerin sonunda “k” bulunan kelimelerin hepsinde de aynı değildir. Kaynakları farklı farklıdır. Tarihi dönemlerdeki hem eski -Ak, hem -IK, hem -(y)UK, hem de -GAK ekleri, bugüne kadar ulaşmıştır (Gülsevin, 2002: 162).

Fiilden isim ve sıfat türeten işlek bir ektir. -Ak ekiyle kurulmuş sözlerin bir kısmının ET’de-gAk’lı biçimde olması (*kaçak < kaçgak, kurak < kurgak, gerek < kergek, orak < orgak yaprak < yapurgak vb.*) ekin kökence -gAk ekiyle ilişkili olduğunu gösterir. Ancak, bunun -Ak ekiyle kurulmuş bütün sözler için geçerli olup olmayacağı da düşünülmelidir (Korkmaz, 2007: 70).

-k ekinin kullanımıyla ilgili, metinlerimizde rastladığımız tek örnek şudur:
uzak (2/14). Uz+a-k.

1.2.2. -elek

Fiilden isim yapan fazla işlek olmayan bir ektir. Metinlerimizde sadece bir örneğine rastlanmıştır.

çökelek “çökelek” (10/26). çökelek< çök-elek

1.2.3. -GA

Fiil kök ve gövdelerinden sınırlı sayıda sıfat ve adlar türetmiş olan bir ektir (Korkmaz, 2007: 78).

Alandan yapılan derlemelerden tespit edilebilen tek örneği şudur:
bölgesi (2/14),

1.2.4. -I

ET’de fiilden isim türeten -(X)g eki Güney-Batı Türk lehçelerine uzanan gelişme sürecinde eriyip kaybolunca fiilin son ses ünsüzü ile eki kaynaştıran (X)bağlantı ünlüleri -g ekinin yerini almış böylece fiilden ad türeten bir ek niteliği kazanmıştır (Korkmaz, 2007: 82).

Ölçünlü dilde işlek olarak kullanılan bir ektir. Alandan derlenen metinlerde iki örnekte kullanılmaktadır.

yazi “yazi” (2/39),

artı (1/8).

1.2.5. -(y)IcI

Her türlü fiil kök ve gövdelerine getirilerek ad ve sıfat türeten çok işlek bir ektir (Korkmaz, 2007: 232).

Metinlerimizde tek örneği bulunan bu ekin örneği aşağıdaki gibidir:
üreticileri (1/13).

1.2.6. -KXn

Tek heceli fiillerden anlamı pekiştirilmiş sıfatlar türeten işlek bir ektir.
yorgunluk (12/18),
keskin (9/24).

1.2.7. -(X)k

Geçişli geçişsiz tek ve çok heceli fiillere gelerek sıfat ve adlar türeten ET -yUk ekinden gelişen çok işlek bir ektir (Korkmaz, 2007: 182).

Metinlerimizde tonsuz şekliyle kullanılır.

ılık (8/41) < *(y) ılı-k (Caferoğlu, 2011, s. 294),
büyük (10/6), bedü-k(Clauson, 1972,s. 302).

1.2.8. -(X)m

-(x)m eki nesne ismi yapan fiilden isim yapma eklerinin en işlek olanlarından biridir. Başlıca işlevi fiille ilgili bir hal, durum, iş ifade etmek olup o işle ilgili, o işten doğan varlık, eşya, alet, yer v.s. çeşitli isimler de yapar (Ergin, 2003: 188).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzında derlenen metinlerde bu ek bir örnekte kullanılmaktadır.

verimli (2/14).

1.2.9. -mAn

Bölge ağzında fazla işlek olmayan ve belli kelimelerde kullanılan bir ektir.

Bu ekin bölge ağzından derlenen metinlerden bazı örnekleri şunlardır:

örtmen “öğretmen” (9/18).

seçmen (12/38).

1.2.10. -(X)n

Türkçenin tarihi dönemlerinden bu yana canlılığını koruyan belli kelimelerde kalıplaşmış eklerden biridir. Bu ek de bölge ağzından derlenen metinlerde belli kelimelerde rastlanmaktadır.

gelinin(3/6),

bütün (3/12).

1.3. İsim Çekimi Ekleri

Kelimeler arasında geçici bağlar kurmak görevi yüklenen isim çekimi ekleri, bu görevlerini ya isimleri isimlere ya da isimleri fiillereveya edatlara bağlamak suretiyle görürler(Korkmaz, 1994: 5).

1.3.1. Çokluk Eki

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde çokluk eki olarak *-lAr* ekleri kullanılmaktadır.

dostlar (11/8),

taşlar (2/20).

1.3.2. Aitlik Eki

-ki

Aitlik eki, isimlerden zamir ve sıfat olarak kullanılan isimler yapmaya yarar. Bu özellikleriyle bir bakıma yapım eki karakterindedir. Aitlik ekinin temel işlevi “içinde bulunma ve aitlik” anlamları katmaktır. Aitlik eki, isim kök ve gövdelerine doğrudan doğruya gelebildiği gibi isimlerin ilgi ve bulunma hâli eklerini almış şekillerinden sonra da gelebilir (Korkmaz, 2011:263).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen tek örnek şudur:

bizimki (7/13).

1.3.3. İyelik Ekleri

Metinlerimizde ikinci şahıslarda damak *n*'si Hatay Türkmen bölgelerine nazaran daha az sıklıkta kullanılmış olup genellikle ölçünlü dildeki *n* sesi kullanılmıştır. Tespit edilebilen örnekler örnekler ikinci çokluk şahıs iyelik ekleridir.

Tablo 3.
İyelik Ekleri.

Şahıs	Ek	Değişkeleri
1. Tk.	-(X)m	-(i)m, -(u)m, -(ü)m, -(e)m
2. Tk.	-(X)n	-(i)n,
3. Tk.	-(s)X	-i, -(s)i
1. Çk.	-(X)mXz	-(i)miz, -(u)muz, -(ü)müz
2. Çk.	-(X)n(X)z	-nız, -niz, -ñiz, -ñız
3. Çk.	-lArI,	-ları, -leri,

Teklik BirinciŞahıs

Bu ekin bölge ağzından derlenen metinlerde kullanımı, ölçünlü dildeki kullanımla aynıdır.

-(i)m, -(u)m, -(ü)m, -(e)m

teymenim “teğmenim”(2/13),
hocam (2/12),
ablam (3/26),
çocuğum (5/7),
dedem (11/54).

Teklik İkinci Şahıs

-(i)n, -(i)n, -(u)n, -(ü)n

havişında‘’bahçende’’ (3/16),

Teklik Üçüncü Şahıs

-i, -(s)i,
gelini(3/16),
cehizini (3/6),
muḥasebecisi (6/15),
çavuşın kızı (7/12),

Çokluk Birinci Şahıs

-(i)miz, -(u)muz, -(ü)müz

zeytinlerimiz (1/5),

teymenimiz (2/11),

traktörümüz (4/7),

gelirimiz (4/12),

suyumuz(9/26),

kilisemiz(11/34).

Çokluk İkinci Şahıs

-(i)niz, -(i)niz

Bu ek, Batı Grubu ağızlarında “-(i)ñiz/ -(i)ñiz/ -(u)ñuz/ -(ü)ñüz” şeklindedir. Yapısındaki damak ünsüzü *n* ile ET, EAT ve Osmanlı Türkçesi’yle birleşirken, ölçünlü dilden ayrılır (Karahan, 1996: 42). Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzındaki kullanımı genelde ölçünlü dildeki gibidir. Fakat metinlerimizde birkaç örnekte damak ünsüzü *n* sesi de tespit edilmiştir.

Bu ek metinlerimizde(diş /n/’siyle) *-nız, -niz* biçiminde kullanılmaktadır.

annâniz ‘’anneniz (2/27),

başınız (8/16).

çocuklarıñızı (15/36),

döllerinizi, anañızı, babalarınızı (15/37).

Çokluk Üçüncü Şahıs

-ları, -leri,

Metinlerimizde üçüncü çokluk şahıs iyelik ekini karşılamak için *-larI* eki kullanılmıştır.

çavışın çocukları (7/21),

dedeleri (10/29),

çifçilik işleri (11/22).

İyelik Eki Yığılması

Türk dilinde, bazen üçüncü şahıs iyelik eki almış kelimelerde bu ekin fonksiyonu kaybolur ve kelime kalıplaşarak taban haline gelir. Bu durumlarda, kelimenin üstüne

tekrar bir üçüncü teklik şahıs iyelik eki geldiği görülür (Gülensoy, 2007, s. 15). Korkmaz makalesinde, yığılma olayının hangi cins eklerde meydana geldiğini kaaide halinde tespit ettirecek bir durumun mevcut olmadığını belirtir (1960: 180).

Bölge ağızından derlenen metinlerde Türkiye Türkçesinden daha yaygın olarak kullanılır.

Ek Yığılması Örnekleri

amcamsın oğlu (8/6),

Oğlusı (9/13),

soyadısını (10/21).

1.3.4. Hâl Ekleri

Türkçede isimler, kelime grupları ve cümleler içinde bağımsız değildir. İsimler, edat ve fiillerle geçici olarak devamlı bir ilişki içinde bulunur. Bu ilişki sırasında isimler, olduğu gibi kalmaz ve ilişkinin durumuna göre farklı hâllere girer. Bu hâller bazen eksiz, genellikle de ekli olarak kendisini gösterir (Ergin, 2003, s. 226).

1.3.4.1. Yalın Hâl

İsmin cümle içinde, anlam ilişkisi açısından bir başka kelimeye bağlı olmadığı hâlidir.

çocuklarım (11/24).

1.3.4.2. İlgi Hâli

-nIn,-n

Köktürkçede ilgi hâli eki, ünsüzle biten kelimelerden sonra *-In*, ünlü ile biten kelimelerden sonra ise *-nIn* biçimindedir.

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızından derlenen metinlerde ilgi hali ekinin kullanımı ölçünlü dille aynıdır.

babamın oyudur (11/8),

kendinin bacagından (8/33),

Asinin kinarında (7/34).

Bölge ağzından derlenen metinlerde ölçünlü dilde olduğu gibi birinci teklik ve birinci çokluk kişi zamirlerinde dudak ünsüzü *b*'nin etkisiyle ilgi hali ekinde $n > m$ değişimi olmuştur.

benim ev (6/29),

bizimzeytinlerimiz (1/6).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde ilgi ekinin düşmüş şekillerine de rastlanmaktadır.

kendin karısı (8/7),

eski kaynanam dört kızı vardı (17/32).

1.3.4.3. Yükleme Hâli

-(y)I,

Bu ek Köktürkçede, iyelik eki almamış isimlerden sonra $-(I)g$, $-(U)g$, iyelik eklerinden sonra $-(I)n$, işaret ve şahıs zamirlerinden sonra $-nI$ biçimindedir (Ercilasun, 2004, s. 185).

EAT'de ismin yalın haline getirilen $-ı$, $-i$, $-(y)ı$, $-(y)i$ yükleme hali eki Eski Türkçedeki $-(ı)ğ$, $-(i)g$ ekinden $ğ$ ve g 'lerin düşmesiyle meydana gelmiştir. ET'de kullanılan diğer iki şekille birlikte yükleme hali eksiz şekilde de kullanılır (Timurtaş, 2012, s. 70).

Yükleme hali ismi kendisine tesir eden geçişli bir fiile bağlayan bir hâldir. Türkiye Türkçesinde yükleme hali ekinin şekilleri $-I$, $+U$, $-(y)I$, $-(y)U$, $-(n)I$, $-(n)U$ ekleridir (Ergin, 2003, s. 231).

Bölge ağzından derlenen metinlerde yükleme hali eki ünlü uyumuna uymadığı durumlarda vardır. Ünsüz ile biten kelimelere $-I$, $-U$ ünlü ile bitenlere $-(y)I$, $-(y)U$ biçiminde ve üçüncü şahıslarda iyelik eklerinden sonra $-(n)I$, $-(n)U$ biçiminde kullanılır.

taşları (2/24),

Fransızı (5/19),

ikincisini (6/9),

çuvalı (7/7),

hawızı "havuzu" (8/31).

Bölge ağzından derlenen metinlerde yönelme hali eki başka işlevlerde de kullanılır. Aşağıdaki örneklerde yükleme hali eki, yönelme hali görevinde kullanılmıştır.

biz bunu karşıyız (1/7),
söyle dokturu diyor (16/9),
beni yedirin (17/30).

Bölge ağzından derlenen metinlerde yükleme hali ekinin düştüğü örneklerde tespit edilmiştir.

Bu ayağım atamaz oldum (18/6).

1.3.4.4. Yönelme Hâli

-(y)A

Köktürkçede yönelme hali eki *-ka* biçiminde olup üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra *-ñA*, teklik birinci ve ikinci şahıs eklerinden sonra ise *-A* biçimindedir (Ercilasun, 2004, s. 185).

EAT’de yönelme hali eki *-a*, *-e* olup ET’nin *-ga*, *-ge*’sinden inkişaf etmiştir. Ünlüyle biten bir kelimeye geldiği zaman araya yardımcı *y* sesi gelir (Timurtaş, 2012, s. 69).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde yönelme hali eki ünlü uyumuna uyar, ünsüzle biten kelimelere *-A*; ünlü ile bitenlere *-(y)A* kullanılır.

Bölge ağzından derlenen bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

dönüme (11/21),
güne (8/51),
havişa “bahçeye” (7/36),
yere (5/8),
albaya (2/41).

1.3.4.5. Bulunma Hâli

-DA

ET’de *-de* / *-da* , *-te* / *-ta* biçiminde olan bu ek, bulunma çıkma hallerini birlikte üstlenmiştir (Gabain, 2007, s. 64).

Ölçünlü dilde bulunma hâli eki *-DA* biçimindedir. Bölge ağzından derlenen metinlerde kullanımları şöyledir:

boşda (2/25),
köyde (3/9),
Arapça'da (4/17),
düğünde (6/16),
Tarsûs'ta (6/28),
arkada(7/15).

1.3.4.6. Çıkma Hâli

-dAn

Çıkma hâli eki, Eski Oğuz Türkçesinde bazı klişeleşmiş *öndin* kelimesi hariç geniş ünlülü ve tonlu *-dan*, *-den* şekillerindedir (Timurtaş, 2012, s. 72).

Bu ek bir Batı grubu ağzı olan Kırıkkale ili ağızlarında EAT'de olduğu gibi tonlu şekliyle kullanılmaktadır (Haşimi, 2016, s.113).

Bölge ağzından derlenen metinlerde bu ek EAT'de olduğu gibi tonlu ve tonsuz şekliyle kullanılmaktadır.

viraçtan (3/27),
eskiden (3/9),
önceden (4/6),
evelden (7/26),
Süryeden “Suriyeden” (9/9).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde bu ek başka işlevlerdede kullanılır.

1.3.4.6.1. Zaman zarfları yapar

Soradan gelmedi ki “sonradan gelmedi ki ” (2/46),
ondan soğna “’ondan sonra “(5/15),
sorradan çıktı “’sonradan çıktı” (7/14).

1.3.4.6.2. Bulunma hâli yerine kullanılır

viraçtan o tarafta (3/27).

1.3.4.6.3. Karşılaştırma bildirir

İki adam beş altı adamdan fazla(7/22).

1.3.4.6.4. Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde bu ek iki örnekte yönelme hali işlevinde kullanılmıştır.

İlk vurdu kocam burada dizinden, vurdu kendinin dışından (8/32)

1.3.4.5. Vasıta Hâli

-IA, -leyin, -(I)lAn, -(I)nAn

Kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendisi vasıtası ile, kendisinin iştiraki ile veya kendisinin ifade ettiği zamanda yapıldığını göstermek için isim vasıta halinde bulunur (Ergin, 2003, s. 237).

Köktürkçede vasıta hâli eki *-(I)n*, *-(U)n*'dur; "ile, olarak" anlamlarını verir (Ercilasun, 2004, s. 186). Türkçede vasıta hâli eki işlevliğini kaybederken onun vazifesini *ile* edatı üzerine almış edat halinde kalarak veya ekleşerek tamamıyla vasıta hâli eki yerine geçmiştir (Ergin, 2003, s. 238).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde, vasıta hali eki *-IA*, *-leyin*, *-(I)lAn*, *-(I)nAn* değişkeleriyle kullanılır. Birliktelik, vasıta, zaman ve tarz anlamları ifade eder.

1.3.4.5.1. Birliktelik ve vasıta bildirir

kamyonnan ' ' kamyonla" (7/26),

Semirenen "Semire ile" (7/21),

kağıtınan "kağıtı ile" (2/33),

sabanla (4/6),

şarkiylâ (6/16),

biznen "bizimle" (12/25),

adamnan "adamlar" (14/94),

milletvekillerinen "milletvekilleriyle" (16/24).

1.3.4.5.2. Zaman zarfları yapar

sıpahleyin "sabahleyin" (2/18),

zornan ‘‘zorla’’ (8/35).

1.3.4.5.3. Durum bildirir

şarkıylen sohbetlen ‘‘ şarkıyla sohbet ile ‘’(3/8),

milletlen ‘‘millet ile’’ (3/9).

1.3.4.6. Eşitlik Hâli

-CA

Tarihi Türk lehçelerinde işlek bir çekim eki olan eşitlik hali eki -ça ekinin Türkiye Türkçesinde geldiği kelimeler genellikle cümlede zarf görevi görmesi ve işlekliliğinin azalması sebebiyle giderek çekim ekinden çok yapım eki özelliği kazanmaya başlamıştır(Öztürk, 2009, s. 152).

Türkçede bu ek, eşitlik, mukayese ve sınırlandırma işlevlerinin yanında ek kalıplaşması meydana getirirler ve yapım eki olarak da görev yapmaktadır (Korkmaz, 1958, s. 343).

Türkiye Türkçesinde bugün kullanılan -CA, -çe eki köken bakımından Türkçe -CA, ve Farsça -çe olarak ikiye, işlev bakımından üçe ayrılmaktadır. Kökeni Türkçe olan -CA eki, ad çekiminde eşitlik durumu için kullanılma, addan ad soylu sözcükler türetme gibi iki işleve, Farsça olan -çe ise seyrek olarak küçültme işlevine sahiptir. -CA’nın bugün Türkiye Türkçesinde eylemden ad türeten bir kaç örneğine rastlansa da kökende bu ekin farklı olduğunu var saymak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Çünkü -CA ekinin fiilden ad türeten biçimlerine Türkçenin hiçbir tarihî döneminde rastlanmamaktadır (Tosun, 2010, s. 1473).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzında, eşitlik eki, ünlü ve ünsüz uyumuna uyarak -CA şeklinde kullanılır. Metinlerimizde bir örnekte miktar işlevinde kullanılmıştır.

1.3.4.6.1. Miktar zarfları yapar

binlerce (9/10).

1.3.4.7. Yön Gösterme Hali

-rA

ora ‘‘o tarafa’’ (2/22),

bura “ buraya” (2/26),
oralığa “ oraya” (7/17).

1.3.5. Soru Eki

-mX

Türkçenin bu umumî işletme eki bütün şekil ve halleriyle bütün isim çeşitlerini, bütün edatları bütün fiilleri işleklik sahası içine alır (Ergin, 2003, s. 243).

Anadolu ağızlarından Doğu Grubu ağızlarında kelimenin son hecesinde yoğunlaştırılan vurguyla cümleye soru anlamı katılması karakteristiktir. Bu vurgu, ayrıca tonlamayla ve kimi zaman uzatılan son hece ünlüsüyle pekiştirilmektedir (Karahana, 1996, s. 57).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızından derlenen metinlerde soru anlamı soru ekiyle sağlanır. Fakat bazen tonlama veya uzatılan son hece vurgusuyla da sağlanır.

tatlı mıysa?“tatlı mı ise”(8/46),
doktora mı?“doktora mı?” (9/7),
boş musun? (10/16),
var mı? (10/37),
görmedi min ? (15/7).

2. Fiiller

Fiiller, en kısa tanımıyla dil dışı dünyadaki “hareket”leri dilde bir olay olarak karşılayan kelimelerdir (Karadoğan, 2009, s. 6).

2.1. Fiil Yapma Ekleri

2.1.1. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Bu ekler, fiil kök ve gövdelerine getirilerek fiilden fiil türetmek için kullanılan eklerdir. Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında tespit edilen fiilden fiil yapma ekleri şunlardır:

2.1.1.1. –dAr

Bu ek, işleliğini kaybetmiş bir oldurganlık ve ettirgenlik bildiren ektir. Bölge ağızından derlenen metinlerden bazı örnekleri şunlardır:

göstermezlerdi (6/7),

dönderirdi (4/20),

gönderiyo (9/22). < *kön-(i)t-er- / *könd-ger-(Gülensoy, 2007, s. 381).

2.1.1.2. –Dır

Bu ek oldurgan ve ettirgen çatı eklerindendir. Metinlerimizde bu ek, ünlü uyumlarına uyar, genellikle tonludur ve işlek olarak kullanılır.

gezdiriller (3/13),

evlendirdim (6/11),

kaldırırsın (8/50).

Ölçünlü dilde olduğu gibi tonsuz şekilleri de görülür.

getirdik(2/21).

2.1.1.3. -(X)l

Bu ek, Türkçede çok geniş bir kullanım alanına sahiptir. Fiillere, edilgenlik ve meçhullük anlamı katar. Bölge ağzından derlenen metinlerde kullanımı ölçünlü dildeki gibidir.

yıkılmayık (5/22),

ulaşılmaz(9/8),

kırıldı(8/33),

satılıyo(9/11),

açıldı (9/18).

2.1.1.4. –mA

Fiil kök ve gövdelerinden olumsuz fiiller türeten bir ektir. Geniş zaman kipinin olumsuzu, birinci teklik ve çokluk şahıslarında -mA olumsuzluk; ikinci ve üçüncü şahıslarında ise olumsuz geniş zaman eki -mAz eki ile kurulur (Korkmaz, 2007, s. 638).

Metinlerimizde olumsuzluk ekinin kullanımı ölçünlü dildeki gibidir.

olmaz (1/16),

yipranmaz(2/41).

Orta hecenin vurgusuz olması ve y ünsüzünün daraltıcı etkisiyle olumsuzluk ekinin ünlüsü daralır.

gelmiyene (2/34).

2.1.1.5. -(X)n

Bu ek, Türkçenin tarihî dönemlerinden beri oldukça işlek bir kullanıma sahiptir. -(X)n eki, genellikle geçişli fiillerde olmak üzere kendi kendine yapma veya olma anlamı, edilgen ve dönüşlü fiiller türetir. Metinlerimizden tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

geçindik (8/14),

taşındık (6/29).

2.1.1.6. -p

Dilimizde yalnız *kırp-* ve *serp-* örneklerinde görülen ve pekiştirme eki olarak kabul edilen bir fiilden fiil türetme ekidir (Korkmaz, 2007, s. 131).

Metinlerimizde bir tek örneği tespit edilmiştir.

serpiyolar(7/9).

2.1.1.7. -(A)r / -(X)r

Türkçede eskiden beri canlı bir şekilde kullanılan oldurganlık ve ettirgenlik eklerinden biridir. Bu eklerin iki görevi vardır: Geçişsiz fiilleri geçişli yapmak ve geçişli fiilleri, işin bir başkasına yaptırıldığını gösteren geçişli fiiller durumuna getirmek. -r eki, Eski Türkiye Türkçesinde ekin ünlüsü daima yuvarlak olup, imlası son zamanlara kadar değişmeden devam etmiştir. -r eki, bugün kök ünlüsüne yuvarlaklık-düzlük bakımından uymaktadır (Timurtaş, 2012:117).

Bu ekin bölge ağzından derlenen bazı örnekleri şunlardır:

duyurmak (1/10),

çıkartamıyyor (1/15).

yatırıncın(9/7).

2.1.1.8. -(A)ş / -(X)ş

Türkçede oldukça işlek bir şekilde kullanılan yapım eklerinden biridir. Bu ek, bölge ağzından derlenen metinlerde genellikle birlikte ve karşılıklı iş yapma ifade eden fiiller yapar.

görüştüm (11/6),

karıştırırsın (8/42).

2.1.1.9. -(A)T / -(X)T

Türkçede işlek olarak kullanılan ettirgenlik eklerindendir. Oldurma ve yaptırma ifade eder. Bu ek, Eski Oğuz Türkçesinde sadece düz ünlülerle kullanılmıştır (Timurtaş, 2012: 117).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen bazı örnekleri şunlardır:

okıtmadılar (3/27),
çürüttü (4/9),
kurutuyo (7/8),
anlatdı (9/15),
yürütüyoruz (11/22).

2.1.1.10. -y

Bu ek, ET'deki -d ekinin $d > y$ değişmesine uğramış şeklidir ve canlılığını kaybetmiştir. -y eki, bazı tek heceli fiil köklerinde kaynaşmış durumdadır ve pekiştirme işlevine sahiptir (Hacıeminoğlu, 1992: 124).

Metinlerimizde şu örneklerle rastlamaktayız:

koyması(1/9),
koyuyorsun (8/48).

2.1.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri

Bu ekler, isim kök ve gövdelerinden fiil yapmaya yarar. Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzında tespit edilen isimden fiil yapma ekleri şunlardır:

2.1.2.1. -X

İşlekliği kaybolmuş bir ektir ve bazı fiillerde kaynaşmış olarak bulunur.

Metinlerimizde tespit edilen bazı örnekleri şunlardır:

taşındık(6/29). Taş+ı-n-dı-k.

2.1.2.2. -lAn

-lA ekiyle kurulmuş geçişli ve geçişsiz fiillerin bazıları -n dönüşlülük ekiyle genişletilerek -lAn biçiminde kaynaşmış ve bir birleşik ek oluşturmuştur (Korkmaz, 2007: 119).

Bölge ağzından derlenen aşağıdaki örnekte bu eki -lA-n biçiminde ayırmak şimdilik mümkün olmadığından ek, burada -lAn biçiminde ele alındı.

evlendik (3/20).

2.1.2.3. -(X)r

Metinlerimizde yaygın olarak kullanılmayan bir ektir.

ısırdı (8/32), < *ıs-(ı)r- (Gülensoy, 2007: 419).

2.2. Fiil Çekimi

2.2.1. Şahıs Ekleri

Şahıs ekleri, çekimli fiillerdeki oluş ve kılışın hangi şahıs tarafından gerçekleştirildiğini gösterir. Bundan dolayı şahıs ekleri, fiillerdeki oluş ve kılışı bir zaman ve şekil kalıbı içinde şahıslara bağlar (Korkmaz, 2007: 571).

Anadolu ağızlarında şahıs eklerinin kullanımı kesin kurallara bağlı değildir. Bazı zaman ve kip ekleri hem iyelik hem de zamir kökenli şahıs ekleri ile çekimlenebilmektedir (Ay, 2009: 48).

2.2.1.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri

Türkiye Türkçesinde birinci tipteki şahıs ekleri şahıs zamiri menşeli olup *duyulan geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman, gereklilik ve istek* çekimlerinde kullanılan eklerdir (Ergin, 2003: 283).

Bölge ağızından derlenen metinlerde ise şahıs eklerinin hangi kiplerle çekimleneceği konusunda bir kesinlik yoktur. İyelik menşeli bir ek hem şimdiki zaman hem görülen geçmiş zaman kipiyle hem de emir-istek kipi olarak çekimlenebilmektedir.

Tablo 4.

Birinci tipteki şahıs ekleri.

Teklik	1. Şahıs	-(ı)m, -(i)m, -m
	2. Şahıs	-sın, -sun
	3. Şahıs	...
Çokluk	1. Şahıs	-iz, -uz
	2. Şahıs	-sınız, -siniz
	3. Şahıs	-lar, -ler

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızından derlenen metinlerden tespit edilen birinci tip şahıs ekleri şöyledir:

Teklik Birinci Şahıs

-(ı)m, -(i)m, -m

isterim (8/12),

kalırım (8/29).

Teklik İkinci Şahıs

-sın , -sun

Bölge ağzından derlenen metinlerde teklik ikinci şahıs eki için zamir menşeli -*sın*, -*sin* kullanılmaktadır.

Hatay ili Türkmen bölgelerinde görülen damak n'si derlediğimiz iki dilli konuşurlarda Türkmen bölgelerine nazaran daha az tespit edilebilmiştir. Bu konu için bk. (Haşimi, 2001; Öztürk, 2009; Yurtman, 2012; Yazıcı, 2006; Sis, 2010; Gül, 2016).

söylüyorsun (6/27),

koyuyorsun (8/48),

bakarsın (8/50),

Teklik Üçüncü Şahıs

Ø

olacak (8/43),

bilir (9/29),

gelmiş (10/13).

Çokluk Birinci Şahıs

-iz, -uz,

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde çokluk birinci şahıs eki ölçünlü dilde olduğu gibi -*ız*, -*iz*, -*uz*, -*üz* biçiminde kullanılır. Bunun yanı sıra bölge ağzında -*dUK* sıfat-fiil ekinden teşekkül eden -*ık*, -*ik*, -*uk*, -*ük*biçimi de kullanılır.

satıyoruz (1/8),

istiyoruz (1/10),

götürecez“götüreceğiz” (2/34),

sıkıyok (5/16),

pompahyok (5/17).

öğretiyoruz (2/16).

Çokluk İkinci Şahıs

-sınız, -siniz

Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinde *-sınız*, *-siniz*, *-sunuz*, *-sünüz* şeklinde olan bu eklerin Anadolu ağızlarında yapı bakımından gösterdiği çeşitlilik, bu ağızlar için ayırıcı bir değer taşımaktadır. ET’de fiil kiplerinin sonuna gelerek şahıs bildiren veya isimlerin sonunda bildirici olarak kullanılan teklik ikinci şahıs zamiri *siz*, Batı Türkçesinde ekleşmiştir. Batı Türkçesinde kalınlık-incelik uyumuna tabi olan bu ek, daha sonra yerini *-ınız*/*-siniz*/*-sunuz*/*-sünüz* ekine bırakmıştır. Teklik ikinci şahıs eki *-sin*, *-sin* ile eke çokluk anlamı katan *-ız*, *-iz* ekinin birleşmesinden meydana gelen bu yapının teşekkülü Osmanlı Türkçesi dönemine rastlar (Karahan, 1996: 37).

Metinlerimizde geçen çokluk ikinci kişi eklerinin bazı örnekleri şunlardır:

yapacaksınız (2/15),

götüreceksiniz (2/24).

Çokluk Üçüncü Şahıs

-lAr

kuymuşlar (2/20),

geliller (3/17),

ediyollar (5/13).

2.2.1.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri

Ölçünlü dilde ikinci tipteki şahıs ekleri iyelik eki menşeli olup bugün, *görülen geçmiş zaman* ve *şart* çekimlerinde kullanılan eklerdir.

Tablo 5.

İkinci tipteki şahıs ekleri.

Teklik	1. Şahıs	-m
	2. Şahıs	-n
	3. Şahıs	...
Çokluk	1. Şahıs	-k
	2. Şahıs	-nız
	3. Şahıs	-ler

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerden tespit edilen ikinci tip şahıs eklerinin kullanımı şöyledir:

Teklik Birinci Şahıs

-m

dedim(2/38),
süyledim (2/41),
gittim (3/20),
evlendim (5/6).

Teklik İkinci Şahıs

-n

Ölçünlü dilde teklik ikinci şahıs ekindeki diş ünsüzü *n* bölge ağzından derlenen metinlerde de kullanılmıştır.

alırsan (8/10).

Teklik Üçüncü Şahıs

Ø

geldi (8/7),
çürüttü (4/9).

Çokluk Birinci Şahıs

-k

Çokluk birinci şahıs eki ET’de *-mız*, *-muz* şeklinde idi. Batı Türkçesinde bu ek atılmış yerine *-duk*, *-dük* sıfat-fiil ekinin tesiri ile ortaya çıktığı anlaşılan bir *-k*, *-k* eki geçmiştir (Ergin, 2003: 287).

Alandan yapılan derlemelerden bazı örnekleri şunlardır:

yapıyoduk (2/11),
koyduk (2/26),
götürdük (9/13),
otursak (2/27).

Çokluk İkinci Şahıs

-nız

otursanız(2/27).

Çokluk Üçüncü Şahıs

-lar, -ler

verdiler (2/11).

2.2.1.3. Üçüncü Tipteki Şahıs Ekleri

Türkçede üçüncü tipteki şahıs ekleri olarak da *emir* eklerini gösterebiliriz (Ergin, 2003: 288).

Tablo 6.

Üçüncü tipteki şahıs ekleri.

Teklik	1. Şahıs	-im
	2. Şahıs	...
	3. Şahıs	-sin, -sun
Çokluk	1. Şahıs	-(y)alım
	2. Şahıs	-(y)ın, -(y)un
	3. Şahıs	-sınlar, -sinler, -sunlar, -sünler

Derlenen metinlerden tespit edilen üçüncü tip şahıs eklerinin kullanımı şöyledir:

Teklik Birinci Şahıs

-im

alim (2/39).

Teklik İkinci Şahıs

Ø

al (2/21),

girme (11/11).

Teklik Üçüncü Şahıs

-sin, -sun

olsun (8/16),

versin(8/17),
ossun ‘’olsun(3/28).

Çokluk Birinci Şahıs

-(y)alım

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızı metinlerinde çokluk birinci şahıs ekinde -(y)*Alım* şekli kullanılmaktadır.

koyalım (10/11),

yaşatalım (11/7).

Çokluk İkinci Şahıs

-(y)ın, -(y)un

Bölge ağızından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

Çokluk Üçüncü Şahıs

-sınlar, -sinler, -sunlar, -sünler

Bölge ağızından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

2.2.2. Şekil ve Zaman Ekleri

Şekil ve zaman ekleri fiil kök veya gövdesinin karşıladığı hareketi şekle ve zamana bağlayan eklerdir. Bir kısım fiil şekilleri ortaya çıkan veya çıkacak olan bir hareketi bildirirler. Bu fiil şekillerine *bildirme kipleri* adını veriyoruz. Fiil şekillerinin diğer bir kısmı ise tasarlanan bir hareketi ifade ederler. Bunlara da *tasarlama kipleri* adını veriyoruz (Ergin, 2003: 288).

2.2.2.1. Görülen Geçmiş Zaman

-dX

Genelde basit geçmiş zaman (simple past tense) olarak bilinen bu biçim, yüklemde ifade edilen olayın konuşma anı itibariyle gerçekleştiğini bildirmektedir (Aydemir, 2010: 37).

Köktürkçede birinci ve ikinci şahıslarda -*DX*, üçüncü şahısta -*DI* ekiyle kurulur. *l*, *n*, *r* ile biten fiil tabanlarından sonra ekin -*t*'li biçimi kullanılır (Ercilasun, 2004: 187).

Türkçede geçmişte yapılanı veya olanı söyleyenin bizzat gördüğü veya görmüş kadar kesinlikle bildiği bir fiili anlatırken bu zaman kullanılmıştır. Bu zamanın asıl eki *-dX* biçimindedir (Gülsevin, 2007: 88).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde bu ek, ünlü uyumuna uyar.

Bölge ağzından derlenen metinlerde bu ekin kullanımına ait örnekler şu şekildedir:

Birinci teklik kişi

gittim (3/20),
sürdüm (4/6),
evlendim (5/7).

İkinci teklik kişi

geldin (12/8),
görmedi min ? (15/7).

Üçüncü teklik kişi

kırıldı (8/33),
oldu (4/12),
geldi (8/7).

Birinci çokluk kişi

kaldık (8/13),
ewlendik (8/13),
giriştik (11/7).

İkinci çokluk kişi

geldiniz (12/8)

Üçüncü çokluk kişi

verdiler (2/11),
dediler (2/19),
gördüler (6/7),

herkeş dağıldı “herkes dağıldı” (I/15-69).

2.2.2.2. Duyulan Geçmiş Zaman

-mXş, -Ik

Bu zamanın birbirinden ayrı iki temel işlevi vardır:

1. Geçmişte cereyan eden bir oluş veya kılışın bizzat görülmediği, başkası tarafından nakledildiği durumlarda bu zaman kullanılır.

2. Önceden vuku bulmuş, fakat söyleyen tarafından sonradan fark edilmiş ya da görülmüş bir oluş ya da kılışı bildirmektir(Güsevin, 2007: 80).

-mIş ekiyle kurulan öğrenilen geçmiş zamanın bengü taşlarda sadece üçüncü şahsına rastlanır (Ercilasun, 2004: 187).

EAT’de duyulan geçmiş zaman eki-*mış*, -*miş* ’tir. Bazen de -*up*, -*üp* zarf-fiil eki ve -*dIr*’la genişlemiş biçimler de vardır(Timurtaş, 2012: 121).

Bu ek, Batı Grubu ağızlarında, ölçünlü dilde olduğu gibi dört değişkelidir, ünlü uyumlarını etkilemez. Kuzeydoğu ve Doğu Grubu ağızlarında ise tek şekilli olarak, kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozar (Karahan, 1996: 50).

Hatay ağzında iki tip belirsiz geçmiş zaman eki kullanılmaktadır. Birincisi ölçünlü dildeki belirsiz geçmiş zaman eki olan -*mış*, -*miş*’tir. İkincisi ise Hatay ağzında hemen her bölgede yaygın olarak kullanılan -*ık*, -*ik*, -*uk*, -*ük* ekidir (Öztürk, 2009: 191).

Alandan derlenen metinlerde bu ekin kullanımı şu şekildedir:

Birinci teklik kişi

yapmışım (2/47),

görmeyiğim ‘görmemişim’ (17/17).

İkinci teklik kişi

ekik misin? “ ekmiş misin? “ (16/38)

Üçüncü teklik kişi

yapmış (11/55),

koymuş (10/29),

girmiş (10/11),

gelik “gelmiş”(3/10),

gedik “gitmiş”(15/11)

deyik ‘‘ demiş’’ (15/14),
çıkık ‘‘çıkılmış’’ (18/40).

Birinci çokluk kişi

yazmışız (2/45).

İkinci çokluk kişi

gelmişiniz (13/8).

Üçüncü çokluk kişi

geçmişler (10/24).

2.2.2.3. Şimdiki Zaman

Türkçede geniş ve şimdiki zaman ekleri, uzun müddet birlikte kullanılmıştır. Eski Oğuz Türkçesinde şimdiki zaman için özel bir ek bulunmaz. Şimdiki zaman, bu dönemde geniş zaman ekiyle karşılanmıştır (Timurtaş, 2012: 126).

Bölge ağzından derlenen metinlerde şimdiki zaman eki beş farklı değişke kullanılır.

-iyor, -iyol, -iyo, -ıyo, -uyo, -yo, -o

Birinci teklik kişi

tûtuyorum (8/34),

yitiyorum (8/35),

konusuyom ‘‘konuşuyorum’’ (16/15).

İkinci teklik kişi

bahsedon ‘‘bahsediyorsun’’(16/14),

gülüyon ‘‘gülüyorsun’’ (17/14).

Üçüncü teklik kişi

satılmıyo mu? (1/13),

çıkartamıyyor (1/15),

dengeliyor (4/13),

oluyor (4/14),

okuyo (11/25).

Birinci çokluk kişi

satıyoruz (1/8),
öğretiyoruz (2/16),
bekliyoruz (2/18),
geçiniyoruz (4/15),
sıkıyok (5/16),
yüklyok (7/25).

İkinci çokluk kişi

getirmiyorsunuz (18/73).

Üçüncü çokluk kişi

getiriyollar(1/7),
ediyollar (5/13),
yoğuruyollar (7/7),
yiyolar (7/9).

2.2.2.4. Gelecek Zaman

-ecek, -acak,-ece, -aca, -ici, -ıcı

Gelecek zaman, ET döneminde *-ğay, -gey, -taçı, -teçi, -daçı, -deçi* ve *-çı, -çi, -ça, -çe* ekleriyle ifade edilmiştir (Gabain, 2007: 82).

Eski Oğuz Türkçesinde gelecek zaman için hem *-ısar, -iser* hem de *-e, -a* ekleri kullanılmıştır (Ercilasun, 2004: 460).

-acak/-ecek eki Türk dilinde sonradan ortaya çıkmış yeni bir ektir. EAT'nin sonlarında görülmeye başlamış, önce yalnız partisip eki olarak kullanılmış, Osmanlıcaya aynı zamanda gelecek zaman çekim eki olarak geçmiştir. Osmanlıca ile Türkiye Türkçesinin tek gelecek zaman ekidir (Ergin, 2003: 303).

Bölge ağzından derlenen metinlerde bu ekin kullanımına ait örnekler aşağıdaki gibidir:

Birinci teklik kişi

alacaam “alacağım” (8/19),
girecem “gireceğim” (11/13)
almaycım “almayacağım” (15/14).

İkinci teklik kişi

yaptıracaksın (2/33),
gidecen “gideceksin” (3/28),
atacaksın (6/17),
alacaksın (8/10).

Üçüncü teklik kişi

götürecek (2/18),
gelecek (2/35),
görücek (6/7),
kömecek “ gömecek” (8/43),
biçilici “biçilecek” (17/26).

Birinci çokluk kişi

kalacaiz “kalacağız” (2/16),
olacaz “ olacağız” (2/17),
alacaiz “ alacağız” (2/21),
evlendiricik “evlendireceğız” (7/38),
boğazlaycık “boğazlayacağız” (15/20).

İkinci çokluk kişi

yapacaksınız (2/15).

Üçüncü çokluk kişi

yapıcılar “yapacaklar” (7/8).

2.2.2.5. Geniş Zaman

-Xr / -Ar / -I

Köktürkçede geniş ve şimdiki zaman ayrılmamıştır. Bu kip sözün gelişine göre bazen geniş, bazen şimdiki zamanla Türkiye Türkçesine aktarılır (Ercilasun, 2004: 187).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerden özellikle üçüncü çokluk şahıslarda -ır, -ir -ar, -er, -ur, -ür, -r şekillerinin

yanında *r*'si gerileyici benzeşme yoluyla *l*'ye dönüşmüş şekillerle de karşılaşmaktayız. Bu durum özellikle üçüncü çokluk kişilerde karşımıza çıkmaktadır.

Birinci teklik kişi

geçerim (2/40),

isterim (8/12).

İkinci teklik kişi

getirsin ‘’getirirsin’’ (8/39),

karıştırırsın (8/42),

dökersin (8/42),

çiynersin (8/46),

yıkarsın (8/47),

koyarsın (8/49),

komazsın (8/55).

Üçüncü teklik kişi

olur (8/53).

Birinci çokluk kişi

sularız (8/27),

korkarız (8/28).

İkinci çokluk kişi

görebilirsiniz (16/52).

Üçüncü çokluk kişi

başlar (2/10),

gelir (2/27),

dövellər ‘’döverler’’ (3/6),

edeller ‘’ederler’’ (3/13),

geliller ‘’gelirler’’ (14/83),

deller ‘’derler’’ (16/70).

2.2.2.6. Emir-İstek

-(y)A

İsteme anlamı yalnız kip eklerini değil cümleye ait bütün parçaları, bağlamı da içine alacak şekilde ilgilendirir (Demir, 2008: 17).

Eski Oğuz Türkçesinde istek eki *-a*, *-e*'dir. Bu ek, ET'de gelecek zaman eki olarak kullanılan *-ğay*, *-gey* > *-ğa*, *-ge* şekillerinden gelişmiştir (Timurtaş, 2012: 126).

Eski Uygur Türkçesinde gelecek zaman eki olan *-gAy* eki, EAT'de *-(y)A* şekline dönmüş ve *-IsAr*, *-AsI* eklerinin gelecek zaman işlevi ile kullanılması sonucunda giderek gelecek zaman işlevini kaybetmiş, istek işlevi ağır basan bir ek konumuna gelmiştir. Türkiye Türkçesinde ek ölçünlü dilde canlılığını kaybetmiş olup, yalnızca kalıp ifadelerde, dua ve beddualarda kullanılan bir ek konumundadır (Öztürk, 2009: 203).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde emir-istek eklerinin çekimi sırasında genellikle hece kaynaşması meydana gelir. Hece kaynaşması sonucu çoğu zaman telafi uzunluğu ortaya çıkar. Metinlerimizde bu ek, emir işlevinden ziyade istek işlevinde kullanılmaktadır.

Tablo 7.
Emir-İstek kipi ekleri.

Teklik	1.Şahıs	-(i)m
	2.Şahıs	-Ø
	3.Şahıs	-sın, -sin, -sun
Çokluk	1.Şahıs	-(y)alım
	2.Şahıs	-(y)ın
	3.Şahıs	-sınlar

Yukarıdaki tabloda emir-istek kipi eklerinin şahıslara göre çekimi verilmiştir.

Birinci teklik kişi

alım “alayım” (2/39).

İkinci teklik kişi

utur “otur” (2/31),

bak (3/25).

Üçüncü teklik kişi

olsun “olsun” (3/28),
sulasın(4/14),
versin (8/16).

Birinci çokluk kişi

olmıyalım ‘’olmayalım’’ (10/11).

İkinci çokluk kişi

karıştırmayın (17/46).

Üçüncü çokluk kişi

Bölge ağızından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

2.2.2.7. Dilek-Şart**-sA**

Bütün Türk yazı dillerinde dilek-şart kipi için, Eski Türkçe -sAr’dan gelen ekler kullanılır. Saha Türkçesi dışındaki bütün Türk yazı dillerinde, *ekin* sonundakir ünsüzü düşmüştür (Ercilasun, 2006:).

-sA istekten başka koşul, varsayım, zamansal sıralılık, *gerek* sözcüğü ile kullanıldığında ortaya çıkan gereklilik/tahmin vb. işlevleri vardır (Aslan Demir, 2008: 113).

Bölge ağızından derlenen metinlerde hem dilek hem de şart işleviyle kullanılan -sA ekinin kullanımıyla ilgili tespit edilebilen bazı örnekleri şunlardır:

Birinci teklik kişi

kalsam (11/13).

İkinci teklik kişi

olsan (9/6),
baksan (11/8).

Üçüncü teklik kişi

olsa (8/9).

Birinci çokluk kişi

otursak (2/27).

İkinci çokluk kişi

otursanız (2/27).

Üçüncü çokluk kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

2.2.2.8. Gereklilik

-mAll

Eski Oğuz Türkçesinde gereklilik için müstakil bir ek bulunmaz. Gereklilik, bu dönemde genellikle *-sa/-se gerek* şekliyle ifade edilir. Bu şekil, Eski Oğuz Türkçesinde aynı zamanda gelecek zaman bildirir (Timurtaş, 2012; Gülsevin, 2007).

Bu ek, metinlerimizde gereklilik işlevinde kullanılmaktadır.

Bölge ağzından derlenen metinlerde gereklilik biçiminin sadece üçüncü şahıslarda tespit edilen bir örnek aşağıdaki gibidir:

çalışmalı (2/16).

2.2.3. Ek-Fiil

Dil bilgisi kitaplarında birbirinden farklı terimlerle adlandırılmış olan *ek-fiil*, ET'deki *er-* “*olmak*” yardımcı fiilinin *er-* > *e-* > *i-* değişimi ile ekleşmiş olan biçimdir. Bugün bu fiili her ne kadar *i-* diye adlandırılıyor isek de fiilin tek başına bir anlamı yoktur. Asıl fiillerde olduğu gibi yalnız başına *i-* biçimiyle kullanılmaz ve yapım ekleri ile genişletilemez. Dolayısıyla fiilden bir ad ya da fiil gövdesi oluşturması mümkün değildir. Varlığını *i-di*, *i-miş*, *i-se* gibi zaman ekleriyle ortaya koyar (Korkmaz, 2007: 702).

-i ek-fiilinin dildeki görevi, ad soylu kelimeleri fiil durumuna getirmek ve basit zamanlı kiplerden birleşik zamanlı kipler oluşturmaktır (Korkmaz, 2007: 702).

Ek-fiil, fiillerde birleşik zamanlı çekimi ve isimlerin yargı bildirmesini sağlar. Bu temel görevi yanında ek-fiilin geniş zaman üçüncü teklik şahıs çekimi olan *-Dir* / *-Dur*, fiillerde ve isimlerde kuvvetlendirme işlevi yanında, bazı zaman zarflarında *-DAn beri* işlevi ile de kullanılmaktadır (Öztürk, 2009: 209).

Ölçünlü dilde çoğu zaman eriyen *i-* ek-fiili, bölge ağzından derlenen metinlerde de erimiştir.

2.2.3.1. Ek-Fiilin İsim Çekimi

Ek-fiilin bir işlevi isim soylu sözcükleri fiil durumuna getirmektir. Bölge ağzından derlenen metinlerde ek-fiilin ad soylu sözcükleri yüklem durumuna getiren örnekleri şu şekildedir:

2.2.3.1.1. Hikâye

-(y)(X)dX

i- ek-fiiline, -dX geçmiş zaman ekinin eklenmesiyle ek-fiilin hikayesi oluşturulur.

Birinci teklik kişi

Şüforuydum (6/23),

Memuruydum (14/69).

İkinci teklik kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

Üçüncü teklik kişi

vardi (2/31),

ağasıydı (10/12).

Birinci çokluk kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

İkinci çokluk kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

Üçüncü çokluk kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

2.2.3.1.2. Rivayet

-mXş

i- ek-fiiline -mXş zaman ekinin ve şahıs eklerinin getirilmesiyle oluşturulur.

Bölge ağzında duyulan geçmiş zaman eki bütün şahıslarda tespit edilememiştir. Tespit edilenler şunlardır:

İkinci teklik kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

Üçüncü teklik kişi

adıymış (10/11),

gençmiş, yiğitmiş (10/38).

Üçüncü çokluk kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

2.2.3.1.3. Bildirme

er- (> i-) fiilinin geniş zaman eki ve kişi ekinin birleşmesi sonucu ek-fiilin bildirme şekli oluşmuştur. Üçüncü kişi çekiminde, yaygın olarak *-dXr* (< *tur-ur*) şekli de kullanılır (Gölsevin, 2002: 128).

Metinlerimizde ek-fiilin bildirme anlamı *-(y)Xm*, *-DXr*, *-(y)uz* ekleriyle kullanılmaktadır.

Birinci teklik kişi

yalnızım (10/35),

köydeyim (10/35).

İkinci teklik kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

Üçüncü teklik kişi

neydir (1/12),

Ahmet'tir, Mehmet'tir, Corc'tur (11/11),

Mihayil'dir (11/12),

Bâyra'dır (4/17).

Birinci çokluk kişi

çocuğuyuz (10/23),

iştahlıyız (18/40).

İkinci çokluk kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

Üçüncü çokluk kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

2.2.3.1.4. Şart

-IsA

i- fiiline -sA şart ekinin getirilmesiyle oluşan bu ek ölçünlü dilde sadece şart görevini üstlenir.

varsa (3/16).

2.2.3.2. Fiillerin Birleşik Çekimleri

Aslında birleşik fiile dayandığı için birleşik çekimde şahıs eklerini normal olarak yardımcı fiil alır. Asıl fiil bir çeşit partisip şeklinde yalnız kip eki ile yardımcı fiilin başına gelir (Ergin, 2003: 321).

Türkiye Türkçesi üzerine yazılan gramerlerde birleşik çekimlerin verilışı üzerine sorgulanabilecek konular bulunmaktadır. Özellikle bunların adlandırılmaları, her zaman gerçek fonksiyonlarını yansıtmamaktadır (Gülsevin, 2002: 119).

Metinlerimizdeki örneklerde ek-fiilin düşmüş biçimikullanılmaktadır.

2.2.3.2.1. Hikâye

2.2.3.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Hikâyesi

-dX(y)(X)dX

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

2.2.3.2.1.2. Duyulan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

-mXşdX

Bölge ağzında öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi bütün şahıslarda tespit edilememiştir. Tespit edilenler:

Üçüncü teklik kişi

ekilmişti (4/8),

gedikti ‘’ gitmişti’’ (15/11).

Birinci çokluk kişi

ekmiştik (8/25).

2.2.3.2.1.3. Şimdiki Zaman Hikâyesi

-yordu

Birinci teklik kişi

beklemiyordum (11/19).

İkinci teklik kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

Üçüncü teklik kişi

yazıyordu (6/24),

geliyordu (7/17).

Birinci çokluk kişi

içiyorduk (18/25).

Üçüncü çokluk kişi

oturuyorlardı (14/40).

2.2.3.2.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi

-cidi

getiricidim (15/11).

2.2.3.2.1.5. Geniş Zamanın Hikayesi

-Xr(X)dX

Bölge ağzından derlenen metinlerde geniş zamanın hikâyesi bütün şahıslarda tespit edilememiştir. Tespit edilenlerden bazı örnekler şunlardır:

Birinci teklik kişi

yapardım (7/31),

anlatabilirdim (12/8).

İkinci teklik kişi

Bölge ağzından derlediğimiz metinlerde örneğine rastlanmadı.

Üçüncü teklik kişi

söylerdi (3/14),

dönderirdi (4/20),

Birinci çokluk kişi

gederdik (13/8),

yapardık (7/6).

Üçüncü çokluk kişi

göstermezlerdi (6/7),

gezdirillerdi (3/12),

götürüllerdi (7/26),

alırlardı (8/9),

anlatırlardı (14/21).

5.2.6.2.1.6. İstek Kipinin Hikayesi

-e(y)di

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

2.2.3.2.2. Rivayet

2.2.3.2.2.1. Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti

-(X)mXş(X)mXş

Bölge ağzından yapılan derlemelerde tespit edilememiştir.

2.2.3.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti

-iyormuş

Bölge ağzından yapılan derlemelerde tespit edilememiştir.

2.2.3.2.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti

-(e)cekmiş

Bölge ağzından yapılan derlemelerde tespit edilememiştir .

2.2.3.2.2.4. Geniş Zamanın Rivayeti

-Xr(X)mXş

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

2.2.3.2.3. Şart

2.2.3.2.3.1. Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı

-dİse, -dİyse, -dXysA

Birinci teklik kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

İkinci teklik kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

Üçüncü teklik kişi

olduysa (8/45).

Birinci çokluk kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

İkinci çokluk kişi

Bölge ağzından derlediğimiz metinlerde örneğine rastlanmadı.

Üçüncü çokluk kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

2.2.3.2.3.2. Geniş Zamanın Şartı

-XrsA

Birinci teklik kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

İkinci teklik kişi

değiştirirsen (8/47),

istersen (9/11),

girersen(11/11).

Üçüncü teklik kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

Birinci çokluk kişi

ekersek (9/6).

İkinci çokluk kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

Üçüncü çokluk kişi

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

2.2.3.2.3.3. Gelecek Zamanın Şartı

-cekse, -caksa

söylemeyeceksen (16/12).

2.2.3.3. Katmerli Birleşik Çekimler

Bölge ağzından derlenen metinlerde örneğine rastlanmadı.

2.2.3.4. Ek-Fiilin Olumsuzu

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde ek-fiilin olumsuz şekli *değil* ile çekimlenmektedir.

râhatımız yerinde değil (3/25),

geldiğimde o kâddar değil (5/12),

adam değilim (10/34).

3. Fiilimsiler

Fiilimsiler fiillerin isim şekilleridir. Hareket kavramı taşıyabilirler, ancak çekimli fiiller gibi şahıs ekleri olarak bağımsız bir cümlede yüklem olamazlar. İsimler gibi *i-* ek-fiilini olarak yüklem olabilirler. Zarf-fiiller dışındaki fiilimsiler, mastar ve sıfat fiiller iyelik eki alabilirler (Üstüner, 2000: 9).

3.1. İsim-Fiiller

Fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları şahıs ve zamana bağlı olmadan göstermek üzere *-mA*, *-mA* ve *-Iş/ -Uş* ekleri ile kurulan fiil adıdır (Korkmaz, 2007: 155).

3.1.1. –İş

giriş (14/44),
çıkış (14/103).

3.1.2. –mA

Fiillere gelerek iş isimleri yapar. Bu eki alan fiiller, birçok durumda kalıplaşır ve bir nesne ismi olarak kullanılır. Metinlerimizde tespit edilebilen tek örnek şudur:
gelmesi(1/13),

3.1.3. –mAK

Bu ek, Türkçede fiilin mastar şeklidir ve bütün fiil köklerine getirilir. -mAK ekini alan bu kelimeler, isim gibi kullanılabilmekte ve ismin cümledeki bütün işlevlerini yerine getirebilmektedir. Bu ek de zamanla kalıplaşarak kalıcı isimler de yapar.

demek (4/17),
kesmek (18/8).

3.2. Sıfat-Fiiller

Sıfat-fiiller, cümle içinde isim olarak kullanılabilen, zaman ve hareket kavramı taşıyan, bütün isim çekim eklerini alabilen ve cümle içinde daha çok sıfat görevinde kullanılabilen fiilimsilerdir (Üstüner, 2000: 21).

Bunun yanı sıra sıfat-fiiller, isimlerde olduğu gibi olmak, bulunmak, vs. yardımcı fiilleri veya -Dİr, / -DUR“bildirme eki”ni alarak yüklem olabilirler; bazı kelimelerle kalıplaşarak kalıcı isimler türetirler; edatlara bağlanarak veya zaman bildiren kelimeyle cümlede zarf olarak, isim hal ekleriyle kalıplaşarak zarf-fiil olarak kullanılırlar (Üstüner, 2000: 22).

Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında tespit edilen sıfat-fiil ekleri şunlardır:

3.2.1.-(y)AcAK

-AcAk eki, EAT döneminde pek seyrek olarak kullanılan bir gelecek zaman sıfat-fiil ekidir. Daha sonraki dönemlerde kip eki vazifesi de görerek, bilhassa Batı

Türkçesinde yaygınlaşmış, diğer gelecek zaman sıfat-fiil ekleri ile kip eklerinin yerini tutmuştur (Üstüner, 2000: 29).

olacak güce (11/14),
ezecek patuzlar (4/19).
olacağı haftada (8/16).

3.2.2.-(y)An

Geçişli ve geçişsiz tek ve çok heceli fiillerden sıfatlar türeten ve bir işi yapanı gösteren ad olarak da kullanılan çok işlek bir sıfat-fiil ekidir (Korkmaz, 2007: 73).

Bu ek, Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzında sıfat-fiil eki olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

gelen zeytinyağı (1/8),
geçen sene (6/12),
uğraşan(1/14).
yapanlar (2/32).

3.2.3.-DXK

Bütün Anadolu ağızlarında muhtelif şekillerde isim, sıfat, hareket ismi ve zarf olarak en sık oranda kullanılan sıfat-fiil ekidir. Bu ekin bu fonksiyonlarını tarihi yazı dillerimizde de görmekteyiz (Üstüner, 2000: 96).

Metinlerimizde kullanılan bu ekin bazı örnekleri aşağıdaki gibidir:

olmadığı (1/6),
mantık bittiği yerde (2/10),
bildiğin şarkîyı (3/14),
ewlendiğim (8/6).

3.2.4. -mış

Tanınmış bi şehir (12/23).

3.3. Zarf-Fiiller

Zarf-fiiller, fiillerden eklerle türetilmiş ve zarf olarak kullanılan kelimelerdir (Üstüner, 2000: 13).

Zarf oldukları için isim soylu kelimeler arasında sayılırlar; ancak yüklem olabilmeleri, fiillerden türemeleri, hareket ifadesi taşımaları dolayısıyla fiillere

yaklaşırlar. Zaman kavramı taşımazlar. Çekim kabiliyetinden mahrumdurlar. İyelik ekleri almazlar. Zarf-fiillerin büyük bir kısmı, belirli eklerle fiillerden türetilir. Bir kısmı da sıfat-fiil veya mastar ekleri gibi farklı eklere bazı edatların veya zamanla, yerle ilgili kelimelerin ilavesiyle teşkil edilir (Üstüner, 2000: 13).

Bölge ağzından derlenen metinlerde tespit edilebilen zaf-fiil eklerinin bazı örnekleri şunlardır:

3.3.1.-(y)A

sallaya sallaya (2/36).

3.3.2.-ArAK

olarak (11/36).

3.3.3.-dikçe

-*DIK* sıfat-fiil ekinin -*CA* eşitlik hâli ekiyle birleşerek zarf-fiil olarak kullanılmasıdır.

ilerledikçe (4/7).

3.3.4.-(y)Inca

yağınca (7/16),

gelince (9/6),

diyince"deyince" (9/9).

gereince "gereğince" (11/43).

3.3.5.-(y)Xp

Türkçenin eski dönemlerindenberi işlek bir şekilde kullanılan zarf-fiil ekidir. Ölçünlü dilde -*Ip* şeklinde kullanılan zarf-fiil eki bölgeden derlenen metinlerde aynı şekilde kullanılmaktadır.

gidip (6/16),

yapıp (10/26),

çıkıp (14/76).

3.3.6. -ken

iken ~ *-iken* eki; *i-* ek-fiilinin zarf biçimidir. Bu ek-fiil, Eski Türkçede *er-* ses yapısında olduğundan, ekin yapısı, geniş zamanlı *er-ür-ken* > *iken* gelişmesine bağlanmıştır (Korkmaz, 2007: 1014).

Bu zarf-fiil eki, *i-* fiiline gelir. Batı Grubu ağızlarındaki ilerleyici benzeştirme eğilimi, hem “*-ki, -ken, -leyin, -mtrak*” eklerinin, hem de “*hangı, hanı*” kelimelerinin EAT’deki ünlü yapılarını korumalarına yardım etmiştir (Karahan, 1996: 5).

gelirken(2/45),

yaşındayken (11/27),

İskendurundayken“İskenderundayken” (11/49).

3.3.7. -mAdAn

ET’de kullanılan *-mAtIn* zarf-fiil ekinin gelişimi neticesinde ortaya çıkan bir ek olup ölçünlü dilde de kullanılmaktadır.

olmadan (2/47),

ölmeden (14/29).

SONUÇ

İdari birim olarak Hatay iline bağlı olan Altınözü ilçesi 48 mahalleden oluşmaktadır. Altınözü ilçesinde dil bilgisi alanında bugüne kadar yapılmış olan bir adet akademik çalışma bulunmaktadır.

Bu çalışmamızda 18 mahalleden, 18 kişiden derleme yapılmıştır. Derleme yapılmayan yerleşim birimleri ise derleme yapılan yerlerle eşdeğer sayılabilecek nitelikte ağız özellikleri taşıyan yerlerdir. Derleme yapılan yerler Arapça konuşurların olduğu mahallelerden seçilmiştir. Derlemeler yazıya geçirilerek 36 sayfa metin elde edilmiş, bu metinler ses ve şekil bilgisi açısından incelenmiştir. Çalışmadaki çeviriyazı işaretleri, Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni'nde (Ercilasun, 1999, s. 46) dile getirilen tavsiyeye uygun olarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yapılan bu inceleme sonucunda Altınözü ilçesinin de içinde bulunduğu Hatay ili ağızlarının, Karahan'ın Anadolu Ağızlarının Sınıflandırması adlı çalışmasında (Karahan, 1996: 156) Batı Anadolu Ağızları VII. Grup'ta yer aldığı tespit edilmiştir.

Bütün bu çalışmalar sonucunda Altınözü ilçesinde iki dilli konuşurların ağızıyla ilgili elde edilen özellikler şu şekildedir:

Ünlüler

- 1) Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında fonetik değere sahip a, e, ê, ı, i, o, ö, u, ü ünlülerinin yanı sıra bu ünlülerden gelişen ve anlam ayırt edici özelliği bulunmayan 'a, ā, â, ē, ú, ō, ī, ū ünlüleri bulunmaktadır.
- 2) Metinlerimizde birincil ünlü uzunluklarına rastlanmamıştır. Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızından yapılan derlemelerde, ses olaylarına veya vurguya bağlı ikincil ünlü uzunlukları ā, ē, ī, ū, ō ünlüsü dışında herhangi bir ünlü tespit edilmemiştir.
- 3) Bölge ağızında kalın ünlülerin incelmesinde en önemli etken y sesinin etrafındaki ünlüleri inceltici özelliği ile ilerleyici ve gerileyici benzeştirme etkisidir. Bu ses değişimi kalınlık-incelik uyumunu bozmaktadır.
- 4) Asli şekli kalınlık-incelik uyumuna uymadığı halde ilerleyici benzeştirme yoluyla uyuma giren örneklere de sıklıkla rastlanmaktadır.

5) Metinlerimizde düzlük-yuvarlaklık uyumunun ölçünlü dile nispeten daha ileri olduğunu görmekteyiz. Ölçünlü dilde dudak ünsüzlerinin etkisiyle ilk hece dışında meydana gelen ve düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozan ünlü yuvarlaklaşmaları, Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında düz ünlü olarak tespit edilmiştir.

6) Bölge ağızında düzlük-yuvarlaklık uyumunun bozulduğu yerler, y ünsüzü ve bazı yuvarlak ünsüzlerin etkisiyle nadir olarak görülmektedir.

7) Metinlerimizde genişlik-darlık uyumu bazen sağlanırken bazen de bozulmuştur.

8) Metinlerimizde düz ünlülerin yuvarlaklaşması eğilimi pek görülmemektedir.

9) Bölge ağızında düzlük-yuvarlaklık uyumu ölçünlü dille aynı olmasına rağmen, yuvarlak ünsüzlerin düzleşmesi olayına da rastlanmaktadır.

10) Bölge ağızında, ünlü düşmesine orta hecede rastlanırken kelime sonunda iki örnek dışında rastlanmamıştır. Ünlü düşmesine daha çok *g* ve *ğ* ünsüzleri ile gelecek zaman ekinde rastlanmaktadır.

11) Metinlerimizde, alıntı kelimelerde ön seste ünlü türemesi görülmemekle birlikte orta hecede ünlü türemelerine rastlanır.

Ünsüzler

1) Bölge ağızından derlenen metinlerde *ñ* ünsüzünün kullanımı Hatay'ın Türkmen bölgelerine nazaran daha azdır.

2) Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında ünlü-ünsüz uyumu sağlamdır.

3) Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında *k > g* değişmesi, ölçünlü dile göre daha ileridir.

4) *t > d* değişmesi, bölge ağızında umumiyetle *d* şeklindedir.

5) *ç > ş* sızıcılaşma örnekleri bölge ağızından derlenen metinlerde iki örnek dışında tespit edilememiştir.

6) *k > h* bölge ağızında kelime ortası ve sonunda sıkça rastladığımız bir ses değişmesidir.

7) *k > g* değişmesi, bölge ağızından derlenen metinlerden özellikle ünsüz yumuşaması sonucu ortaya çıkan bir ses olayıdır.

8) Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında çok çeşitli olmamakla birlikte sıklıkla ilerleyici ve gerileyici benzeştirme örnekleriyle karşılaşmaktadır.

9) -nl- > -nn- benzeştirmesi, metinlerimizde en sık rastlanan benzeştirme çeşididir.

10) -rl- > -ll- benzeştirmesi, metinlerimizde geniş zaman ve şimdiki zaman ekinden sonra üçüncü çokluk kişi eklerinin geldiği durumlarda bu benzeştirme sıklıkla ortaya çıkmaktadır.

11) Metinlerimizde ünsüz ikizleşmesi, ikinci hecedeki ünsüzün kendi hece sınırlarını aşacak bir yoğunlukla boğumlanmaları sonucu meydana gelmektedir. Bunun yanı sıra bu ses olayı vurguya dayalı olarak tekrarlanmayı göstermek için de kullanılır.

12) Ünsüz düşmesi, bölgemiz ağızında görülen ses olaylarından birisidir. Metinlerimizde en çok y ünsüzü düşmektedir. Ünsüz düşmelerinde genellikle bir telafi uzunluğu olsa da bazen telafi uzunluğunun meydana gelmediği ünsüz düşmeleriyle de karşılaşmaktayız.

13) Metinlerimizde kelime tabanlarında ünsüz türemeleri pek sık rastlanan bir ses olayı değildir. Bu ses olayına sözcüğün ortasında ve sonunda rastlanmaktadır.

14) Metinlerimizde hece kaynaşması sık rastlanan bir ses olayıdır.

Şekil Bilgisi

1) Çokluk ekinin işlev olarak ölçünlü dilden farkı yoktur.

2) Bölge ağızından derlenen metinlerde yükleme hali ekinin bazı örneklerde yönelme hali görevinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

3) Vasıta hâli çekimi, (-lA, -leyin, -lAn, -nAn) şekilleriyle karşımıza çıkar.

4) Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağızında derlenen metinlerde soru anlamı soru ekiyle sağlanır.

5) Metinlerimizde tespit edilen birinci tip şahıs ekleri ikinci teklik ve çokluk kişilerde n’li ve bazen sadece ikinci teklik kişilerde damak n’li, birinci çokluk kişilerde ise -ız, -iz, -uz, -üz şeklindedir.

6) Metinlerimizde üçüncü tip şahıs ekleri ikinci teklik ve çokluk kişilerde n’li, birinci çokluk kişilerde ise -(y)Alım /-(y)elīm şeklindedir.

7) Bölgede yaşayan iki dilli konuşurların ağızından derlenen metinlerde görülen geçmiş zaman eki, ünlü uyumuna uyar.

8) Bölge yaşayan iki dilli konuşurların ağzında duyulan geçmiş zaman ekinin bazı örneklerde –Ik şeklinde de kullanıldığını görmekteyiz.

9) Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde şimdiki zaman ekinin üçüncü çokluk kişilerde, bazı örneklerde *r*'si gerileyici benzeşme yoluyla *l*'ye dönüşmüş şekilleriyle de karşılaşmaktayız. Bölge ağzından derlenen metinlerde şimdiki zaman eki, -iyor, -iyol, -iyo, -ıyo, -uyo, -yo, -o değişkeleriyle karşımıza çıkmaktadır

10) Bölge ağzından derlenen metinlerde gelecek zaman eki, -ecek, -acak, -ece, -aca, -ici, -ıcı değişkeleriyle karşımıza çıkmaktadır.

11) Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağzından derlenen metinlerde geniş zaman ekinin bazı örneklerde özellikle üçüncü çokluk kişilerde -ır, -ir -ar, -er, -ur, -ür, -r şekillerinin yanında *r*'si gerileyici benzeşme yoluyla *l*'ye dönüşmüş şekillerle de karşılaşmaktayız.

12) Alandan yapılan derlemelerde metinlerde de görüldüğü iki dilliğin doğal bir sonucu olarak kod değişimi örnekleri tespit edilmiştir. Türkçe konuşurken araya Arapça kelimelerde girmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (1999). Ankara: TDK Yayınları.
- Akca, H. (2012). Ankara İli Ağızları. Ankara: TKAE Yayınları.
- Aksan, D. (2000). Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim. Ankara: TDK Yayınları.
- Alkaya, E. ve Gülensoy, T. (2011). Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aslan Demir, S. (2008). Türkçede İsteme Kipliği. Ankara: Grafiker Yayınları, s. 113.
- Ay, Ö. (2009). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekimi. Ankara: TDK Yayınları, s. 48.
- Aydemir, İ. (2010). Türkçede Zaman ve Görünüş Sistemi. Ankara: Grafiker Yayınları, s. 37.
- Bölükbaş Kaya, F., Hançer, F. ve Golynskaia, A. (2019). Bilingualism. İstanbul: International Journal of Languages' Education and Teaching Volume 7, Issue 2, June .s. 98.
- Bloomfield, L. (1933). Language, New York: H. Holt and Company.
- Caferoğlu, A. (2011). Uygur Türkçesi Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.
- Clauson, G. (1972). An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century-Turkish, Oxford.
- Cengiz, A. K. (2006). Dil- Kültür İlişkisi Açısından Hatay' da İki Dillilik(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, N. (2002). Ağız Terimi Üzerine. Türkbilig. S. 2002/4, s. 105-116
- Ercilasun, A. B. (2002). Kars İli Ağızları. Ankara: TDK Yayınları.

- Ercilasun, A. (2004). Başlangıçtan Günümüze Türk Dili Tarihi. Ankara:Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, A. (2006). Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I-Fiil-Basit Çekim. Ankara: TDK Yayınları, s.692.
- Ergin, M.(2003). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gabain, A. V. (çev. Mehmet Akalın), (2007). Eski Türkçenin Grameri. Ankara:TKAE Yayınları.
- Gemalmaz, E. (1989). Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler. *Halil Fikret Alasya'ya Armağan*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Gül, M.(2016). Hatay Arsuz Ağzı. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Güler, M. (2012). Türkiyedeki İl ve İlçe Ağızları Üzerine Yapılan Lisansüstü Çalışmalarla İlgili Bir Değerlendirme. *Turkish Studies*. 7/4 s.1835-1861.
- Gülensoy, T.(1988). Kütahya ve Yöresi Ağızları. Ankara: TDK Yayınları.
- Gülensoy, T.(2007). Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözlüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.
- Gülsevin, G.(2002). Uşak İli Ağızları. Ankara: TDK Yayınları.
- Gülsevin, G.(2007). Eski Anadolu Türkçesinde Ekler. Ankara:TDK Yayınları.
- Günşen, A. (2000). Kırşehir ve Yöresi Ağızları. Ankara: TDK Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (1992). Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Haşimi, A. (2001). Hassa Ağzı İncelemesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Van:Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Haşimi, A. (2016). Kırıkkale İli Ağızları. Doktora Tezi. Kırıkkale Halk Kütüphanesi.
- Karaağaç, G. (2011). "Bireysel İki Dillilik ve Toplumsal İki Dillilik." *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 717, s. 222-228.
- Karahan, L. (1996).Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması. Ankara: TDK Yayınları.

- Karadoğan, A. (2009). Türkiye Türkçesinde Kılınış. Ankara: Divan Kitap Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1994). Nevşehir ve Yöresi Ağızları. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1992). Gramer Terimleri Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2007). Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi). Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). Doğu Karadeniz Bölgesi Ağızlarının Türkiye Türkçesi Ağızları Arasındaki Yeri. Ankara: Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, C XCVII, Sayı 696, s. 700.
- Korkmaz, Z. (1958). Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme. Ankara: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, s. 343.
- Korkmaz, Z. (2011). Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri Ek Kalıplaşması Olayları. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1960). Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine. Ankara: TDAY, s. 180.
- Lewandowski, T. (1984). Linguistisches Wörterbuch 1-2-3. Heidelberg: Quelle und Meyer Verlag.
- Sis, N. (2010). Hatay Belen Ağızı. Malatya: Serhat Kırtasiye-Matbaacılık.
- Öztürk, J. (2009). Hatay Ağızı. Ankara: Karahan Kitabevi.
- Öztürk, J. (2014). Hatay İli Samandağ İlçesinde Yaşayan İki Dilli Konuşurların Ağız Özellikleri, Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağanı, Çukurova Ü. Basımevi Müdürlüğü, s.263-276.
- Temel, F., Bekir, H.Ş. (2005). Erken Çocukluk Döneminde İki Dillilik. Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi, s.65-72.
- Timurtaş, F. K. (2012). Eski Türkiye Türkçesi. Ankara: Kapı Yay.
- Tietze, A. (2002). Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı. İstanbul: Simurg Yayınları, C 1, s. 130.

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: TDK Yayınları .

Tosun, İ. (2010). Türkiye Türkçesinde +CA Ekinin Kullanım ve Anlam Çeşitliliği, Turkish Studies, Volume 5/4 , s. 1473.

Üstüner, A.(2000). Anadolu Ağzlarında Sıfat-Fiil Ekleri. Ankara: TDK Yayınları.

Yazıcı, S. (2006). Dört Yol Ağzı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

Yılmaz, M. Y. (2014). İki Dillilik Olgusu ve Almanyadaki Türklerin İki Dilli Eğitim Sorunu, Turkish Studies. 9/3 s.1641-1651.

Yılmaz, M. Y., Demirel, G. (2015). İki Dillilik ve Türleri Üzerine. International Journal of Languages Education and Teaching, s.1693-1703.

Yurtman, K. (2012). Yayladağı Ağzı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi.

Altınözü Kaymakamlığı, Altınözü İlçesi, <http://www.altinozu.gov.tr/altinozu-tarihi>, Erişim tarihi: 27.05.2021.

METİNLER

1

SÖYLEYEN: Hammut ASLAN, 48 yaşında.

DERLEME YERİ: Boynuyoğun Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar , Zeytincilik

5 Zeytin verimi nasıl bu bölgede ?

- Bizim zeytinlerimiz baya bu sene verimli olmadığı için bizim bu Hatay'ın tüccarları Afrinden zeytinyağı getiriyollar istediği fiyata satıyollar. Biz bunu karşıyız. Bizim yağımız satılmadıktan sonra Afrinden gelen zeytinyağı niye satıyoruz. Artı fidanlarımız ve zeytinlerimiz baya kurumaya başladılar. Bunu, ilçe ve il tarım buna el koyması lazım. Gerekenleri bu biz bunu yetkililere duyurmak istiyoruz. Afrinden gelen bu zeytinyağı bizi rahatsız ediyor. Ordan sekiz liraya geliyor burda istediği fiyata satıyollar. Afrinin zeytinyağı bari kaliteli diyollar artık netice neydir bu kadar ucuza gelmesi? Acab çokluktan mı, satılmıyo mu? Buranın üreticilerini üreticileri mağdır ediyollar. Yâni bizim bu Altınözü bölgesi zeytinyağı bögesidir. Zeytincilikle uğraşan.
- 15 Zati pamuk, biber hiç bi zaman şimdiye kadar mahsılını şeyini çıkartamıyyor. è bari biraz zeytincilikte herkes zeytin için uğraşırsak insanlar mağdur olmaz. Diyeceklerimiz bû kadar.

SÖYLEYEN: Ahmet ÇAKIR, 67 yaşında.

DERLEME YERİ: Yarseli Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Askerlik Anıları.

5 Askerliği nerede yaptınız ?

-Askerliği Denizlide yaptık. Denizli çavuş telimgâh alayı.

Hangi yıl?

Bin dokuz yüz yedmiş üç.

Nasıldı askerlik bize anlatır mısınız?

- 10 O zaman bayağ askerlik mantık bittiği yerde ‘askerlik başlar. Onların dedikleri yani. Şimdik bizim orda teymenimiz vardı telimgâhda şe yapıyoduk şimdi bu tüfek verdiler bize bi de şesüngi tahtık uzun hamle küççük hamle kıssa hamle dedik hocam teymen beye dedik teymenim yav kumutan yav bu şimdi düşman bele olur mu yav? Yani kısa hamle, uzun hamle nasıl bu savaş bele. é bugün adam e adam kilometre uzaktan öldüyo
- 15 adamları düşman tayyirileri. Yuv dedi ne yapacaksınız bu eskiden kalma, biz size öğretiyorruz. Efendim bu ‘askerlik şe icabı yani boş mu kalacaiz yani. ‘asker çalışmalı. Vallahi bâyag sattâ zaman biteceği zaman ‘askerliğimiz telimgâh bitti dağıtım olacaztren bekliyoruz.tren gelecek tren bizi bir yere götürecekt. Tren gelmedi. Sıpahleyin kahtık dediler eyitim alanı büyyük âtrafında hep küççük küççük şe taşılar
- 20 var. İçinden toplamışlar, kenarlara kuymuşlar. Dediler vallahi bu taşları şu köşeden alacaz şu kenardan alacaiz o kenara götürecez. Gettik . Bes al götür yani. Burda alıyoduk götürür ora korduk. Ta öylene kadar oldu yimege gettik tekrar döndük. Sıcāk. Temmuz ayında. Taş kalmadı hep bu târafda kaldı. Ertesi sâbahgeldik yine tiren gelmedi. Dediler olmaz yav bu taşlar tekrar yerine götüreceksiniz.Al o taşlari tekrar
- 25 buraya getirdik. He yani üç gün tiren gelene kadar üç günbiz bu taşlari yani bizi boş oturmamak için bunu ora götür tekrar bura götür o taşlari götürdük getirdik kenara koyduk tek boşda kalmamak için. Yav otursak ne olur? Otursanız babanız aglinıza gelir annâniz aklınıza gelir. Ondan sonra villahi belese tiren geldi, çekti geldik.

Oradan nereye gittiniz?

- 30 Benim teyinin çıktı Niğdeye, Niğde 'askerlik şubesine geldik. Niğdeye geldik orda râhat, Neğde 'askerlik şubesi iyi yazışma işleri vardı efendim. O yazışma utur. Yoklama işi vardı eskiden şimdi kaktı eskiden her sene askerlik yapanlar gelecek yoklama yaptıracaksın. Yani nüfus kağıtınan gelecek yuklama olacak imza atacez, gelecez. Gelmiyene ceza. Şimdi adam gelyo bizekütük dört sayfa bir şele, iki sayfa
- 35 büyük kütük. Aştık geldi ikinci seyfada aştık yaptık yuklamasını. Kendisi gelecek yüz sayfada, yüzü aç. Sekizinci gelir, ellinci sayfada bunu sallaya sallaya noluyok orda kütük, kocaman kütük şöle. Yani yetmiş bir metre, yani kütük büyüyük. è bu çürüyecek. Şe çürüyecek. Kütük çürüyecek. Yav ben dedim bu olmaz yav. Ben dedim şele küçük defter alim. Yazı defterini. Bulları alim şele yanî ondan sonra misene
- 40 birinci onuncu aya kadar yuklama var. Onbir onikki yuk. O iki ay içerisinde ben bulları kütüğe geçerim. Daha iyi yani yıpranmaz kütük. Albayımız vardı albaya söyledim. Dedim albayım ben şele şele düşündüm. İyi dedi la âhmet iyi uğlum yâp. İyi düşünmüşsün. Dedim he yo bu kütük ölür gider zeta bak yıpranmış birkaç sene. Tamam dedi Ondan da başladık. è sene sonu geldi onuncu ay geldi, geçti on ay. Bahtım hiçbir
- 45 şe değişmedi gine onuncu sâyfeya yazmışız. Arkası ellinci sâyfeda, bi arkası gine yüzüncü sâyfeda. Bullar gelirken soradan gelmedi ki. Gine âyni şe geldi, âyni şe geçtik. Adam geliyo niye yapmadın üf ben yapmışım bakıyok yapmış tamam diyok bu hayo seferde subayların haberi olmadan bize mürâât ediyok, bizde tamam yaptık haydi maasselame. Askerlik èle, olaylar çuk.

SÖYLEYEN: Naime Carcar, 72 yaşında.

DERLEME YERİ: Tokacli Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar, Köy Düğünleri.

5 Eskiden düğünler nasıl olurdu köyünüzde?

Eskiden ilk hafta buğda döveller, düğün için ilk hafta. İkinci hafta gelinin cehizini tâbakların üstüne koyarlardı. Başlarımıza koyardık, damatın evine kadar giderdik. İkinci gün artık kîna gibi bir şeyler, buğda da döveller bele şarkıylen sohbetlen milletlen gelik. Eskiden çok köyde insan var yani. Şimdi doğru dürüst genç yok fazla yani belki de yirmi kişi. Herkes kaçtı, dışarı gitti. Yaşlılar var ya afedersin ya erkek ölür kadın kalır, ya kadın ölür erkek. Köy biraz şey oldu. Üçünden sonra işte gelin affedersin atla gezdirillerdi bütün köyün içine gezdiriller. İkinci gün gine dâvet edeller, bizde vahiy denir ikinci gün, düğünün ikinci günü. Gine dâvet edecekler şarkı felan eskiden köyün yani herkes bildiğin şarkıyı söylerdi. Çalgıcı yok bilmem ne yok.

10 Bir hafta sorra gine aynı bu şey gibi millet gider. Afedersin nerde pınar varsa, senin kuyun var ben de yok. Gelirim senin havışında gelini dâvet ederiz. Orda gelin yıkanır şarkıylen bilmem ney. Bütün komşılar geliller. Yani bütün haftadüğün bele olurdu eskiden. Şimdi bir gün yapıyor millet. Hâyet zor oldu artık.

Sizler ne iş yapardınız eskiden?

20 Evlendik ben pamuğa gittim, kendi askere. Aynı yâni diyelim bu güllerde evlendik yılbaşı da. Ne anasından yardım ne babasından yardım. Ağalarda şoforluk yaptı. Ben de afedersin onu yardım için millete çamaşırını yapardık. Çektik yani. Kimse yaşamaz o günlerde.

Şimdi çalışmıyorsunuz değil mi artık?

25 Şimdi güzel Allahın kırbanı olduğum şu hastâlıklara bak. Râhatımız yerinde değil. Tanson var, şeker var, dâmar tıkalılığı var. Benim babam rahmetik iki tene kızı var. Oğlu yok. İki benlen , ablam. Ablam viraçtan o tarafta oturmuş. Okıtmadılar , askere mi gidecen lek ossun bari.

SÖYLEYEN: Rasim ZAN, 62 yaşında.

DERLEME YERİ: Akdarı Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar , Geleneksel Zeytincilik

5 Eskiden zeytin tarımı nasıl yapılırdı?

Önceden zeytinliği sabanla sürerdik.Sabanla ben sürdüm.Çok şükür teknoloji ilerledikçe önce traktörümüz yoktu.Arada sırada böyle traktör kiradan sürerdi.Sonra traktörümüz oldu.Eski ağaçlar tabi yufka ekilmişti. Yani derine değil, traktör bunları bayağı çürüttü, yıprattı. Köklerini, zillerini filan. Çoğumuz eski ağacı söktük, vermez oldu. Yani Gemlik zeytini dediğimiz ziraatten,ilçe tarımdan aldık ektik ve mahsul güzel Allaha şükür şu an ama ne yazık ki para yapmıyor.Gideri çok oldu yani masrafı çok oldu. Gelirimiz ancak masrafını dengeliyor.Zeytinde bu yıl verimli ise ertesi yıl az verimli oluyor. Yani her sene yüklü olmuyor. Bu Gemlik zeytini sulanırsa daha iyi oluyor.Herkesin suyu yok ki sulasın.Yine de Allah şükür geçiniyoruz.

15 Köyünüzün eski adı nedir?

Köyümüzün eski adı Bâyra'dır. Yeni adı Akdarı.Bâyra Arapçada beyaz darı demek.

Zeytinyağı fabrikası var mı burada?

Önceden pirese fabrika yoktu. Böyle ezecek patuzlarımız vardı.Taştan yapma. Tek hayvanlan dönderirdi. Sonra mengenede insan gücüyle sıkardık.Sonra pirese geldi.

SÖYLEYEN: Fevziye YALVUÇ, 85 yaşında.

DERLEME YERİ: Yunushanı Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar , Yaşam Öyküsü

5 Sizi tanıyabilir miyiz?

Salaçgözü köyünde doğdum. Hududa yakın bizim evimiz. Yirmi yirmi beş yaşında evlendim. Sekiz tene çocuğum var. Üçü oğlan, beş kız. Bir tene çocuğum burada gerisi hepsi Antakiya'da. Bir yere getmem. Burayı daha râhat görüyom. Döllerimin Antakiya'da olanların yanına getmem, hep burdayım, köydeyim. Türkçe, Arapça bilyom. Şindi bütün millet Türk.

Eskiden hayvan besler miydiniz?

Babam evinde hâyvan vardı. Geldiğimde o kâddar değil. Besledik âmma bir, bir iki yıl soğna çocuk olduktan soğna kenner yapıyollar, ediyollar.

Eskiden taşla ezerek zeytin yapılmış Anlatır mısınız?

15 Taşta zeytin çok yapmazdık. Batuznan döverik ondan soğna leğenin içine koyarık. Sıcak suyu koyuyok, sıkıyok. Zeytinyağını kazanın içine koyuyok, çekiyok çekiyok, pompalıyok. Ele işte.

Fransız işgalini hatırlıyor musunuz?

Fransızı görmedim. Türk askeri geldiğinde vardık ya âmma çocuktuk.

20 Eskiden beri burada mı oturuyorsunuz?

Eses evimiz köyün içinde. Burayı da su çıkardık, taşındık buraya. Evimiz yıkılmayık içinde kiracı falan var, Suriyeliler var.

SÖYLEYEN: Süleyman MENGÜÇ, 62 yaşında.

DERLEME YERİ: Ziyaret Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Evlilik

5 Ne zaman evlendiniz? Düğününüz nasıl oldu? Anlatır mısınız?

1976 senesinde aldık ben o zaman hanımı. On sekiz yaşındaydım. İşte o zaman gelini erkeğe göstermezlerdi o zaman. Annen baban görücek. Gittiler,gördüler,beğendiler. Dediler, şerefli, namuslu, akli yerinde. Kıyıgörenden. Ondan sonra kısmet oldu. Ondan sonra düğün yaptılar bize, biz de evlendik.İkincisini 1984'te aldık.Askerden geldikten sonra.Onu gördüm ben, beğendim. O da beni beğendi. O bu köylü. On tane çocuğum var ikisinden.Hepsini evlendirdim.Kızları da evlendirdim.Erkeklerde iş sahibi.Vefât etti birinci eşim geçen sene. Çocuklar evlendi. Herkes ev,işini kurdu.Herkes evinde oturuyo.Bir çucuğum İstanbulda,bir çucuğum burada araştırma hastanesinin Derince'de bir teneke fabrikası yaptı bu sene orda çalışıyo. On tane işçisi var, bir muhasebecisi var. Birinci düğünümüz çalgı malgı yaptık. Org morg geldi,şarkıcı geldi.Şarkıylâ oldu.Düğünde şubaş yapallardı.Sana kim attıysa sen de gidip ona atacaksın. Şimdi o âdet kahtı. Bir gece bir gündüz düğünümüz oldu. Gelin geliyo artıh, millet dağılıyo o zaman.

Köyün adı neden Ziyaret ?

20 Bu köyde ziyaret var eski caminin orda.Muğire ibni Şuğbe,Hız. Muhammed (A.S.) sancağını kaldıran savaşlarda, sancak kaldıran âdam.Mâkamı burda ama kendisi burada mı burada değil mi bilmiyoruz. Cuma günleri camiye gelenler olursa orda fatiha okuyollar. Ben de tır şüforuydum. Irak'a gittim. Iraktabir şehir var Küfe adında. Orda da ziyaretini gördüm ve yazıyordu bele bir levha Hz. Muğire ibni Şuğbe'nin ziyareti burda.Eskilerden bir imam vardı bizde öldü Allah râhmet eylesin. Ona söyledim yav dedim ben orda Muğire'nin makamini İrakta gördüm. Dedi, doğru söylüyorsun. Orda ölmüş amma buraya nasıl gelmiş o da bilmiyor kendisi. Mesele Ehli Kef varTarsûs'ta. Ürdünde gördüm ben. Mısır'da Ehli Kef.Burda bin metre sonra Suriye geliyor. Benim ev ordaydı. Sonra buraya taşındık.

SÖYLEYEN: Hatice KULU, 94 yaşında.

DERLEME YERİ: Mayadalı Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar , Tarım İşçiliği

5 Tarım işçisi olarak gittiğinizde koşullar nasıldı?

Eskiden gece giderdik ekmek yapardık, gelirdik. Şimdi gettik,Karasuy mu ne derler bir kerre o yana gettik. Orda hep sac ekmegi yapıyollar. Bir çuvali yoğuruyollar,bir sürü ekmek yapıyollar. Ne yapıcılar bu kadar ekmeği? Kâ onnarı kurutuyo, onnara suyu serpiyolar sorradan yumşıyo yiyolar.Biz onnarı yiyemezdik.

10 Çadırda mı kalıyordunuz?

Ayçiçeği mi ney oun kazmasına gittik. O vaht çadırlar yokdu. Cibinlik mi ne deller .Kucağımda Abdo vardı. Bir tene de çavuşın kızı yine kucağında bir çocuk vardı.Onnarın da bir cibinliği vardı bizim ki yokdu o vakkıt. Çocuk olduğu için, sinek oluyo,onun altına yatırıyorlar bizi çocuklar için.Çadır yokdu sorradan çıkdı çadır.

15 Sorradan çadır çıkdı. Arkada şimdi kubbesi var, o vakıt yokdu bes çadır vardı. Yağmur yağınca ıkı yandan vururdu.Sorra işte kubba oldu,içinde banyo yapardık. Çektik. Tankerlerden suy geliyordu. Birkaç gün gittik oralığa sonradan geldik.

Her yıl gider miydiniz?

Her yaz kalırdık orda. İki ay belki kazma da kalırdık. O biterdi köye gelirdik,sorradan pambık toplamasına giderdik. Pambık belki yüz kilo anca toplardım. Bizim çocuklar çok toplardı.Semirenen Memet beş yüz kilo toplardı.O çavışın çocukları tophıyamazdı,haram size yimek derdi. İki adam beş altı adamdan fazla topluyo.Götürüyolar işte orda çadır kuruyyoduk.

Oraya nasıl giderdiniz?

25 Kâmyon üstüne eşaları yüklüyok,üstünde oturuyoduk.Sonadan yassak oldu.Adamları minibüsnen götürüllerdi.Eşaları kamyonnan götürüllerdi.Evelden kâmyonun üstünde giderdik.

Ramazan ayında da gider miydiniz?

30 Ramazanda da pambık topladık. Amma akşam olana kadar bütün üstümüz başımız su. Suy döküyok üstümüze.Gine olmuyo. Susuz çok zor. Ben erken giderdim yimek yapardım kennere gelene kadar.

Zeytininiz size yetmiyor muydu?

35 Zeytin var amma zeytin yetmezdi.Mecbürdük. Başka iş yok. Asinin kinarında pambık ekelerdi.Târlası olan ekerdi,olmayan yokdur yanında herkiş işine gücüne gidici. Evdekalırsan sana beş kuruş veren yok.Mecbûr insan gidici. Pambık toplamasında gelirdik, eşaları havışa bırakırdık, hemen zeytine giderdik. Beş yuz ağaç vardı. Amma gine para yapmazdı. Yağ o kadar para yapmazdı.Şindi yapıyo.Çocuklar vardı bütün işte onları evlendiricik,askerlik yapıcı bunnara para gerek.

SÖYLEYEN: Muine EKŞİ, 73 yaşında.

DERLEME YERİ: Kılıçtutan Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar , Geleneksel Zeytin Ürünleri

5 Eşinizle nasıl evlendiniz?

Ewlendiğim zaman nasıl werecegiz kendi amcamsın oğlu. Ben **AKİŞ**'ta çalıştım.On yıl **AKİŞ**'ta çalıştım. Geldiğimden, geldi bana istedi. Kendin karısı vardı. Ewliydi. Kendinin karısı kendinin yaşından on beş yıl y'anik onun yaşındaydı. Eskiden böyle alırlardı. Bir tane akıllı mı ne olursa olsa alırlardı. Geldi bābamdan istedi. Dedi böyle
10 böyle , geldi bābam söyledi yâ kızım nasıl alacaksın kum üzerine alırsan zor. Ben ne dedim? Benim üç kız kardeşim war. Erkek yok. Dedim nasıl olsa bābama sırt gelir. Yok isterim dedim bāba.İsterim âmcamoğlını. Öz âmcası deyil, 'ayleden yani.İstedi, kısmat oldu ewlendik.Ottız beş yıl kaldık beraber.İyyi günler kötü günler geçti. Y'anik herkes böyle olur. Çok iyyi geçindik.

15 Düğününüz nasıl oldu?

Düğün olmadı. Düğün olacağı haftada bābası başınız sağ olsun, öldü.Eski zamanlarda bir tane ölürse köyde Allah size ömür versin,bir yılda kim olsa olsun, yabancı olsun, ailede olsun bir yılda düğün yapmazlardı. Şimdi gibi değil ki. E nasıl daha bir yıl
20 kalacayız? Babası öldü. Dedi e valla alacaam.Amma düğünsüz alacaam. Düğünsüz oldu, ewlendik. Gelin giydim, beyaz elbise, gelin giydim.

Köyde tarlada yaşadığınız bir olayı anlatır mısınız?

Eskiden her şey ekerdik.Donğuz yoktu. Şimdi donğuz çok köylerde. Buğda ekerdik,yulaf ekerdik,arpa ekerdik,mercimek ekerdik,nuhut ekerdik. Amma şimdi bir şey olmuyor. Donğuz çok. Bir kere bize donğuz vurdu. Bana, kocama. Gittik orda
25 biber ekmiştik. Bir büstan yapmış, biber ekmiştik. Dedim yâ **Diyep** gidecez biberi suleyecez. İndik aşşağıya. Dedi leken durun burada siz bustenede ben çıkarım orda hawızı açarım, insin suyu sularız biberi. Dedim burada kalmayız biz, belki asker,dedim yok leken belki askerler indi burada korkarız, kalmayız burada.Dedi öyleyse çıkın ben burada kalırım. Dedim le valla , belki indiler o taraftan. Gittik orayı, donğuz bir kasba

- 30 var ya orda çıkar, hawızın karşısında donğuz geçti karşıya. Biz görmedik kocam gördü. Geldi kocam, aldı kazmayî, açacak hawızı,kendi açtı suya, ordan çıktı donğuz. İlk vurdu kocam burada dizinden, vurdu kendinin dişinden, ısırıldı. Vurdu kendi mecafeyle kırıldı kuyruğı onın. Döndi böyle vurdu kendinin bacagından geride. Böyle dönüyor. Bir kere geliyor bana. Geldiği zaman tûtuyorum başında böyle bağırıyorum, yitiyorum.
- 35 Zornan kurtarmadık şu donğuzdan.İkinci gün bizim asker yaralandı vurdu donğuz.Çok var orda. Donğuz askerden korkuyor, asker donğuzdan. Çok yaraladı walla o asker.

Geleneksel olarak yapılan küllü zeytin nasıl yapılır?

- Zeytin,getirsin şû küllü, tandırın küllü. Soba küllü olmaz. Şimdi soba her şeyin koyulmuyor. Şimdi bu çam ağacı acı olur.İkincisi köyün şimdi ağaçları her şeyde var.
- 40 O çok faydalı bir şey. Getirirsin küllü u suyu. Ilık su olacak yanık.Ne çok sıcak ne yanike şe.Karıştırırın ne çimentu gibi. Dökersin bu zeytini içinde. Yanık kül zeytini şey edecek, kömecek. Küllü zeytinden daha fazla olacak. Eyer zeytini çok olursa tatlılamaz. Bırakacaksın bugün mesela öğlenden koydun yarın öğlene kadar bakarsın. Eğer kendinin suyunu kırmızı olduysa kaldırırsın bir tane bakarsın,çiynersin tatlıysa
- 45 yumuşak olur.Tatlımıysa gine zaten acı olur. Artık o zaman yıkarsın üç gün değiştirirsen günde iki seffer suyu. Yıkıyorsun zeytini küllüden.Koyuyorsun günde iki sefer değiştirirsin suya temiz suyla u yersin artık.Öğlen, yarın obir akşama bakarsın. Kırmızı böyle bir adama su koyarsın üstüne eğer suyu kırmızı olduysa mesela olmuş o zaman. Kaldırırsın bir habbe yıkarsın u bakarsın. Daha acıysa bırakırsın ikinci güne
- 50 kadar. Suyu olmayacak çok. Çamur gibi.

Her çeşit zeytin olur mu?

halhâli olur, sâvrani olur her şey olur.

Tuz koyuyor musunuz?

Sonra ister duz koyarsın,ister komazsın.

SÖYLEYEN: Mehmet Cuma BÖK, 68 yaşında.

DERLEME YERİ: Kansu Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar , Zeytincilik

5 Ne ekersiniz? Nasıl geçiniyorsunuz?

- Ne ekersek, ekeriz. Mahsul gelince yani Allah göstermesin o zâmanlarda sen olsan bi de şey geçersin. Çalışırsın doktora mı yatırıncın barayı, şeye mi yatırıncın. Bir ay mazotiğin litrede yattıh. Mazot geldi ya ulaşır ya ulaşılmaz. Çây var nerde? O da yok. Yani hokümet dağılıyo bize yok.Süryeden getiriyoruz. He walla. Mazot diyince mazot
- 10 Süryeden getiriyoruz yine yok litrede yok.Şimdi Allaha binlerce şükür.Dükgene get mazot benzin mi ne istersen var. Dükgende walla bakgalda satılıyo. Eski var amma ulaşılmıyo bize.Yani eski zaman Allah kimseyi düşürmesin.Bir hâstemiz var Adanaya götürdük ne diyim sana, orda adamın biri hem dewlette çalışıyyo,oğlusı ölmüş vermezler. İlle bara yatırıncın ele. Yani ceneze alacan. Ben girdim oruya ağılıyo
- 15 adam,bana anlatdı. Dedi böyle böyle. Yeşil kartımız gine vermiyolar diyo ceneze ille bara.Allah kimseyi düşürmesin.

Köyünüzdeki okul eski galiba?

- Türkçeyi okulda öğrendim. Okul açıldı. örtmenler geldi, bilmem ney. Lek örtmen eskide gelirdi,inan bele uturur yannız ev bulunsun. Çok memnunumuz. O zaman
- 20 yaşadık şey gibi.

Yolda tabela gördük. Kimdir bu hoca?

- Köyde Abdülbasit hoca delilik için bilmem neylik için yani duhtur buraya gönderiyo.İstanbıldan gelen var arkadaş,Suğdi Arabistandan gelen var.Gelen oluyo.Babası ihtıyar aynı vazife çalışıyo. Verasa 't yani. En keskini Ahmet hoca.

25 Köyde Suyunuz var mı?

Suyumuz sondajnan. Her ew bir sondaj deldi, Şimdi devletten su geldi.

Emekli oldunuz mu?

Makbuz bulmadığım için emekli olmadım. Yaşlılık emekliyim. Makbuz alıyoruz hemen sobaya, úlek dūr. Ne bilir.

30 **Eskiden tarım nası yapılırdı?**

Eskiden tārlayı sürerdik, sorra kobli çekerdik, kobliden sorra tappan, tappadan sorra pamuk ekerdik. Daha önce bir at vardı. Atnan barabar ökküz takardık, çift yapardık. Buğday ekerdik. Buğdadan sorra saman.Eskiden drekdör mrekdör yokdu.

SÖYLEYEN: Zekeriya BOŞ, 52 yaşında.

DERLEME YERİ: Yolağzı Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar , Soyadı Verilmesi.

5 Köydeki soyadlarının nasıl verildiğinden bahsedir misiniz?

Nalbantoğlu ailesi bitar deller Arapçada. Bitar, nalbant demek. Bizim aile büyük köyde hemen hemen en büyük aile Nalbantoğlu, Nalbant. Râhmetlik babam gelmiş bizim en büyük amcaoğlu muhtardı köyde. Soyadı koydukları zaman beyt-i bitar, nalbant yazıyorlar.

10 Siz soyadınızı nasıl almışsınız?

Râhmetlik babam girmiş ne koyalım seni? O da adıymış kör Rûjdi Fransız zamanında. Soyadı koyuyor. Bizim amcaoğlu en büyük, köyün ağasıydı o da vardı yanına gelmiş. Râhmetlik babam girmiş ne koyalım seni demiş. Kardeşim gibi koy, abim gibi koy. Yav demiş nalbant, nalbant. Sen ne iş yaparsın? Demiş kendisine. Valla ben bir iş yapmam. Râhmetlik babam zamanında hep darbuka çalar, düğünlere giderdi öyle. Valla bi şey yapmam demiş. Yav ne boş musun? Boş. Soyadımızı Boş koymuş. âmcam öz âmcam Nalbantoğlu, babam boş.

Başka böyle değişik soyadları var mı?

Öbür mülhtar artık bizim âmciaoğlu onun soyadı da Dolar. Aynı aileden. Demiş kendisine her gün bu oda böyle misafir dolar mı? Çünkü ağa odası ayrı. Walla demiş burası her gün dolar. Soyadısını dolar koymuş. Yoksa onun zamanında ne Amerika ne dolar vardı. Şimdi bazılarımız Dolar, bazılarımız nalbant, bazı nalbantoğlu, biz boş. Âmcâ çocuğuyuz hepsi. İşte o zaman soyadı koyulduğu zaman rahmetlik babam iş yapmazdı tamam mı? Boş diye soyadı geçmişler. Kıl soyadı. Eskiden bu kıllar, eskiden kıldan bi şeyler hibe yaparmış. O adam hibe yapıyo kıldan filan işte Kıl diye geçmişler. Mesela Çökelek. Ne çökelek yapıp satıyorlar Çökelek. Bizim köyde çökelek var. Tuhaf tuhaf soyadlar var. Üzüm var. Üzüm koymuşlar. Dilsiz var. Adam konuşturuyo ne yaparsın ne edersin, adam konuşmuyo dilsiz, Dilsiz yapmış

kendisine.Öyle bi adam gelmiş öyle soyadı koymuş yani. Dedeleri Tahir,Tahiroğlu.
30 Naci,Nacioğlu.

Soyadınızla ilgili bir anınızı anlatır mısınız?

Karakola gittim bi kere, bi iş için. Adın ne dedi? Boş dedim.Yo dedi ben burda kaç yıldır, dört beş yıldır görev yapıyyom astsubay,ben daha öyle bi soyadı görmedim, duymadım.Vallahi dedim,kumutanım ben müşkiletcı adam değilim.Yani ben karakola
35 belki bu ilk gelişim. Yani hiç olaya karışmam. Çünkü ben yalnızım köydeyim. Abilerim hepsi burda değil.Yani kimseyle müşkil etmem.Okkılda bile okkıl müdürü geldi. Yav dedi öyle bir soyadı var mı? Boş. Gene Kıl'dan iyyi.Yiğitbaşı var yani gençlerin başı. Babası gençmiş, yiğitmiş.

SÖYLEYEN: Zeynu DAĞLIOĞLU, 62 yaşında.

DERLEME YERİ: Sarılar Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar , Muhtarlık, Ortodoks Cemaati Tarihi.

5 Muhtar olmaya nasıl karar verdiniz?

Muhtar olmaya nasıl karar verdim? Dostlârla görüştüm. Tabi bi de ayrıyeten baba yadigârını yaşatalım diye bu işe giriştik. Babamın hemen hemen seçildiğim zaman nerden baksan yüzde otuz beş babamın oyudur. Yani o da var. Bi de yadigâr. Dostlar dediler ki, seven dostlar, müşteri dostlar biz sizinleyiz. Oldum. İlk seçimi altmışaltı oy farkla aldım. 2009'da rakib çıkmadı. 2014'te ayleden bi tane çıktı. Dedik emmioğlu sen girme. Rezil olmalıyım. Sen girersen Ahmettir, Mehmettir, Corctur, Miḥayildir çıkacak senin karşısına seni yenecek. Çünkü senin yatırım yok. Girme, etme dedik. Valla tek başıma kalsam girecem. Onu zaten eze eze götürdük. Rakibim olacak güce sahip değil. 2019'da maalesef dedim ya işte. Ottuz dokuz oyla kaybettik. Annemin ailesinden biri kazandı. Yabancı da deyil. Çünkü ben 2004'te onun oyuyla ben seçildim.

Şimdi terzilik yapıyorsunuz. Nasıl durumlar?

Rahatız en azından. Yâlnız biraz daha yorgunluk var. Kaybetme yorgunluğu. Beklemiyordum şahsen.

20 Çiftçikte yapıyor musunuz?

Ottuz sekiz, kırk dönüme yakın târla zeytin karışımı babadan kalma. İki tane kızkardeşim var evde beraber o işleri yürütüyoruz. Çifçilik işleri.

Çocuklarınız var mı?

Çocuklarım üç tane var. Maşallah üçü de ḥatay birincillerinden biri. Oğlan Mersinde beşinci sınıf tıp okuyo. Sevla, Selim Nevzat Şahin mezunu. Kızım bu sene katıt yaptı ama gidemedi. İşletme İngilizce. Anadolu Ekişehir. Küçük oğlan. Ben geç evlendim pardon tabi. Kırk yaşındayken evlendim. Oğlan da şu Osman Ökten ikinci sınıf Antakyada. Onu da doktor yaparsak gözüm açık gitmez. Yaş kilise kayıtlarına göre

altmış beş, ana doğum şelerine göre altmış beş, kimliğe altmış iki. Bizi küçük
30 yazmışlar.

Kilisenizde eski kayıtlar var değil mi?

En büyük papazda gidin dört yüz yıllık beş yüz yıllık kayıtlar mevcut.

Cemaatiniz kaç yıldır burada?

Bin yüz yıla yakın biz burdayız. Kilisemizden bilinir.Kilisemiz hemen hemen bin
35 yaşın üzerinde. Cemaatsiz kilise olmaz. Cemaatsiz de cami olmaz.Var ki kilise
mevcuttur. Kilise t'adilat tarihi bin ikiyüz.

Sarılar'ın nüfusu ne kadar?

Sarılar seçmen olarak dokuzyüzkırk.Bunun yüzdoksan iki yüzü Müslüman
dostlarımız.Ev kiralamış, burda gelip yerleşmiş. Bizim oylarımız beş yüz,beş yüz otuz
40 civarında. Mağâllemün nüfusubün üç yüz.

Mezarlık cemaatinize mi ait?

Mezarlığımız kilisenin hemen alt tarafında yani bir otuz kırk metre mesafe var.
Mezarlığımız bizimdir yani büyükşehrin değil.Kanun gereince bütün mezarlıklar
büyükşehrindir yok. Bizim kilise malı.Cemaat vakfı.Kilise var.

İstanbul Patrikhanesine mi bağlısınız?

Dünya Ortodoks merkezi İstanbul.Fener.Ekümen hüküm her şey onundur.Biz papaz
ataması şey ataması Latkiye'deki patrikhaneye bağlıyız biz.Yoksa dünya ortodoks
merkezi İstanbul.Bartalemeos.Yardımcısı da annesi bizim burdan.Geldi
İskendurundayken askerlik yaptı sırf Türk kalayım diye.

Atalarınız Suriyeden mi gelmiş?

Ben Suriyeden gelme değilim. Ben Arsuzun, Kuzeytepe dağ ardında bi köy var.
Simbiri köyü eskiden şu anda Türkçe adını biri söyledi ama ben unuttum. Dedemin
köyü. halen köyün ortasında dere akar. Değirmen kalıntıları dedemin, halen
mevcutmuş. Dedem gelmiş buraya ama iki yüz yetmiş, üç yüz,üç yüz elli sene önce.
55 Gelir gelmez bura Türkçe bilir diye mağâlledede elli dört yıl muhtarlık yapmış.Ölünce

kadar. Kanımızda var yani. Doktorum okulu bitirdi mi rahat ederim.Masrâflar düşer.
Kendisi yardımcı olur.

SÖYLEYEN: Ali UZUN, 62 yaşında.

DERLEME YERİ: Enek Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar, Eğitim.

5 Suriyede din eğitimi almışsınız, nasıl gittiniz, gitmeye nasıl karar verdiniz?

- İlkukulu bitirdikten sonra hocaya gittim merakım vardı. Burdaki hocaya. Dersi Allah seni inandırсын, dersden vaaz ederken camiden çıkdıktan sonra harf harf dersan anlatabilirdim. İmam bacanağım olûyor. Gönderdi Süriyeye. Süriyeye bir de kaçah gittik. Pasaportsız. Valla bi karşı terafta bi İzmirin isminde bi köy var. Ordan biri bize yardımcı oldu. hacıpaşadan geçtik. İzmirine geçtik biri bizi götürdü biz ta Şam'a kadar. Şamda köyümüzden bir tane vardı tanıdığımız. Saat 10'da vardık. Kapıyı taklardık. Saat 12'di. İyi ki Allah tarafından şeye yakalanmadık. Suriye pulisine. Direkmen bizi şeye teslim edellerdi. Adamın aslı bizim köylü, adam kör. Orda evlenmiş nasib, kısmet. Evlenmiş orda kalmış. Sabahleyin bizi götürü medreseye. Kaydetti üç sene kaldık. Tabi o milli eğitim bakanlığının dışında verdikleri diploma. Burda olsun Süriyede olsun geçersiz. O yüzden dışarda kaldık. Ben aslında kalmazdım burdan Kuran Kerim yüzünden okuma belgesi olması lazımdı. O da olmayınca o zaman bölge iller arasında imtihan olurdu, onu kazanırsan müezzin veyat imam olabilirdin. Şam'da sadece şeriat öğrenmeye sadece arsa okuyabilir. Serbestliğe alışkın olan biri okıyamaz medresede. Emniyetü'l Müşraiyye medresesi. Bize bir hüviyyet verdiler yani kimlik sadece Şam bölgesinde geçerli. Şam dışında çıkamayız. Çıktığımız zaman eyer yakalanırsak bizi götürüler sonra Türkiye'ye teslim edeller. Şam güzel bi yer. İçinde nehir var. Her yer yeşillik. Yani dünyada tanınmış bi şehir. Bin dokuz yüz yetmiş ikki de biz gittik. Sıkıntı vardı ama ağızlarını açamıyolardı. Mürakib yani sürekli biznen yatıp kalkanlar anlatırdı. Ordaki çektiklerinden dolayı. Ben gittiğimde bekardım. Ewli olsan üç sabrebilir mi orda. Örenemez yani ewli olan biri. Bi sene kaldım geri geldim ondan sonra çünkü askerliğim gelmiş. Eyer giremezsem o sene bi daha gelemeyeceğim. Kaçak gittiğim için beni yakalayıp askere götürücekler. İlahiyyat fakültesini bitirmeye teşebbüs ediyordum. Ondan sonra iki sene sonra geldim tekrar. Baktım herhangi bir wazife alamayacağım. Terkettim. Burda yaşamadığımı orda yaşadım. Yani seyrana götürüler, yüzmeye götürüller, sıpıra götürüllerdi bizi. haps gibi değil bizi. Yani bize

35 bakallardı. Dünyanın her yerinden adam vardı. Teylândan var, Afrikadan var, Sirilyondan bilmem ney vardır. Paraya ihtiyacımız yokdu. Yememiz içmemiz, giymemiz her şey beleş. Bizim gayemiz ilim öğrenmek. Onu da öğretiyorlar. Az çok
40 da şey hafif bir harçık da veriyorlar. Zaten hiç ihtiyacın olmaz. Her ihtiyacını karşılıyolar. Zaten gezecek değiliz ya. Gezmeye de götürüller bazen. Şam'ın iklimi hemen hemen burası gibi. İman varsa her şey olur. Şam'ın Bab'ül Cabiye mahallesinde kaldık. Askerliğimi yaptıktan sonra Suğdi Arabistan'a gittim. Arabistan'a giderken orda indim tanıdığım arkadaşlarım vardı. Görüştük, konuştuk sonra da yolumuza
45 devam ettik. O zaman borçnan gittik Arabistan'a. Şamdaki bazı hocalar şapka yüzünden orye kaçmışlar. O zaman bize ders veren Türk hocalar yëtmiş yaşın üstünde vardı. O zaman Şam'ın muftüsü Siirtliydi. Yani diyanet işleri başkanı. Genel müftüsü Siirtliydi.

Şimdi ne iş yapıyorsunuz?

45 Ben çiftçilikle uğraşıyordum. hayatım geçti. hayvan beslerim sütten etlik. İmamlık yaptım değişik köylerde Sarsarin'de Suvatlı'da amma geçici kadro değil.

SÖYLEYEN: Hayriye Çalışkan, 85 yaşında.

DERLEME YERİ: Babatorun Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar.

Nasılsınız, neler yapıyorsunuz?

10 Bu köyde doğdum, bu köyde ewlendim. Çalıştım û çok. Adana'da gittim pamuğa. Çok
gezdik biz. Türkiye geldiğinde vardım işte şele. Ben zannettim siz ıraktan, uzzaktan
gelmişsiniz. hoş geldin sefa geldiniz. Adım hayriyye soyadım Çalışkan. Çok çalıştım
sorma. Türkçeyi Adana da öğrendim. Çalışmada. Çok pamıkda çalıştım. Her sene bir
15 ay gederdik. Her sene gederdik. Kışın gelirdik evet. Muhtarın rahmetli babası elci .
Muhtarda getti bir sene kendi küççük daha. Ben pamık toplayamazdım çok sorma. Az
toplardım. Sabbah dörde gederdik, erken biraz. Ne su var ne bişè var. Adana'ya
kamyonndan gederdik. Elci toblardı bizi. Her sene gidiyor, her sene gidiyor. Çok gittik.
Çadırda kaldık. Yağmur gelmiş yâ sıcak. Sinek çok. Cibinlik var. Ayas'a gettik bir
sene.

SÖYLEYEN: Ahmet KOCAOĞU, 75 yaşında.

DERLEME YERİ: Fatikli Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar, Altınözü Tarihi.

Ne iş yaptınız ? Bugüne kadar nerelerde çalıştınız?

- Emekli oldum. Ordan devir değişti, bizi değiştirdi. Çıkardılar. Gelen, kazanan adamlar çıkardı. Dört –beş sene çalışdım. Ordan sonra milli eğitim müdürlüğüne girdim. Yardımcı hizmetler kadrosuna. Şoför oldum, şoför yoktu eskiden kaymakam şoförüne yetişirdim. Kadrom ordan çıkardılar. Oradan da emekli oldum. Doksan altıda. Doğum
- 10 yerim burası (fatikli). Burası eskiden ,dedelerimiz, babalarımızın dedesi Tillu köyünden gelme Siirt veya Bitlis’in bir köyü, halen Tillu grubu defcileri var. Hepsi huca bizim dedelerimiz oradan gelme dört kardeş, çıkmışlar buraya gelmişler. Fatikli köyü diye bir yer,burda hiç köy yoktur. Bu yukarda gezi istasyonunun orda bazı Sarılar mahellesi halen müslümanların mezarlığı var. Caminin çeşmesi var. Buraya gelmişler.
- 15 Burada bir kervansaray yapmışlar. Bütün bu köyler burdan geçecek Antakiye’ye gidecek ,bu yoldan. Buraya gelen akşamlıyor sabahlıyor. han gibi bir yer yapmışlar. Arapça “ıtkiyye” diyorlar. Yani yemek yeri ,barınma yeri,ondan sonra Türkiye geldikten sonra Fatikli diye adını koymuşlar. Arapça da “fetki” Türkçesi Fatikli. Yani kazanlar pişer ,yemek verilir. Hem millete hem kimsesizlere bedeva verilir.
- 20 Dedelerimiz bunu yapmış. Halen olduğu yer amcamın oğluna düştü orası ailenin taşı var su içmek için. Öyle konuşurlar anlatırlardı dedelerimiz. Sonra birisi dağılmış, birisi böyle gitmiş. Şimdi Suriye’den çıktı. Bir köy olduğu gibi “Kocaoğlu”. Hem Koçali eski dedelerimizin adını taşıyorlar. Bizim soyadımız Koçali. Hatay ,Türkiye’ye ilhak ettikten sonra Kocaoğlu’ na çevirdiler.Nüfusda böyle geçti. Oradan gelen Suriyeliler
- 25 var burada , Koçali soyadı, akrabalarımız. Savaşta buraya geldiler. Burada bazıları,bazıları Urfa’da, bazıları devlet nereye dağıttıysa oraya gittiler. Burası kurulunca ,buraya geliyorlar İsaogulları. Sarılardan bunlarda taşındı buraya ,Sarılar Mahellesi oldu. Fransızlar burdayken kurmuş, dedelerimiz. Amcamın oğlu var, onda kayıt defteri çıktı. Ölmeden önce bize gösterdi. O defterde kayıtlı hepsi. Defter kime
- 30 kaldı bilmiyoruz iki oğlu vardı, ikisi de öldü. Bizde sara hastalığı vardı. Onlarda sara hastalığına yakalandı öldü. Buranın kuruluşunu biz beyle biliriz. Burada köy yoktu,ev

bile yoktu. Altınözü merkez yokdu. Hükümet konağının önünde derin bir dere vardı hayvanları yayardık. Aşağı inersen çıkamazsın, o kadar derin. Doksan beşte de satın aldık biz burayı sökerken bu kadar bu kadar mermiler çıktı. Kaymakamın ilk oturduğu ilk ev buradaki evdir. Askeriye de burda oturdu. Kökünden kazdım yeniden bina çıktık. İyi bilirim burada bir deyirmen vardı. Tabanı buradaydı bu suyu deyirmene bağladık, devamlı su devir dayım yapardı, yapmazsa patlar. Çocuktuk biz,gelirdik. Babam getirirdi bizi, burada otururduk. Hamam vardı. Kimsenin evinde su yoktu. Anamız kazan vururdu ateşde su kaynar bizi yıkardı. Çamaşırlarımızı da burada yıkardık. Birkaç ev orada oturuyorlardı. O caminin yerini dedelerimiz vermişler. Cami onarıma aldığı zaman kervan ve lojmanı devlet yıktı.Yer altında tuvalet vardı tuvaleti de kaldırdı. Tarihi eser çünkü bu caminin taşları haleb’den gelme. Eskiden hudut yokdu. haleb’den getirmişler taşları burada hepsini numaralandırmışlar. Vakıflar müdürlüğü geldi girişini kazarken iki tane mezar çıktı. Kapının önünde. Meydan camisi vardı tahtadan yapılmıştı sonra devlet yükseltti. Vakıflar müdürlüğü, geçen senede para buldular, yenilediler. Bahçesine ufak parke taşları dizdiler. Üzerine kıremit biz yaptık.böyle yuvarlak. Hepside kantra yuvarlak. Kubbe gibi, ay gibi. Aynı Ulu Cami gibi kemer var içinde dört tane kemer var. Rahmetlik nenem söylerdi, dedemin caminin yapımında çalıştığını büyyük bir taş kimse kaldırramıyor. Dedem güçlü.tutmuş kaldırmış. Temeli atmışlar. Dedem oradan bahçeye geldi öksürdü baktık kan çıkmaya başladı. Eskiden tıp da yoktu. Antakya ya götürüp getirmeye araba yok. Ben yetişdim. Buradan ameliyata götürecekler. Yunusan’ın bir otobüsü var. O gelecek onla göturdüler beni Antakiya ya hastaneye. Taksi yok o zaman. Dedelerimiz yaptı bu yolu çakma taş. Aşağıdaki Fransız köprü, Fransızlar yaptı o köprüyü bir bayan mühendis. Antakya’ya kadar yolu dedelerimiz yaptı, yolu. Kazma kürekle yapıldı. Rahmetlik nenem söyledi Küncü boğazını iki –üç ay açamadılar. Esas orada bir tünel olurdu. Çok dardı gine genişlettiler. Bin dokuz yüz yirmi beş yıllarında açılmış. Ben bi sefer taksi ile geçtim çukur, bozuk yol ama şimdi maşallah otoban oradan buraya kadar yeni yapılıyor daha bitmedi. Bu başkan ne olursa olsun ben hakkını veririm. Bu adam çalıştı. Bütün gelen başkanlar çalıştı hepsi kazandılar. Öldü gitti. haramdan ,yetimin hakkı var. İller bankası buraya nüfusuna göre paraya gönderiyor. Bugün doğan yeni çocuğun hakkı çıkıyor burdan. Bak adam ne yaptı. İki devre bu ikinci devresi. Bu hastanenin ordaki duvar her sene çökecek bu toprak yukarıdan yolu gömecek, geri temizleyecekler. Ne kaldırım var ne saldırım hiçbir şey yok yayan gidip

65 gelirdik ,aşağıda çalışıyorduk. Su yolun ortasın da ama şimdi Ankaradan gelip
seyretmeye geldiler. Benim oğlum baba diyor Azerbaycan da televizyonda gördüm.
Geçen bayramda gelmişlerdi, gittiler. Kendisi kayımanası, çocukları götürdü
seyrettiler. Ben hem çiftcilik yapıyordum hem de devlet memuruydum. Zeytin,
burada tütün ekiyorduk. Dokuz tane çucuğum var. Bir ton ikki ton tütün çıkarırdık,
70 toplu para alıyorduk. Teslimat yap, haftalığı al toplu para. Böyle tütün işi. Tekel
Özal'ın zamanında kurulmadı mı? Bu çocuklar hep Özal'ın zamanında aldı. He doğru
Mesut yılmaz'ın zamanında. Tansu Çiller'den sonra. He burada tütün tekeli derdik.
Ben bilirim bir sene iki sene şeyde teslim ettik. Burda bir fabrika vardı. Kiliseye
çıkarken Koton muydu.? He kotonu üç kere teslim ettik. Gittik köprünün oradan Ziraat
75 Bankasından parayı çektik. Çeki oraya verdik.

Burada hiç Arap Hristiyanlar ile Müslümanlar arasında sıkıntı oldu mu ?

Sıkıntı olmadı niye azınlık kenler. Ses çıkarmadılar. Çok döğüşürdük gençler
birbirimizle kovalardık, tā evlerine kadar kovalardık onları. Kimsede çıkıp bize bir
tokat atamazdı.

80 Bu güne kadar hiç sıkıntı olmadı yani?

Yok olmadı. Çok güzel geçiniyorduk. Yani saygısızlıkları yok. Bizde onlara
saygısızlık yapmayız. Herkes kendi dininde. Onların cenezesine gideriz onlar bizim
cenezemize geliller.

Evlilik oluyor muydu cemaatler arasında?

85 Alanlar oldu. Şey o satıcının hanımı. Halil'in hanımı bi de hasan'ın gelini.
Kamberli'de var bir tene, şeyin akrabası ya Mahmut hocanın akrabalarından. Eskiden
bak burda iki köy var. Biri mahelle, biri köy. Yukarı Tokaçlı köyü birbirine kız
vermezler. Hristiyanlar, ikiside Hristiyanlar birbirine kız yok. Onlar ortadoks,
mahelledekiler Katolik. Katolik onnar birbirine kız vermezler. Sonra bu Sarılar
90 uşakları kaçırmaya başladı onlardan. Güzel kızları vardı. Kaç yıl sonra anlaştılar,
barıştılar. Biz bu Hristiyanlara sahip çıkmazsak bu Altınözünün köylüleri yerler,
bitiriller. Burada yaşatmazlar. Bizden korkarlar, biz onlara sahip çıkıyoruz. Fatikliler
olmasa biz burada duramayız, dedi. Kavga yapıyolar, geliyorlar. Sen bu adamnan niye
zorla bişey alacaksın, parasız,pulsuz. O zaman ben sana karşı çıkıyorum. Ben seni

95 dövüyorum o zaman hadi git istediğin yere şikayet et beni. Edemiyor ki haksız çünkü kendisi. Zorla adamdan koparmak istiyor. Hristiyan olsun sanane ya adam çalışıyor. Kimse kimsenin hakkını gasp etmeye hakkı yok ki. Müslüman kız kimse gitmedi bizden. Yaşım yetmiş beş duymadım. Amma belki altmış yıl önce oradan bir kadın aldılar gene bizim Fatıklılar. Hristiyan aldı. Müslüman oldu, burda öldü, burda
100 gömüldü.

Sizin dedeler geldiğinde Hristiyanlar var mıydı bu bölgede?

Müslümanlardan önce gelmişler. Fransızlar ,Suriye'den Hatay'dan çıkış yaptılar. Bu yolların altında eski menfezler olur. Böyle , eğil bu taraftan gir öbür taraftan çık. Bu karakolun arkasından yukarıya kadar üç- dört tane menfez var. Geniş yeri. Burada var.
105 Beyzanın tam üstünde şimdi o duruyor. Gömüldü, boru döşediler. Kanallara manallara boru döşediler. Üzerinde kapandı yol oldu. İçinden adam geçer, bu taraftan bu tarafa. Yav hepsi bu Fransızın işi ha.

SÖYLEYEN: Meyli AYTULUN, 92 yaşında.

DERLEME YERİ: Çetenli Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar, Eski Gelenek ve Görenekler.

Neler yaptınız bugüne kadar, nasıl geçindiniz? Amcayla nasıl evlendiniz?

- Çapaya gittik nere gidersen gittik. Deden mi eey biz, ben bulaşıkları yakeyodum bir kadın geldi kal kızım buraya koyun gelmedi mi görmedi min? Dedim görmedim ne goyunu ne geçiyi. Sonra kayınbabam okulun şeyinde duruyo yağmır yağıyo dayanık duvara bakıyo kayınbabam. Dedim görmedim ya abla. Ben sonra devrisi günü deyük
- 10 kennere bu ammi bu kız eyyi namıslı terbiyeliler anası babasıgil eyyi. İki gün sonra geldi rahmatlık anam köye gedikti ekmeğimiz yok komşulardan ekmek getiricidim. Dedim ben Eşe abla iki ekmek ver, baktım atebelerinde bir kundura bir iki karış. Deden sandalye rica etti, bir adam oturuyo bahtım o garip garip. Gel meyli gel gel ekmek al, dedim almaycım ekmek almaycım. Devrisi günü soğna kâl deyik o adama nasıl
- 15 görücük bu kızı. Kâl sebehten gider hayvanları şeyden sular eyle görürsün. Bahtık zeytin taman batoz vardı onlarda döverdi taman zeytin dövellerdi o vasıflardan yav. O adam orda diñeliyodu o deden Süleyman deden. Süleyman çok güzel gözleri yeşil yeşil uzun boylu güzel çok güzel. Beğendim kendi de beni beğendi ben beğendim. Evel mevel sonra nişanlandık Rahmatlık kardaşımı biliyon davarlar geldi tekeyi besliyok
- 20 kardaşım geldiğinden boğazlaycık. Bahtım bir adam geldi haramanda pāt olduğu kimi düştü, kim bu hiy dedim haşeleşe herif düştü kurbat mı ney bilmem? Soğna eyle çamırını siliyo siliyo. Getirdim geçti o tekeyi getirdim sonra bele kalmadı şurdan burdan tuvar kimi kaldı. Bir bahtım deden soğna geçtim, tekeyi geçirdim ahıra gettim. Kâl ammi dedi soğna. Ben pır bacımgile gettim Fatma bacımı bilyon mu ora gettim.
- 25 İşte böyle olduk yavım. Düğün burda yapıklar Tülhabeş'e gettiler ordan kına yaktılar bize. Akşama kına yaktılar sebehten öğlene bura gettirdiler gelin gettirdik. Attan gelinlik, altın başımızda, altın burda altınımız. kayınbabamda oynuyyodu, kayınbabam zerdaçalı oynuyyodu. Ben ne bilim, garibim bir şe bilmem, kimseyi bilmem. Rahmatlık babamın burda asker arkadaşı var vermem kâl giderim asker arkadaşına
- 30 sorarım eyyi derse verim deyik kene Süleymene ver yo. Bu adamlar namışlılar terbiyeliler eyyiler. Çalışmaya yabana getmedik ewlendik devlisi günü şeye gittik

cilban yolmaya kamıştan. Dedenlen kayınbabam şey karpız şeyi suluyollardı. Eveli incir, üzüm, karpız, kavın ekellerdi. O pambık zamanı eyle ne kazma vardı ne pambık vardı. Bi de ya ibni tohtur bugün cuma günü geliyor her cumaya geliyor telete günü gelir tohtur Metin bura gelir. Çok şükür Allah'a oğlum çok şükür Allah'a eyiyim elhamdülillah. Allah size sağlık eyleye çocuklarınızı dölleriñizi anañızı, babalarıñızı sağ eyleye Allah ? Anam da öldü babam da öldü kardaşımda öldü bacım öldü. Eveli konuşmak var mıdı ? Yok. Nişanlı geldi heybetti nişanlı heybetti evvel heybetti şimdi ohoo. Burda ewlendik ahırın altında ev vardı orda ewlendik. Bütün herkes kayınbabamgilin orda ev vardı, biz orda ewlendik. Deden güzel, gözeldi şimdiye kadar severim fotoğrafını gördüğümde şimdi öperim severim deden güzel o kadar güzelmiş yani.

SÖYLEYEN: Musa KÜRDO, 77 yaşında.

DERLEME YERİ: Oymaklı Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar, Köy Yaşamı.

- Ben bir konuda konuşmak istiyorum. Araştırma hastanesi var Antekede. Benim hanımda rahmetli oldu beş ay önce. Kalp rehtatsızlığı var. Biz sırayı bekliyoruz. Bir baktık bir Süriyeli böyle genç kendini beğenmiş biri güyya geç kalmış. Sıra mıra beklemez onnar. İlle ki efendim biz yabanciyiz, biz şeyiz. Adam soruyor Arapça bilen var mı? hanım dedi ben bilirim. Türk müsün Arap mı? Söyle dokturu diyor, doktora,
- 10 devletine, yapacağı muaneyeye neğlet olsun. Bir ikki sefer saydi. Neymiş geç kalmış. Baktım sustu hanım. Türk, Arapça'da biliyor. Geldi dedi bace bu Süriyelinin söylediklerini doktora söyleyeceen mi söylemeyeceen mi? Eyer doktora söylemeyeceksen, doktora ben söyleyeceem. Ortalık şimdiki gibi yaz. Doktor muayenehanesinde kapısı açık. Dedi, hacci amca heyra ola hep doktor dokturdan
- 15 bahsedon. Arapça konuşuyom ya! Ondan sonra başladık tercüme etmeye bir de başladı Süriyeliye fırça atmaya. Vallahi hastane hep dolu, herkes memnun oldu. hatte genç bir tene oğlum var hep gedip geliyordu. Daha anjü yaptık filan. Babanı çok sevdik gerçi dediler filan. Doktor profesör Fatih Yalçın. Dedim doktor bey buna yapacağınız muamele ta hudude. Ondan sonra bir iki tekme dedim Esed'e teslim edecekesiniz.
- 20 Terbiye etsin. Dedi, dediyine katılıyorum fakat yukarıdan suçlu çıkarız. Ertesi gün gene ben oturuyyom, bekliyorum. Bir baktım gene geldi selam verdi, selamını almadım acaba dedim hangi yüzle. Devlete de doktora da yapacağın hizmete de. Eyer yani bu göçmenler hususunda vallahi billahi istiyorum ki hatte konuşacam bizzat milletvekillerinen . Ne diyor Suriyeliler ? hayır efendim recim doğruyyı söylemiyor.
- 25 Bize gelen paralar Avrupada .Reisi cumhur hakkımızı yiyor. Müstehaklar bunlar. Yani demek istediğim zaman gelecek onlar başımıza bela olacaklar. Ankara'da genç öldürdüler. Köy halkından daha fazla şimdi burda. Yine bir konu hakkında konuşmak istiyorum. Mesela biz çifçiyiz. Şindi belki sene seksen beşlerde Allah selamet versin. Eyer öbür dünyaya göçmüşse Allah rahmet etsin kimse o zaman. Ben köy muhtarlığını
- 30 yapıyordum. Ben yetmiş beşden doksana kadar muhtarlık yaptım. İhtilal oldu muhtardım. Şimdi muhtarlıktan ayrıldım. Bir baktım, haciz memuru, bayan. Onu

getiren Fatikli var burda Altınözü'nün bir mahallesi onnan beraber. Ben tabi hoş beş merhaba. Eyvalla dedi muhtar valla kötü haber. hacize gelmişiz. Dedim kime ne borcum var? Dedi Bağkura. Ewe aldım açtı dosyayı, on bir buçuk senenin borcu bir 35 milyon küsur. Milyar değil ha. Dedi ne zaman ödüyebilirsin. Dedim, kızım biz çiftçiyiz. İki kaleme dayanırız. Biri zeytin, biri tütün. Tütün ekik misin? Ektim. Defter eskiden defter gelirdi. Defteri getirdim. Vallayı yazdı, çizdi, imzayı attık meyerse tütüne haciz koydu. İki üç ay sonra tütün teslimine gittim Fatikli'de alıyollardı. Vallahi billahi bak. O on bir buçuk sene pirimi kesildikten sorra harcılık arttı bana. Bende ekmemişim 40 yâri yariya. Şimdi hesabını kitabını yap. On bir buçuk senenin pirimi ne kadar kaç milyar eder? Ne demek istedim? Çifçi o zamanlar nerden nereye şimdi. Vallahi billahi geçen sene yetmiş dönüme yakın arazim var. Emekli olmasaydık mahsulün bırak beni geçindirmeyi yaptığım masrafı çıkarmaz. Neyse muhtarlıktan ayrıldık. O tütünün parasınan on bir buçuk senenin pirimini kestikten sonra gittim durdurdum Bağkur'u. 45 Baktım ki emekliğime az bir şe kalmış bir iki sene gettim aştırdım. Askerlik için müracaat ettim. Ben yirmi dört ay askerlik yapmışım. Yüz yirmi dört buçuk milyon o zaman. Şe almışım gübre almışım iki yüz elli milyona. Devlet bana yüz yirmi beş milyon iyada ettiler. İki sene askerlik şimdi duyduğuma göre on milyarı geçer. Belki daha fazla. Yav şimdi geçen sene benim oğlum var büyük oğlum emekli oldu yetmiş 50 beş milyar. Yirmi sene mi ne Suğdi Arabistan'da, bilmem Bağkur yatırmıştı filan yetmiş beş milyar ödedi emekli olabildi. Yani hani çiftçi çiftçi diyollar çiftçi mahfolmuş. İkinci şikayetim. Suçsa ben anlatırım. Bu boş piyyasa . Herkes istediği rakkamı, istediği gibbi. Olmaz, yazzık, güneş. Şeker, çimentu ne alakası var. Öyünüyoruz gaz çakaracaaz. Fabrikası var biz de. Bu çimentu üç dört sene önce burda inşaat yaptık. 55 Dört lera şimdi otuz lera çimentu.

Bu taş konak çok eski galiba?

Daş çıktı arkada burda görebilirsiniz. Dört yüz seneye iki sene kala. İki sene önce 60 çıkdı. Dört yüz seneyi doldurmasına iki yıl kalmış. Burda çıktı işte temel filan eşiyoruz. Şimdi burası belki üç yüz senelik. Dedelerimiz yapmış. Babam dedem bunu yıkmamış. Arka tarafını yıktılar burasını yıkmadı. Ben seksen beşte ev yaptım yine yıkmadım. Bizim gene arkayı yıktılar burayı yıkmadılar. Şimdi görebilirsiniz orda temel. Temeli merdiven gibi yapmışlar yav. Ondan sorra burda dağ yok. Bu daşları nasıl getirmişler. Yani ben hemen iki maddede mevzuyu açtım . Bir Süriyeliler, iki

65 bahalılık. Burası bu köyde kurulan ilk ew burası. Zamanında bizim en büyük dedelerimiz buraya gelmişler. hatta buralar Dayr'ül Raḥme şimdi Oymaklı olmuş. Yani ne demek Dayr'ül Raḥme Hiristiyan köyü. Şindi burası tebe. Köyün büyüklerinden dedelerimiz ilk gelen üç kardeş buraya yerleşmişler. Ne demek istedim. Burda köyün burası tebe köyün tam orta yerri. Bizim dedelerimiz üç kişiler. Burayı bölüşmüşler. Girdiğiniz kapı var ya eskiden kantaralı akşam olduktan sonra kitlenir. 70 Burda hepsi on ḥana on beş ḥane Kürdolar deller akrabamız. Burda Ard'ıl Kilise deller bir tarla var. Yani kilise tarlası demek. Elli beş dönüm. Wakıf malı. Burda her şe çıkıyor. Bu daş üç yüz seksen altı yaşında. Burda çıkdı.

SÖYLEYEN: Leyla KOCAMAN, 63 yaşında.

DERLEME YERİ: Erbaşı Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Günlük konuşmalar, Tarım İşçiliği.

Köyde neler yapardınız? Tarlada çalıştınız mı?

- Ben yeni gelin gettim köye. Kaynanam dedi kak gidek tarlaya gidek. Kagtık çektik
 gettik tarlaya. Kaynanam, kayınbabam çit süriy. Kagtım tarla büyyük . Annemgilde
 tarla bu kadar büyyük değil. Ben çalışmadım annemgilde. Yemek götürdük yedik
 orda. Çüt sürüyyo. Soğnaki bir beşka tarlaya gettik. Bir tarla cilban ekmişler. Tam
 10 çiçek açmış. Yine büyük bi tarla. Baktım. Cilban hayvanlara yediriyorlar. Dedim anne
 bu nasıl biçiyolar. Dedi, yatırır yerde biçeller. Valla biçin oldu. Bana küçük bir taha
 verdiler, küçük bir tahha. Ben seviniiyyom. İki kaynanam var. Kocam var, babaları
 var. Biçiyom bu kaddar alyom. Ben seviniiyyom biçin biçiyom. Arkamda bahtım bunnar
 gülüyo. Bahtım anne niye gülüyon dedim. Güzel biçiyon dedi.. Vay oturdum başladım
 15 ağlamaya orda. Kahtı dedi niye ağlıyon. é dedim ne bilim daha hem biçiyom güzel
 biçiyom. Amma bu kadar alığım. Kenner arkamda gülüyolar. Ben bir şi daha yani tarla
 marla görmeyişim. Annemgilde çalışmadım. Tek anamgilde ben varım. Sekkiz çocuk
 var onlar ölmüş ben kalmışım, é babam beni havada kaldırıyyo. Gettim orda yüz, yüz
 elli dönüm kaynanamgilde var. İncir görürüm ov derim. İncir toplamıya giderik bir
 20 hafta on gün kalırım. Ne bilim valla. Giderik eve bes kayınbabam rahmatlık evden
 çıkın saat yeddiden çıkar akşam gelir. Orda yatın, çalışın, oturun. Bizi ewde bırakmaz.
 Bele kayınbabam rahmatlık bele. Bahçede incir var, zeytinlik var, elma var ne istersen
 var Allaha şükür. Buğda var, şufan var, cilban var yani her şe var. hayvan var.
 Kaynanam getmezdi tarlaya. Kaynanam evin içinde oturur maşalla, bizi gönderir
 25 tarlaya. Bu ağğa küçük. Mercimek biçilici. Küçük daha yeni oturuyyo. Halasıyla
 ikimiz giderik ora . Halası şimdi kaynanası. İki üç tene bulurum hay mercimek. Veririm
 kene yer. Der gelin beni kaldırın burda. Kendi yürümez tarlanın içinde. Bu ağa heç
 kakmaz yerinde. Ondan sonra gel bizi kaldırın. Bitti başkasını getirin bana. Bu ağa
 çok çekti bize. Beni kaldırın, beni yedin, beni içirin. Kayınbabam maşalla susmaz
 30 ama kaynanam. Kayınbabamı severim kaynanamdan daha iyyi. Rahmatlık kalbinde
 bir şey yok kayınbabamın. İki tane vardı kaynanam. Eski kaynanam dört kızı var. Bir

tene verdi kocayı ewlendirdi. Bir tene verdi oğlunu ewlendirirdi. Ewlendiğimde on altı yaşındaydım. Kocam da. Kafve yapım için öyle gidin. Eski düğünler daha güzeldi. Bizim düğünde yağmur yağdı. Şubatta mı Martta mı oldu. Ne davul var ne zurna var.

35 Eski zaman hey ölülere saygı var. Adam taksiden hacce getmiş öldü. Ondan sonra bizim amcanoğulları da babamdan yaşıtlar. Dedi babam düğün yapacaam. Dedi yok olmaz düğün. Adam yeni öldü düğün yapmadılar. Bele oldu. Beş barmak yağmur. Teyzemiz var rahmatlık oldu Fatma teyze. Beni güldürdüler. Yok bizim kızımız enmez arabadan. Kağdı bindirdiler yengemi. Sonra beni indirdiler. Karşılıklı ewlendik ya.

40 Denişik yaptık. Yengeme üç çüt bene üç çüt aynalı. Ben Antakiye gettim gelin ora götürdüler. Besim on güllük babası asgere getti köye tekrar geldik. Duttibinde oturduk. Kayınbabam zengin, beş hawışı var orda. Şindi bir tene yok kalmadı. Para nere getti bilmem. Dedesi malı çok. Kendi tek başında. Kardeşleri hepisi Süriyeye getti. Malı kene kaldı. Altı tene kardeşleri vardı Suriyede kaldı. Gelmediler. Üç kız, üç

45 oğlan orda kaldı. Kavga yaptılar ne ettiler, karışık o mesele karıştırmayın. Besim küçük daha babası askere getti. Yapamıyyom. Tiken burda . Şalvar geydirdiler. Bir şe bilmiyom. Ağlıyom. Kayınbabam bele karşıda geldi yanıma. Dedi, Leyla niye ağlıyon, dedim bağlayamıyom buğdayı. Başladı bana bağlamaya. Ondan sonra köme köme yapıyok, batoza veriyok. Kayınbabam yemeği getirir yemeği ora bırakır. Sabağ

50 giderik, akşam gelirik. Besim çok çekti. Babası askerde, biz tarlada. Üzülürüm hep. Her şi çok amma yokluk.

SÖYLEYEN: Mehmet YILDIZ, 77 yaşında.

DERLEME YERİ: Kamberli Mahallesi, Altınözü

DERLENEN: Almanya'ya İşçi Olarak Gitme, Gurbetçilik.

Köyde neler yapıyorsunuz?

Dün vallahi bilmiyorum öne doğru bu ayağım atamaz oldum alla alla ağrı var ama dün aceyip oldum yaw öğlene doğru. Sonra şeye gettim yukarı gittim benzin getirecem hani şu odunları kesmek için şey litreye gittim motor için değil mi? He motor için odun motoru için valla gittim sonra orda kasket koymuştum kafama hava bir çıktı
10 madem asfaltta araba da geliyor uçurdu gitti. Kafamız kel kaldı yani. Ben altmış beş yaşında ben emekliyken ben demir kimiydim, köyde yaşıyosun sen onun için ya ben zatan bu ayaklar yürüse yine durmam rahat doğru ayaklar durmuyyo artık birde idrardan dolayı bende biraz sıkıntı var onu kimse yani artık gidemez orda yani.

Almanya'ya gittiniz değil mi abi siz ben gittim nasıl gittiniz?

15 Ben devlet kanalıyla gittim, ben iş bulma kurumuna yazılmıştım zamanında. Altmış altılarda ben askerden geldim. Son temmuz ayının on beşinde felan askerden geldim. Gittim, babam bana para vermedi. Burdan Anteke gittim yayan burdan Anteke kadar gittim yayan. Gittim fotoğraf çekildim ikki buçuk liram para vardı cebimde. Gittim fotoğraf çekildim. Gittim iş bulma kurumuna gittim, yazıldım. Ne vazifen ne dedi
20 walla ben vazifem yok dedim ben çifçiym dedim orda. Vazifsiz işçi yazdı, vazifesi olmayan bir çifçi yazdı. Bende bekledim, bekledim, bekledim yétmiş üç de bâktım bane çağırdılar yétmiş üçün şe ayında ne diyollar ekimin birinde beni çağırdılar. Geldi bak postacı gelmişti bizden bir arkadaştan barabar Ratib'i tanırsın. Ondan barabar. Biz arkadaşlar oturmuştuk kahvahane şu Nefargil şey vardır ya o şe
25 yazzanaları vardı orda oturuyorduk gazoz içiyorduk. Bir de bana tavla öğretecek oynatıyyo. Ben bu işleri yapamam dedim yaw. Gel böyle dersin ya teselli olur daha gazozdan bir yudum içtik. Beyaz gazozlar var ya ondan bir yudum içtik, baktım postacı gelmiş. Dedi, bir çocuk geldi amca ney isminiz Almanya'ya çıkmış bir postacı sizin peşinizden gelmiş. Biz de hemen bıraktık, hemen bıraktık gazozu da bıraktık her
30 şeyi de bıraktık geldik. Adam dedi ki walla ben sizden müjdemo isterim. Tamam canım

ne istiyorsan sana gazoz içerelim şey edelim. Dükkandan bir şe alalım teselli olalım, filan fıstık filan yok dedi. Ben sizden ayva istiyom. Buranın ayvası meşur ayva bizim buranın ayvası meşur. Şurda bir dere var hepsi ayvadır bizim babamın orda bahçası dört beş dönüm bahçası var. Tamam dedik. Yarın getiririz sana dedik, tamam

35 dedi. Bize kağıtları verdi ve biz de öbürsü gün sabahleyin yanına gittik bu gelen o çocuk o çocuktı. Bahçaya gittik benim şeyimden babamdan ayırdı zaten o zaman ayırmıştı babam beni. Ben toplıyamam babam olmasa ben toplıyamam. Valla anam ordaydı anama dedim sen topla valla ben toplıyamam. Valla anam da topladı. Neyse mevki de yakın sırtıma aldım doğru Altınözü'ne merkeze, ordan yayan ha o da

40 sırtımızda ama iştahlık yani çok iştahlıyız yani adımız Almanya'ya çıkık. Zatan bir şey yoktu yeğenim, babam yeni ayırmıştı ne para var ne yiyecek var, ne bi şey var, yokluk vardı o zaman. O zaman bizim Mustafa beş aylıktı, benim büyük oğlan 5 aylıktı yetmiş üçün şeyin mayısın yedisinde dünyaya geldi. Ben o zaman Mersin'de çalışıyodum Mersin'in Çeşmeli ilçesi, köyü var o köyde çalışıyodum. Çeşmeli'de ben orda

45 çalışıyordum. Kabâl alıyorduk bahçeleri birkaç arkadaşım barabar çalışıyoruz. Sen çalıştın değil mi ben çalışmıyom, çalıştığın gün o yövmiyeyi ikimiz pölüşürdük üç kişi paylaşırdık. Bir ekmek düşerse üçümüz yerdik. Düşmezse üçümüz yemeyiz ya aç kalırız, ya tok kalırız bu şekilde biz öyle çalışırız zamanında. Dünyaye Mustafa geldiği zaman ben orda çalışıyodum, o Çeşmeli'de. Aşşağıda Terce var, Davultepe, Mezitli

50 bunları hepsini sana sayarım daha halen. O köyde yer sayarım ama bazen dilimde bir sakat oluyor benim. Bana orda Sarı dellerdi Sarı hoca Sarı hafız gel delerdi. Bazen camide yani Kur'anımız fazla yohtu ama gine geçinirdik o yönden. Almanya'ya gittik valla velhasıl. Geldi buraya ondan sonra sabahleyin gittik. Dediler ki savcılıktan kağıt alıcaksınız. Sabikan var mı yok mu? Gittik buraya savcı yoktu. Altınözü'ne gittik

55 merkeze. Merkezde de bizi kabul etmediler, gittik şeye Ankara'ya telgraf çektik. Ondan sonra dediler ki işte bir üç dört gün, beş gün sonra buraya Altınözü'ne savcı gelecek dediler. Biz arkadaştan rahat durmıyok, yatamıyoz ki sevinçten yeter ki gidek, çalışak, bir yer alalım, bir ev yapalım. Gaye bu. Walla sonra rabbim nasib etti geldik buraya. Baktım bir gün dediler ki iki gün kalmıştı. Pasaportumuz her şeyimizi çıkarttık

60 biz. Burda uygulama şe edilmezse rapor işi bizim pasaportu ordan vermiyorlar. Hemen gittik Altınözü'ne ordan baktık savcı gelmişti. İdareten o da. Bize hemen verdi, bize kağıtı yani. Sabota hiç olmadı yani verdi bize. Antakiya'ya gittik. Şehir iznimizi aldık, pasaportumuzu aldık. Emniyete gittik, emniyet zaten eski yerinde şu habibi Neccar'ın

65 orda, he ordaydı gettik. Daha valiyetden şeyleriniz gelmedi dedi. Gittik valiye bu sefer, göndermişler emniyete dedim ki çok yorulдум. Çok yorulduk yani doğrusu. Geldi onu aldık hemen gettik İstanbul'a biz. İstanbul'a gettik, on dört gün İstanbul'da kaldık. Mecide köyünde Alman irtibat bürosu var. Orda şê ettik. Bize sıra koydular. Mayane olduk. Akşam bitirdik imtihanı. Dediler tamam. Biz Arapça konuşurduk. Türkçe bilen yoktu. Cuma amcamda keza. Hem de bize yassak kollardı. Üç kuruş beş kuruş.

70 İlkokulda Malatyalı bir öğretmenimiz vardı. Dedi çocuklar bana merdivanı getirin. Merdivanın ne olduğunu bilmiyoruz ki. Ben gettim geri geldim. Yav çocuklar merdivanı niye getirmiyorsunuz. İşte orda . Baktık . Yav süllüm o süllüm. Gettik Almanyaya. Ben bure gelmedim. Uçakla gettik. İçlerinde oruçlu kalan bendim. Bana dedi ki bunda şıveyne yoktur dedi. Yani domuz eti yoktur dedi. Sabaha karşı indik

75 Münih'te. Gömlekle gitmişik . Donduk, titremeye başladık. Ekimde işbaşı yaptım Almanyada. Gettik şirkete. Dediler siz bele olmaz. Sizi bir yere götürecez. Size parka alacaz. O zamanın tarihinde yüz yetmiş lira para aldılar bizden. Her ay maaşımızdan kesildi. Gittim geldim Almanyada sekkiz yıl. Geldim izne geri dönmedim. Belim burda çatladı beynime vurdu. Kaldım kaç ay bir şê bilmezdim. Hafızlığımı kaybettim.

80 Gettim firmaya dedim ben gidecem memlekete. Geldim buraya kaç sefer telgraf gönderdiler. Gitmedim geri. Bazı aileler gördüm hem kendiler bozuldu hem çocuklar. Benim amcamoğlu yanıma geldi beni soruyor kimse tanımıyor. Beni orda herkes Arap hoca biliyor. Okul okumadığı zaman çocukları okuturduk. Allah rızası için yaptık.

